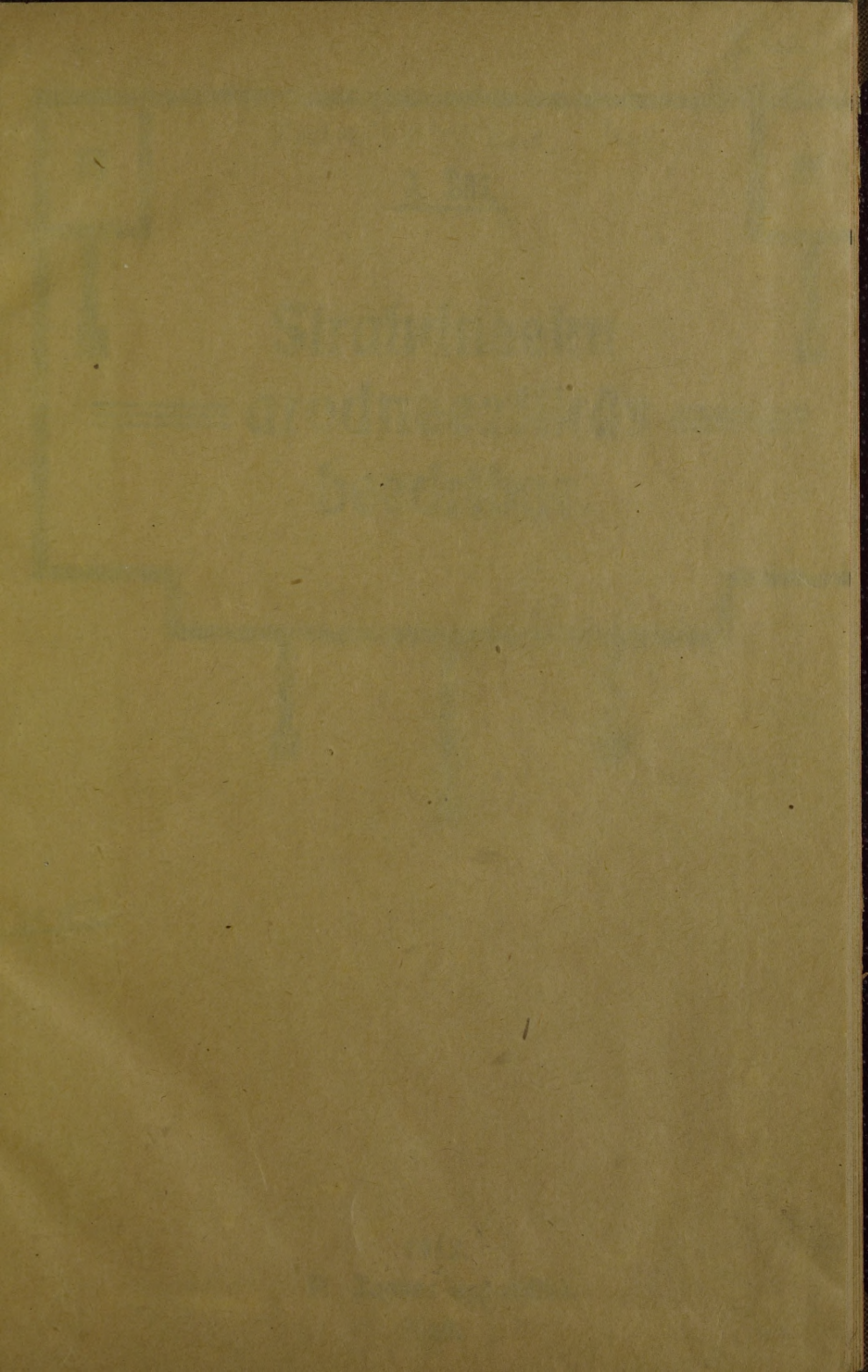

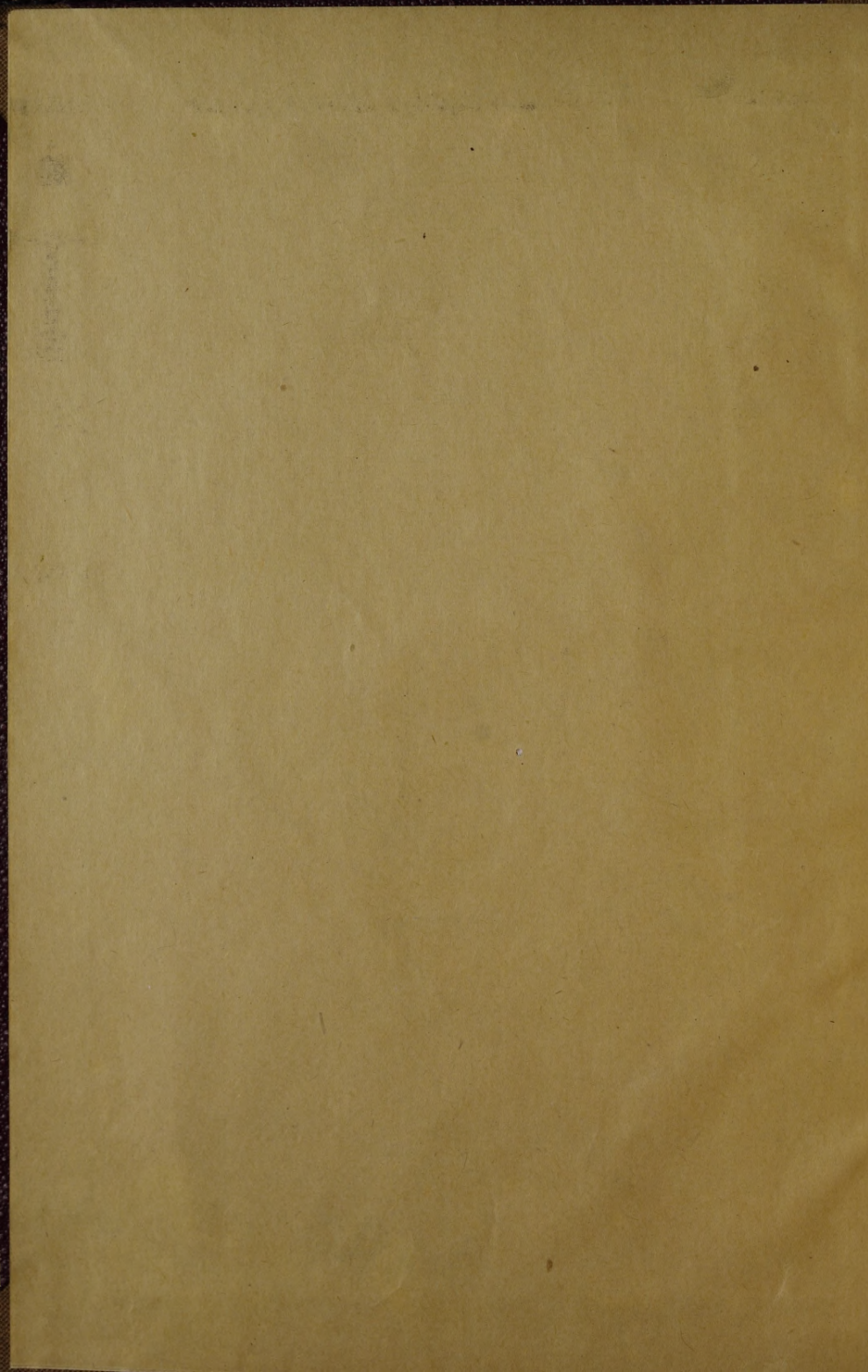
33

L

141

2427

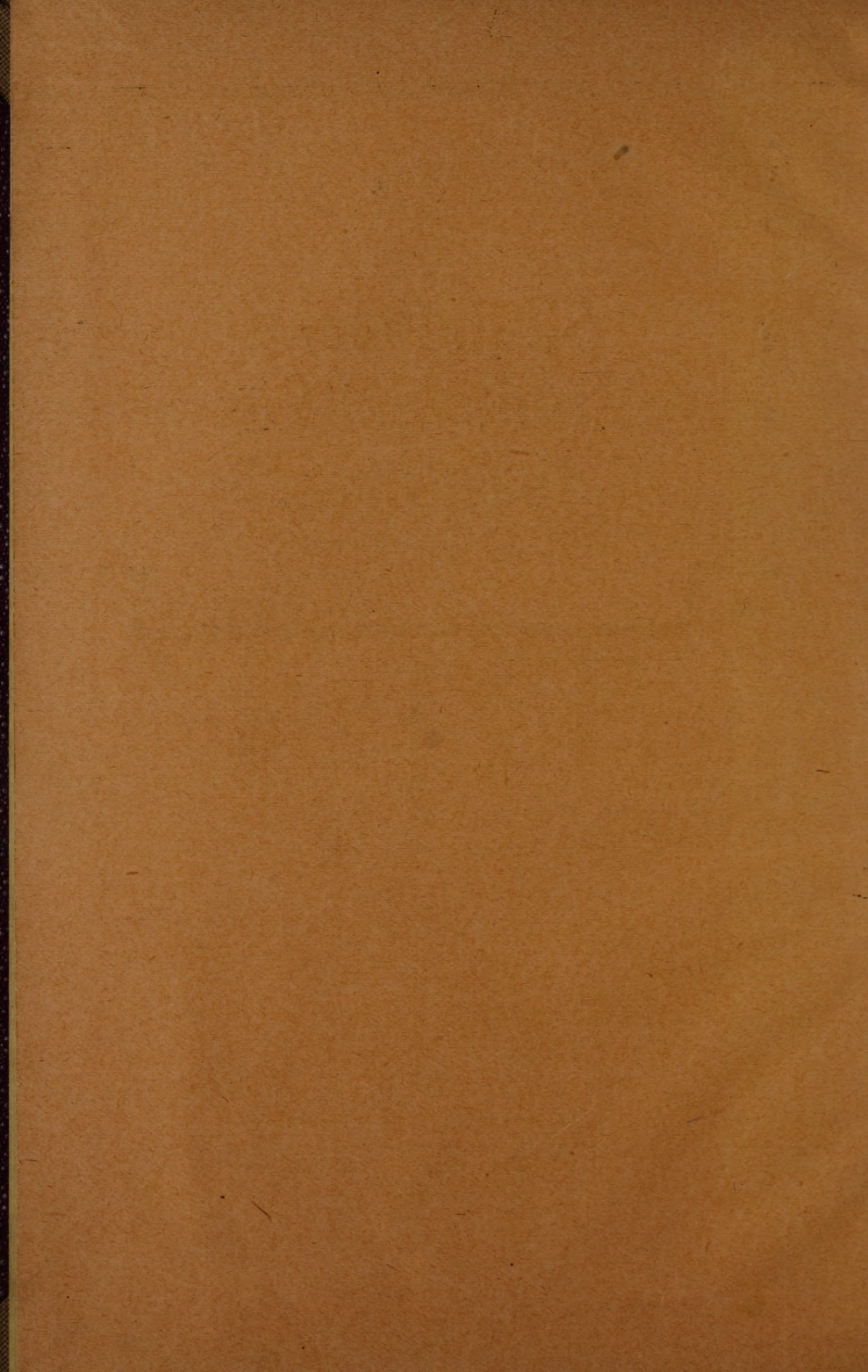
360
~~200~~

Daniševskis, Jūlijs
J. Dns.

**Strahdneeku
arodnezīfķās
beedribas.**

3488

1912.
P. Zaunes apgahdībā.
Rīgā.

~~33~~
~~141~~

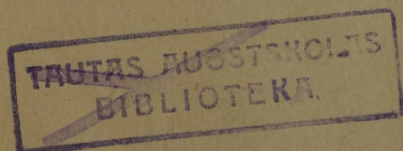
~~344~~
~~220~~

L
33.

Daniševskis, Filij

Strahdneefu arodneezišās beedribas

no J. Dna. ?

~~2488~~

P. Zaunes apgādībā.
Rīgā, 1912.

L-6

Vija Lača Latv. PSR
VALSTIS BĪBLIOTĒKA

~~9.994~~

0303049788

Drukats „Darbs“
drukatawâ. Rīgâ,
Parka eelâ Nr. 3.
Telefons Nr. 6994.

Strahdneeku arodneeziskás beedribas.

I. Arodneeziskó beedribu attihstiba Kreewijâ un Vattwijâ.

I.

Strahdneeku ſchkira attihstas un peeaug lihds ar kapitalizmu. Beſ proletariata kapitalizms naw domajams. Kapitalizmam wajadſigi zilweki, kureem nebuhtu itin neka zita, kâ tika wiaw darba ſpehks un brihwe neſt ſcho darba ſpehku uſ tirgu pahrdot. Tahds ir tagadejais proletariats. Proletareetim ja-pahrdod ſaws darba ſpehks kapitaliſtam, zilwekam, kura rokâs ſaimneeziskâ attihstiba ir ſakrahjuſe raſchojamos lihdsjektus. Preteja gadijumâ proletareetim duhtu jaaiſeet bojâ, jo winam naw raſchojamo lihdsjektu, ar kuru palihdsjibu wiawſch waretu ſagahdat wiju ſew wajadſigo.

Bet proletareetis it dabiski teežas dabut par ſawu prezi — darba ſpehku — pehz eeſpehjas leelaku zenu — darba algu — un pahrdot wiaw pehz eeſpehjas uſ labateem noſazijumeem. Ja wiawſch naw meerâ ar kapitaliſta peeſolito darba algu un noſazijumeem, wiawſch nepahrdod winam ſawu darba ſpehku. Proletareetis meklê zitu pirzeju-kapitaliſtu, — ja ween ir zeribas tahdu atraft un ja ween ir eeſpehjamſ gaidit. Ja lihgums jau ir noſlehgts un ja iſrahdas, kâ pee zita darba deweja war dabut leelaku darba algu un pee labateem noſazijumeem, — ſtrahdneeks teežas pahrrauft lihgumu waj, nogaidijis wiaw beigas, aiſeet no lihdsſchinejâ „kunga“.

Wiſos ſchajos gadijumos darba ſpehka pirzejs-kapitaliſts un darba ſpehka pahrdewejs-proletareetis ſtahw weens pret otru kâ atſewiſchki zilweki. Tas nowehrojams kapitalizma

pirmajos behrnibas gados, fihkruhpnenezibas, amatnenezibas laifmeta fahkumâ. Bet fahhdas atteezibas drihſ ween isnihka. Winas isnihka wijur tur, kur amata attihstiba kopoja darbnizâ leelaku strahdneeku daudsumu, kur darbniza pahrwehtâs manu-fakturâ un, heidsot, fabrikâ. Atſewiſchkâ fabrikâ ſakopoteem strahdneekem ir weenads darba laifs, weenadi darba noſazijumi un apſtahki; ari darba alga leelakam strahdneeku wairofumam ir weenada. Un weens wineem kungs, weens darba dewejſ. Tas nebija gruhti nowehrojams weenas un tâs paſchas fabrikas strahdneekem. Un tadehl maſ pa maſam wiini nahza pee flehdseena par kopigas zihnas neepezeefchamibu. Kopigi tee peepraſija darba algas paaugſtinafchanu un darba noſazijumu uſlabofchanu. Dibinajâs daſchadas organizijas, kuru uſde-wums bij, wadit zihnu ar darba dewejeem un daſchadâm w alſts eeftahdem, kuras paraſti noſtahjâs darba deweju puſe. Starp darbnizu ſekleem un mahzekteem fahhdas organizijas nodibinajâs, peem. Anglijâ jau XVI. g. ſ. pirmajā puſe. Likums winas neatſina un tadehl daudſkahrt winas bij ſlepenas. Seklu ſaweenibas apweenoja atſewiſchka aroda strahdneekus. Wiinu zihnas weidi bij — kolektiwa, kopiga atteiſchanâs no darba.

Bet ſawâ tahlakâ attihstibâ ruhpneeziba galigi pahrweidoja raſchoſchanas atteezibas. Wina isnihzinaja fihkâs, pehz arodeem organifetâs darbnizas. Amatnenezibas laifmeta arodi ſadalijâs un ziti lihds tam laifam atſchirtee — apweenojâs manu-fakturâ. Seklu ſaweenibas ſawdeja ſawu noſihmi. Seklu organiziju weetâ, kuras apweenoja atſewiſchkos a r o d o s no-darbinatos strahdneekus, maſ pa maſam ſtahjâs organizijâs, kas apweenoja atſewiſchku manu-fakturu waj fabriku strahdneekus. Schis prozeſ wehl naw nobeidſees, bet wina wirſeens it wijur ir ſkaidri nowehrojams.

Saprotams, minetâ pahreja nebija weegla. Sihkâ darb-niza fihwi zihnijâs ar manu-fakturu un fabriku. Wehl tagad winas naw galigi isnihzinatas. Un ſeklu ſaweenibu rakſturs daudſkahrt ſpeeschas manu-fakturu un fabriku strahdneeku organi-ſazijâs; tas kawê pehdejo attihstibu un darbibu. Bet tomehr jaunee raſchoſchanas lihdsekli lehni, bet pamatigi pahrweido

ministratīvajiem un tēstīfajiem ģprosteem, strahdneeki radīja ſawas organizāzijas.

Veihl 70. un 80. gados nebij radušees apstahkti, kuri buhtu ſpeeduſchi strahdneekus darinat leelas un plaſchās organizāzijas. Parahdijās tikai pirmās nenoflujejamās strahdneeku kuſtības ſihmes. 1870. gadā periodiſkajā preſē atſihmeti „pirmee“ ſtreiki Kreewijā.*) 1870. g. majā daſchās Peterburgas ſtroderu darbnizās strahdneeki atſtahja darbu. Tai paſchā gadā 22. majā Kewas kotwilnas wehrptuves 62 wehrpeji peepraſija wirſmeiſtaram Bekam akorda darba zenu paaugſtināſhanu. Beks praſības atraidīja un aiſrahdīja, ka tee, kuri negrib strahdat par lihdſſchinejām zenam, war eet mahjās. Strahdneeki aiſgahja. Bet otrā deenā ari pahrejee 240 wehrpeji atſtahja darbu. Un wehrpeju nodalai apſtahjotees, wajađſeja apſtahtees wiſai fabrikai. Zibſihiti no fabrikas, strahdneeki greesās ar ſawām praſībām pee fabriku adminiſtrāzijas un ar ſuhdſibām pee poliſzijas. Ziwheleja deputatus, kuri weda ſarunas ar fabrikas direktoru un iſklatiſtija poliſzijai strahdneeku ſuhdſības pret fabrikas adminiſtrāziju. 800 strahdneeku wahrdā wirſpolizmeiſtaram eeſneedſja atteezigu luhgumu. 70 gadu Kreewijas strahdneeks gribeja atraſt glaſhbinu pret kapitāla pahrmehrigajeem ſpaideem pee poliſzijas. Bet poliſzijas atbilde bij mums it labi paſihſtamā. Streikotajus nodewa teeſai; apgabala teeſa noſodīja 53 strahdneekus uſ 3 deenam areſtā un 4 deputatus, kā muſinatajus, uſ 7 deenam.

1871. gada 9. auguſtā atſihmets Odeſas ſuhrmanu ſtreiks. Streikā peedaliſjās lihdj 4000 zilweku. Zihnu weda ar pilſehtas domi, kura, neſaſinaujēs ar ſuhrmaneem, pahrgroſiſja brautſchanas maſku. Sarunu weſchanai pilſehtas domē eeradās 200 ſuhrmanu. Poliſzija winus aiſtrenza; daſchus areſteja. Tahdas bij adminiſtrāzijas atteekſmes pret strahdneekem. ſau strahdneeku kuſtības ſahtumā tā eenehma strahdneekem naidīgu poliſziju. Wina atklahti noſtahjās kapitaliſtu puſē. Strahdneeku kuſtibai peeaugot, aug ari ſproſti, kuruſ wehrſa pret winu.

*) Ka 1870. g. ſtreiki nebij pirmee, to bej zita peerahda 1845. g. iſdotā liſuma grahmata: 1791. pantā tur aiſrahdīts, ka strahdneeku nepadoſchanās fabrikantam waj kolektiwa atteiſſchanās no darba jauſſtata kā walſis noſeegums un jaſoda ſahtot ar areſtu lihdj katorgai.

Behz News wehrptuwes strahdneeku streika, 1870. g. 6. juniā ijdewa Wiisaugstato pawehli streika gadijumos ušreklet fabriku: strahdneeku mušinatajus un iſſuhtit wiņus tam noluhkam norahditās gubernās, nenogaidot teeſas ſpreedumu. Behz Odeſas fuhrmanu streika, 1871. g. 30. ſeptembri, eeſſhleetu miniſtrs ſawā zirkularā dewa gubernatoreem teeſibu iſſuhtit wiņus — ne tikai fabriku strahdneeku streiku — „uſmušinatajus“.*)

Ēee iſchahdeem apſtahkteem un pee toreijejā strahdneeka jemā kulturelā lihmena kaut kaħdas plaſchakas strahdneeku organiſazijas nepawijam nebij eeſpehjamās. Streika laiķā eewehleete deputati daſchreiſ gan palika ari „meera laiķā“. Wineem ujdewa ſekot apoſolito uſlabojunu iſweſchanai, pee wineem greejās peħz padoma u. t. t. Bij ari atſewiſchki inteligento revoluzionaru ſawahkti pulzini. Bet to noſihme bij neeziga. Tikai ſtreika laiķā ſpilgtaki iſpaudās wiņu darbibā; no teem ari refrutejās deputati. Bet jau iſchee strahdneeku organiſaziju dihgli greeſa uſ jēwi walſts waras uſmanibu. 1874. gadā waldbiwa ijdewa likumu: par peederibu pee ſaweenibas, kuras mehrtis, radit naidu ſtarp ſaimneeku un strahdneeku waj uſmudināt strahdneeku uſ streiku, — tas draudeja wainigeem ar zeetofni lihdi 8 mehneſcheem un pat ar nometinaſchanu Sibiriā, atnemot teem wiſas teeſibas un preeſchrozibas. Un neſkatotees uſ breeſmigajeem ſodeem 70-toſ gados ſtreiki kluwa Kreewijas ſabeedriſķajā diſihwē par paraſtu paraħdibu. Wiņi gan wehl nebija ſiſtematiſki, tee eerahwa ziņā tikai atſewiſchku manuſakturu un fabriku strahdneeku. Bet iſchķiras apſinu un ſolidaritati wiņi ſtipri ween pazehla. Un ta bij wiņu galwenā noſihme.

Bet strahdneeku ziņnas peedſihwojumi un nowehrojumi neſtrahjās organiſazijās. Daudſtaħrt wiņus drihſ ween aiſmirſa un jaunajā ziņā wiņu wajadſeja atkal ſaħkt no gala.

Weenigās organiſazijas, kuras tai laiķā wareja paſtaħwet, bij ſawſtarpejās palihdſibas, behru u. t. t. kaſeſ. Sewiſchki wiņas bij iſplatitas Polijā; wehlať ari Baltijā. 1898. gadā Baltijā wareja ſaſķaitit 98 amatneeku beedribas un kaſeſ; behru kaſeſ bij — 113. Polijā jau 1821. gadā nodibinajās kalnruihp-

*) K. Paſchitowſ; I. nod. „Strahdneeku kuſtiba Kreewijā (freem.)

neezības strahdneeku beedriba; wina iſſneedſa pabalſtus ſlimeem, uſ behrem un penſijas ſinamu laiku raktnēs ſtrahdajuſcheem. Wehlaſ ſchahdas beedribas nodibinajās ari pahrejās raktnēs. 1898. gadā bij — 19 faješ. Pehž 1861. g. 8. marta likuma tahdas pat faješ dibinatas Urala kaluruhpneezibā. Bet jau agrak, XIX g. ſ. jahkumā Kreewijas reetrum-ſeemeloš ſtarp ebreju amatneekem nodibinajās palihdſibas faješ; Schajās, kā ari Baltijas amatneeku faješ, daudzahrt nehma dalibu kā meiſtari, tā ari ſelki. Starp kreewu amatneekem ſcho beedribu eeroſinataji bij tipograſiju ſtrahdneeki. Pirmo amatneeku kaſi — „Peterburgaſ tipograſu, burtlehjeju, litograſu u. t. t. palihdſibas kaſi“, kura kluwa paſihſtama ſem wahrda „wahžu kaſe“, — nodibinaja 1838. g. Wehlaſ Peterburgā nodibinajās wehl trihs ſawſtarpejas palihdſibas faješ. 1869. gadā tifa nodibinata „Maſkawas tipograſu palihdſibas kaſe“. 80—90-toš gadoš tipograſu ſawſtarpejas palihdſibas faješ nodibinaja — Odeſā, Kaſanā, Nijewā, Saratowā, Samarā, Smolenſkā, Tomſkā, Niſchni-Nowgorodā, Zefaterinoſlawā, Orenburgā, Orlā.

Zitu arodu amatneeku beedribas jahka attihſtitees 60-to gadu widū. Nodibinajās gan wiſpahrejas palihdſibas un behru faješ, kurās nehma dalibu daſchadu arodu amatneeki; gan ari atſewiſchku arodu faješ. Pirmejās jahka nodibinatees: Peterburgā — 1862. gadā (wahžu amatneeku kaſe „Palma“) Maſkawā — 1875. g.; Kronſtatē — 1883. g.; Saratowā — 1884. g.; Chwalinſkā — 1886. g.; Starajā Ruſſā — 1892. g. u. t. t. No otrejam waru atſihmet: „Peterburgaſ ſtroderu ſelku kraſjaiſdewu kaſi“, kura iſſneedſa pabalſtus ſlimeem, darba neſpehji-geem un beſ darba eſojcheem beedreem; wiau nodibinaja 1867. g.; 1870. gadā Peterburgā nodibinaja pawahru un konditoreju ſtrahdneeku ſawſtarpejas palihdſibas deedribu. 1876. g. Peterburgā nodibinajās deeneſtneeku ſawſt. palihdſ. beedriba; 1883. g. Odeſā — tahda pat ofizientu beedriba; 1886. g. — Nijewā kurlpneeku ſawſt. palihdſ. beedriba u. t. t. 1898. g. ir atſihmetas tahdas 16 atſewiſchku arodu faješ un 54 wiſpahrejas behru faješ.

Bet wairaf jawstarpejās palihdšības beedribu bij starp komiņiem. 1898. g. ičahdu beedribu Kreewijā (neeeštaitot Poliju, Baltiju un Somiju) bij — 74. Pirmā komiņu beedriba nodibinājās Rīgā — 1859. gadā.

Fabrikas strahdneeku jawstarpejās palihdšības beedribas išt rastees tikai 90-to gadu widū. Nā pirmā teef atšihmeta Tulas patronu fabrikas strahdneeku jawstarpejās palihdšības beedriba; 1894. g. winai lihdsiga beedriba nodibinājās Astrachanā; 1898. g. Charlowā nodibinājās „Amatneezibā nodarbinato strahdneeku jawstarpejās palihdšības beedriba“; tai pašchā gadā — Borisoglebškā u. z. Wisleelako lomu no ičhim beedribam ipehleja Charlowas beedriba, kura atradās sem Helsewich-Sade mašhinu fabrikas i trahdneeku eespaida.*)

Bet neweena no ičhim beedribam un kašem newareja ijpil-dit strahdneeku zihās organizaziju ušdewumus. Wiku ušdewums nebij wadit zihnu, bet palihdset šlimajeem, darba neipehjiģeem beedreem, beedru atraitnem un bahrineem. Un daudzahrt wiku iastahws kopošanās no daščadu šabeedrišku grupu elementeem, — tur bij meistari un darbnizu ihpašchneeki un blakus wineem strahdneeki-šekli. Beedribu naudas fondu beeschi ween papildinaja fabrikanti ar jawām labprahtigām dahwanam. Wišs tas atstahja uš winām un wiku rihzibu „šaimneeka rokas“ eespaidu. Daščas no beedribam gan išņeedša zela naudu prombrauzejeem beedreem, pabalstija winus darba truhsuma gadijumos, ušmekleja wineem darbu, organizēja juristu birojus un ijpildija zitu tagadejo arodneeziško beedribu šihlakos ušdewumus. Bet galwenās strahdneeku arodneeziškās beedribas pašihmes winām truhka: winas neuštahdija par šawu ušdewumu zihnu par strahdneeku darba apstahklu un nošazi-jumu uš laboščanu. Winas neorganizēja un newadija streikus; winas nepabalstija streikotajus. Un tomehr walsts administrazija pat ičhis pilnigi politiški un šabeedriški newainigās kašes un beedribas šakehma ar neuštizibu. Wiku darbikai ušmanigi šekoja; wiku attihštibu trauzeja un pee wismašakā cemešla

*) Šinas par palihdšības u. z. kašem nemtas ij W. Grinewiſcha „Профессиональное движение рабочих в России“; 9-12 l. p.

winas jlehdja. Tas ir weens no eemeſleem, kadehl winas ne-guwa eeſpaidu augoſchajâ ſtrahdneeka kuſtibâ.

Scho eeſpaidu guwa zitas organiſazijas, kuras dſima un ijauga paſchâ zihnâ. Tik u jau aiſrahdijs uſ teem ſtrahdneeku pulzineem, kuruſ grupeja 70. gadu ſahkumâ intelligenti-rewoluzio-nari un no kureem ſtreika laikâ galwenâm kahrtam refrutejâs ſtrahdneeki-deputati. Wiſleelako lomu ſchajoſ pulzinos ipehleja partija „Seme un Brihwiba“ („Земля и Воля“), kura galigi nodibinajâs 1876. gadâ. Blatus winai, un jau preeſch winas, ſtrahdneekos propagandeja kahds revoluzionaru pulziniſch, „law-riſti“. Bet „lawriſti“ no zihnaſ atturejâs; wini peegreeſa gal-weno wehribu kulturelai darbiba, propagandai. Un ſchâi darba laukâ tee daudj darija: wini eeſaiſhtinaja ſtrahdneekus ar Wa-far-Eiropas ſtrahdneeku kuſtibu, ar wahzu jozialdemokratijas ide-jam un t. t. Bet ſtrahdneeku teeſchajâ zihnâ galwenâ loma to-mehr bij „Semei un Brihwibai“. Wina peedalijâs it wiſoſ 1876.—1879. gadu Peterburgas ſtreikos. Wina palihdſeja iſ-ſtrahdat praſibas, dewa aiſrahdijumuſ un wahza pabalſtus ſtrei-fo-tajeem. „Semes un Brihwibas“ ſtrahdneeku pulzini atradâs gandrihj it wiſâs Peterburgas leelajâs fabrikâs. 1876. gada 6. dezembri tika jarihkota pat ſtrahdneeku demonſtrazija (Peterbur-gâ, pee Kaſanas deemahtes bajnizas). Demonſtrazijâ peedali-jâs 200—250 ſtrahdneeku. Bij ſajuhtams „Semes un Brihwi-bas“ eeſpaidu. Bet wiſwairaf to iſjuta 1878. gada marta mehneſcha Jaunâs fokwilnas wehrptuwes ſtrahdneeku ſtreikâ. Strahdneeki uſſtahjâs pret algas ſamaſinaſchanu un ziteem ſabri-kanta eeweſteem jaunajeem noſazijuneem. Un tâpat, kâ eeſpree-ſchejoſ konſliktoſ, wini zereja atraſt atbalſtu pee polizijas un augſtakâs adminiſtrazijas. „Seme un Brihwiba“ darija it wiſu, lai iſgaiſinatu maldigâs zeribas; wina zentâs jo ſihki iſſkaidrot ikweena luhguma un peizijas beſſeknigumu; wina apgaiſmoja walſts waras un fabrikantu ſawſtarpejâs ſaites un ſirſnigâs at-teezibas. Bet ſtrahdneeku maſas wehl neſaprata ſchoſ aiſrahdi-jumuſ. Tikai paſchu peedſihwojumi atſedſa leetu iſhto ſtahwofli. Sahkumâ polizijas un pilſehtas preeſchneeka weenalbſigo un naidigo iſtureſchanos pret ſtrahdneeku praſibam iſſkaidroja

tà fabrikanta „kukulu“ augli. Tadehl strahdneeki nolehma greesteēs pee trona mantineeka. „Semes un Brihwibas“ lozekleem usdewa jastahdit atteezigu rakstu. Atteikteēs nebij eēpehjams. Wajadsēja jefot wehl peedsihwojumu nemahziteem strahdneekem, lai ahrditu wīnu naiwitati ar teešchamibā taisiteem nowehroju-meem. Luhgumu jastahdija. Luht wīna raksturīgakās weetas: „Zuhju Keisariškai Augstibai ir sinams, zif šlīktu jemi mums nodalija, un zif loti mehš zeešcham no jemes truhkuma! Zuhju Keisariškai Augstibai ir ari sinams, ka mehš maksajam par šcho šlīktu jemi milšigās nodewas! Zuhju Keisariškai Augstibai ir, beidšot, ari sinams, ar kahdu zeešfirdibu šchis ūmagās nodewas no mums peedsen, — ut tadehl truhkums dšen muhš pehz darba pilšehtās, bet šcheit mums ik uš šola apšpeesch fabrikanti un polizija.“ Tahlak teef ušškaititi Jaunās kofwīlnas wehrptuwes streika zehloni un ajšrahdits, ka nekur strahdneeki neredš palihdšigās rofās, ka palihdšibu wīni gaida no trona mantineeka, ka gadījumā, ja ari wīnšch neišpildis strahdneeku luhgumu, wīncem atliks zeret tīfai pašcheem uš jewi. Luhgumu noneša trona mantineekam. Strahdneekem apšolija, ka atbilde jefošchot pehz dašchām deenam. Bet atbildes nebij. Polizija turpretim riškōjās arweenu nekaunīgati un ušbahšigati. Daudš strahdneeku aresteja. Domehr wīnu weenprahtiba netīka šalaušta. Šalauštas tīfa wīnu naiwās zeribas. Un kad pehz diwu nedelu ilga, teešchu panahkumu šinā maššeknīga streika strahdneeki ušjahka darbus, — ikweens wareja redšet, ka tas tīfai pameers. Streika nošihme bij leela. Wīnšch organizatoriški jaištija strahdneekus ar rewoluzionaru partiju „Semi un Brihwibu“, radija strahdneekos uštizibu pret wīnu; no otras pušes, štreiks eerahwa „Semes un Brihwibas“ atšewišchās grupas pilšehtas strahdneeku zihnā; tuwinaja tās masu zihnai un weizinjaja wīsmaj atšewišchkos rewoluzionaros kritiškū isturešchanos pret „Semes un Brihwibas“ dumpneezīško taktiku. Bet galwenais, — Jaunās kofwīlnas wehrptuwes strahdneeki ar jāwu ilgo un šolidaro zihnu wehrša uš jewi ari zitu fabriku strahdneeku ušmanību, idejīski apweenoja ne tīfai weenas, bet wairak fabriku strahdneekus. Un idejīškā weenība drihš ween eetehrpās organizatoriškā weenībā.

Jau 1878. g. novembra beigās Keniga wehrptuves strahdneeki (Peterburgā), streikam eesahkotees, wispirms suhtija sawus delegatus pee Saunās kokwilnas wehrptuves strahdneekem, lai dabutu sakarus ar „studentem“ t. i. revoluzionareem.*) Bet tomehr 1878. g. streiki ir tilai atšewišķu fabriku streiki. Ja daudš, tad winus apweenoja „Seme un Brihwiba“. Tatšchu šchis šaites bij toti neezigas, un pee tam „Seme un Brihwiba“, tã partiija, galweno wehribu peegreeša jenneekam, wina konzentreja sawu darbibu uš laukeem un daudšfahrt ta pawišam nezaprata fabriku strahdneeku teekšmes un wajadsibas. Pee ikkatra gadijuma wina runaja un rakstija par semi un atkal par semi, kamehr fabriku strahdneeki daudšfahrt bij jau no semes aijgahjujchi, un wiau domas kopožās ap darba algu, darba deenu, darba nožazijumeem, zihau ar polizijas reprešijam u. t. t.

1879. gadā 15. janwari Saunās kokwilnas wehrpturwes strahdneeki no jauna usšahka zihau. Zihnas eemešlis bij — 44 audeju atlaišchana, bet winas zehloni bij tee pašchi wezee: šlittee darba nožazijumi. Jau streika pirmajā deenā fabrikantam usstahdija šekoščas prašibas: 1) atlaišto audeju usnemšchanu fabrikā; 2) aforda zenas paaugstinašchanu pa 5 kap. uš ikkatra audekla gabala; 3) darba laika šaiššinašchanu par 2¹/₂ stundam; 4) dašchu šodu atzelschamu; 5) dašchu meistaruru un apakšmeistaruru atlaišchanu; 6) strahdneeku pilnwarneeku peelaišchanu pee audekla nodošchanas un, beidsot, 7) pilnas algas ismaksāšchanu par streika deenam. Šina par streika eesahkšchanos drihs ween isplatijās starp zitu fabriku strahdneekem. Ari Šchau fabrikas (aiš Narwas wahrteem) nolehma usšahkt streiku. Wini iwehleja 40 delegatus un nosuhtija tos pee Saunās kokwilnas wehrptuves strahdneekem, lai kopā ar pehdejeem ištahdatu prašibas. Tas tika ari darits: kopejā abu fabriku delegatu šapulze ištahdaja Šchau fabrikas strahdneeku prašibas (14 punkti). Beš tam delegatu šapulze pahrrunaja jautajumu par truhzigo streikotaju pabalstišchanu. Delegati nolehma, ka pirmām fahrtam pabalsti jaišneedš Šchau fabrikas strahdneekem,

*) Šinas par „Semes un Brihwibas“ darbibu un lomu strahdneeku fuštibā nemtas iš G. W. Plechanowa broščuras „Русский рабочий в революционном движении“; št. 13 lihdj 56 l. p.

jo wini atradās wīstruhzigatōs apstahklos. Pabalstu jawahf-
šanas noluhfā šapulze nolehma greestees pee it wiju Peter-
burgas fabriku strahdneekem ar atteezigu ušajzinajumu. Tas
bij šolis ihstā laikā. Peterburgas strahdneeki ušnehma ušajzina-
jumu ar šajuhjnu. Ušbudinajums bij tif leels, ka daščās fab-
rifās eesahfās pat streiki. Tā zihnā apweenojās strahdneeku
mašas, tā tifa likts pamats, kaut ari wehl šaurai strahdneeku
organīšazijai: wīnas dihgli meklejami strahdneeku dele-
gatu kopejās šehdēs. Un zihnā guhtee peedšihwojumi ahrdija
ari naiwos ušfatus par polīzijas un augitafās administrācijas
labwehlibu pret strahdneekem. 1879. g. streikos strahdneeki
wairs negreesās pee pilšehtas preešdneeka ar luhgumeem un
petīzijam, bet gan ar peeprašijumu atšwabinat arešetos beedrus.
Bet strahdneekem ari šchoreiš wajadseja peekahptees; teešchee eegu-
wumi bij maši. Toteeš' leelaki bij tee eeguwumi, furi nodroščhi-
naja ušwaru nahkotnē. Pehdejais streiks pazehla strahdneeku
šchīras apšinu, išgaisnāja daščados maldigos ušfatus un no-
stīprināja šaites starp daščadu fabriku strahdneekem.

„Seme un Brihwiba“ un no wīnas atdalījušēs „Tautas
griba“ un „Semes wišpahrigās šadališanas Partija“ (Черный
передъ.) nešpehja apmeerinat peeaugušchās strahdneeku kustības
wajadšības: šcho partiju objekts bij semneeks, un wīnu taktika —
šajwehrestība. Ta nebij strahdneeku mašas kustībai peemehrota
taktika; tās nebij pilšehtu strahdneeku partijas: un inteligentafee
strahdneeki nahza pee šlehdsēena, ka jadibina šlepena strahdneeku
organīšazija. 1878. g. beigās (pehž G. W. Plechanowa 1879. g.
šahfumā) nodibinājās „Dreewu strahdneeku seemelšaweenība“.
Tuhlit pee dibinašanas wīnā eestahjās apm. 200 beedri ar tif
pat daudj kandidateem. „Šaweenības“ pirmee lozekki refrutejās
no „Semes un Brihwības“ šapropagandeteem strahdneekem. Par
„Šaweenības“ beedreem wareja buht tikai strahdneeki. Wīnas
dibinataji un galweene darbineeki bij — galdneeks St. Chaltu-
rins un atšlehdsneeks W. Obnorškis. Šawā pirmajā pašinojumā
„Šaweenība“ wehštija, ka pehž šaweeem ušdewumeem wīna zeešchi
peešleenas Wakar-Eiropas šozialdemokratišakai partijai, ka wīna
atšihst politiško brihwibu nepeezeeschamību, kas tif loti apbehdī-

naja „Semi un Brihwibu“, kura ušķatija politiski brihwibu par „burščujsku isgudrojumu“. Savā atbildē Warščawas strahdneeku apšweikumam „Saweeniba“ rakstija, ka wina neatdala šawu zihnu no wišas pajaules strahdneeku zihnas. „Saweenibas“ dibinataju nodoms bij, radit Wiškreewijas strahdneeku organizaciju. Wini zereja, ka nodomu isdošees išwest dšihwē. Un sinams pamats šchim zeribam bij. It wišas daudj maj ruhpneeziškās pilšehtās bij revoluzionareem simpatisejošchi strahdneeki. Daščās pilšehtās bij pat neleelas strahdneeku grupas. Mečanows taščdas atšimē — Roštowā, Saratowā, Rijekā un Charkowā. Nodibinajās ari „Kreewu strahdneeku deenwidus šaweeniba“, kura dšihwu dalibu nehma B. B. Akfelrods. Bet Wiškreewijas strahdneeku organizaciju neišdewās nodibinat. Intelligentu-revoluzionaru šarkanais terors pawairoja waldibas „balto“ teroru. No pehdejā šewišchi zeeta strahdneeku „Saweenibas“. „Semi un Brihwiba“ bij ilegali zilweku partija. Wina daudj weglaki špehja išwairitees no waldibas ušbrukumeem. Turpretim strahdneeku „Saweenibā“ bij tīkai kašdi (beš Chalturina) 2—3 ilegali zilweki. Bet daudži no legalajeem beedreem stašwejas aišdomās, daudži jau šenā bij eepašinušchees ar poliziju un tadehl pehž itweena teroristiška ušbrukuma pehdejā tos „apzeemoja“, arešteja waj iššuhitija. „Saweenibas“ darbiba tīka trauzeta. Un neštotees uš to, „Saweenibas“ šaites ar Peterburgas, wīnas apšahrtmes un pat prowīnzes šabrikam peeauga un nostiprinajās. Tadehl ir šaprotams Chalturina nemeers ar intelligentu-revoluzionaru taktiku, kura loti trauzeja „Saweenibas“ attīštibu un darbibu. Un wehl wairak: „Tautas Gribas“ teroristiškee ušbrukumi daudjšahrt aišrahwa šew lihdži „Saweenibas“ labakos, enerģīškos beedrus. Pats Chalturins ar noluhku peedalitees ušbrukumā Alekšandram II. eestahjās zara „šemas pili“ par galdbneeku. Wīnšch domaja, ka ar zara nahwi išbeigšees Kreewijā patwaribas un eestahšees politiška brihwiba, kad „strahdneeku awijem (Chalturina idēals) newajadšēs šlehptees“. Tā „Saweeniba“ tīka ahrdita gan no ašreenes, gan ari šem terorīšma ešpaida no eekšcheenes. 80-to gadu šahkumā „Saweeniba“ galīgi šadalijās starp galwenajām revoluzionaru partijām: „Tautas

Gribu" un „Semēs wispahrigās šadalīšanas partiju“*). Tā ībeidās pirmā strahdneeku organizācija, kura šāvu ušdewunu pirmajā weetā lifa — zihāu par strahdneeku šaimneezijā (un politijā) šahwołka ušlabošānu. Un atkal, tā strahdneeku zihāu apweenojošči elementi, atpalika tikai strahdneeku deputati, kuri štreika laikā weda šarunas ar šabrikas administrāziju un uštureja šafarus ar zitu šabrifu strahdneekēm. Un štreiku 80-to gados bij daudš, — daudš wairak, nekā 70. gados. Par itdeenīšķu parahdibu wini palika ari prowīnzē. Štreiki atšihmeti gan Smolenškas gubernā, gan Šwanowo=Wošnejenškā (1881. g.), Marwā, Pērnā un Waršchawā. Administrāzija īšleetoja it wījus wīnas rihzībā atronošchos lihdsēklus zihā ar štreiku (resp. strahdneeku) kustiibu. Wīna grībeja to noweikti tapat, tā teroristu zihā; wīna zentās terorijet strahdneekus, tapat tā inteligentus. Šimteem štreikotajus aresteja, šimteem īšsūtija uš dšihwes weetam, t. i., wini tika nolemti badam un truhkumam. 1880. g. Čhłudowa šabrikas 2.600 strahdneeki (Šerzewā, Smolenškas gub.) uššahķa štreiku=protestu pret šabrikanta jaunājeem nošazijumeem. Administrāzija aresteja 11 zilwekus, un 800 īšsūtija pa etapu uš dšihwes weetu, Maškawas gubernu. 1881. g. Šwanowo=Wošnejenškā štreikojā Subkowa šabrikas strahdneeki. Wīni greešās pehz palihdšības pee polizijmeistara. Pehdejis aresteja 348 strahdneekus un eēšlodsija tos zeetumā uš 7 deenam u. t. t. Zihā ar teroristisko inteligenci wehšturiškā attihštiba šahweja administrāzijas pušē. Turpretim wīnas zihā ar strahdneeku šķķiru wehšturiškā attihštiba noteikti šahweja un šahw strahdneeku pušē. Un tadehļ, nekātotees uš wīšām represijām, strahdneeku kustiba, ne no weenas organizāzijas nepabalstīta, peeauga 80. gados par warenu šabeedrišku šrahwu. Šaaišimē 1885. g. 7. janwara Š. Morojowa manušturas strahdneeku štreiks (Dreechowo=Šujewā); wīnā peedalijās apm. 8.000 strahdneeku; bij šaduršmes ar fara špekķu. Štreiku wadijā strahdneeki Moišejenko un Wołkows, — abi tai laikā jau īšihfujšcho revoluzionaro partiju lozēķi. Štreikam bij milšiga nošihme. Wīnā uš-

*) Š. W. Plechanows; t. p. un K. Paščitnōws „Рабочее движение в Россіи“.

īstahditās prašības, lai gan šatroplotā veidā, tika formulētas pat valdības iļdotā likumā (1886. g. 3. jun.). Bet tomēr 80-to gadu reakcija bij pašrak aša; un strahdneeku attīstības lihmens bij wehl loti jems. Pee tahdeem apstahkteem newareja attīstītees organizācijas, kuras buhtu warejuščas usņemtees strahdneeku zihņas wadibu un apweenošchanu. Streiki bij nešīstematīski, nešagatawoti un nejaušji. Daudsreij prašības uīstahdija tikai streikam eejahkotees.

Plaščahi mehginajumi nokahrtot un wadit strahdneeku šaimneezīšo zihnu tika iļdariti 90-to g. šahkumā. Wiššekmigafos jokus šchai darbā špehra šozialdemokratu grupas. Pirmo š. d. organizāciju jem nosaukuma „Darba atšwabinašchanas grupa“ nodibināja emigranti ahrsemēs. (1883 g.) Winaš dibinatāji bij — Leo Deitš, W. Ignatowš (mir. 1885 g.), G. Plechanowš, W. Safuliņš un P. Aškelrodš, bijuščee revoluzionaru partiju lozekli. 80-toš gados kreewu šozialdemokrati nodarbojās gan weenigi ar teoretīškeem jautajumeem, zihnu ar „Tautas Gribas“ iļdewejeem un š-d-šas prinzipu popularišešchanu. Bet jau 80-to gadu beigās un 90-to g. g. šahkumā nodibinājās gan inteligentu, gan ari strahdneeku šozialdemokratiški pulzini, kuri nehma dšihwu dalibu strahdneeku šaimneezīškā zihnā. Minetā laikā šchahdi pulzini darbojās — Peterburgā, Turjewā (Terbatā), Rīgā, Wilnā, Minskā, Maškawā, Zelijawetgradā un Samarā*). Lihdš ar streiku kustības tahlako attīstību, arweenu wairak kluwa šajuh-tama špezielu pastahwigu organizāciju nepeezeesčamiba. Šoz-dem-ti zentās šcho robu peepildit. Winau grupas wadija streikus, wahza streikotajeem lihdsēktus u. t. t. Uš winau eerošinajunu, pirms Seemel-Reetruma gubernās, wehlat ari zitur, nodibinājās špezielas streiku kašes. 1888. gadā Wilnas šeku aditajas organišeja pirmo šchahdu kaši; winām šejoja — štroderi, konwertu taištajas u. z. Šoz-dem. nodoms bij iļleetot šchis kašes, lai ar winau palihdšību wahktu jaunus beedrus š. d. propagandistu pulzineem. Bet dšihwe, tāpat kā 60—70-toš gados Wahzijā, iļahrdija šchos nodomus. Bij janahk pee šlehdšeena, ka š. d. darbībai jākopojas ap strahdneeku šaimneezīško zihnu un ka gal-

*) K. Paščitnowš; t. p.; 44 l. p.

wenā wehrtiba japeegreidh zihnai par jainneezijkeem ušlabojumeeri. Un, nahkufchi pee ichi šlehdseena, sozjaldemofrati darija it wišu, lai wežinatu streiku kašu attihstibu. 1884. g. „Warščawas ebreju štrahdneeku beedriba“ organizēja streiku kašes wairafos arodos. Minškā šem streika eešpaida nodibinajās 4 arodneezijšas beedribas ar 220 lozekkeem. Smorgonā un Dschmanos streiku kašes nodibināja ahdū gehretaji. Wilnā atjaunojās išputejušchās un šastahdijās jaunas kašes — pawišam 12. Un jawufahrt šem streiku kašu eešpaida peeauga streiku kustiba. Kustiba išplatijās arweemu tahlak un pahrgahja uš wehl klufajeem rajoneem un pilšehtam. Kašu un wiau lozekku škaitš peeauga 1894. g. widū. Wilnā kašes bij jau organizetas 27 arodos; kašu lozekku škaitš šneedjās lihđj 850. Minškā kašes bij 15 arodos; beedru škaitš — 870. Tas pats prozejš bij nowehrojams Warščawā, Brest-Litowškā, Beelostokā un daščās majakās pilšehtās un meestos. Raħda mišiga loma bij šchim kašem, raħda taš, ka ebreju sozjaldemofratijas apweenibai 1897. g. par pamatu tika liktas minetās kašes. Galwenām fahrtam no wianām šastahdijās „Wišu ebreju štrahdneeku Saveeniba Kreewijā, Polijā un Lectawā (Bunds)“. 1900. g. „Bunda“ ahršemes komiteja šioja štarptautiškajam sozjalistu kongrešam Parišē: „Kašu galwenais ušdewums palihđšet štrahdneekem, ušlabot wiau jainneezijšo štahwolli... Kašes ir zentri, iš kureem plajchajās majās eepluhst š-d-šas idejas; kašes ir lihđjeklis šchiras un politiškās apšinas attihstibai.“ Kašu lomu un eešpaidu ebreju štrahdneekos wehl XX. g. š. šahstumā rakšturo šefošchi škaitli: 1900. gadā Beelostokas streiku kašes bij organizeti 20% no wišiem weetešiem ebreju štrahdneekem; Wilnā — 24%; Homelā — gandrihš 40%; Minškā — 35—40%; Dwinškā streiku kašes bij organizeti 400 ebreju štrahdneeku; Beelostokā — 1000; Wilnā — 1400; Homelā — 360; Minškā — apm. 1000; no ahdū fabriku štrahdneekem bij organizeti — 700; šaru frašpotaju — 800 (60% no wišiem šchāi arodā nodarbinateem štrahdneekem).*)

1896. gada (maijs — junijs) un 1897. g. (janwars) lee-

*) W. Grinewittšs; t. p.; 14. lihđj 19 b p p

liikâ streiku kustiba paahtrinaja organiaziju attihstibu ari stary freewu strahdneekem. Ari iheit streiku kafes eeguwa arweenu leelaku noihmi. Un ari iheit joz-dem-iskâs organiazijas — „Strahdneeku iſkiras atſwabinaſchanaſ zihnaſ Saweeniiba“ — bij klaht ar jaweem padomeem un aiſtrahdijumeem. Kâ ſchahdaſ kafes paraugſ war noderet Peterburgaſ Koſſchewnikowa ſtrahdneeku organiſetâ kaſe. Blatuſ eenahkumu winai nebij; wimu uſtureja beedru eemaſjaſ. Eenahkumi tifa ſadaliti ſekoſchâſ da-lâſ: $\frac{1}{4}$ datu no wineem iſleetoja ſtreikotaju pabalſtiſchanaſ. Paſh-rejo datu ($\frac{3}{4}$) no jauna iſdalija tiſchetrâſ dalâſ: diwaſ dalâſ iſleetoja paſchpalihdſibai, weenu datu ſeedoja grahmatam, un, beidſot, pehdejo datu — peeſfaiſija paſtawigam fondam.*) Tâ tad kafes eenahkumus iſdalija ſchahdi: paſtahwigam fondam $\frac{3}{16}$; grahmatam — $\frac{3}{16}$; ſtreikeem — $\frac{4}{16}$ un paſchpalihdſibai — $\frac{6}{16}$; Kaſeſ nodibinajaſ ari zitoſ ruhpneezibaſ zentroſ. „Iwanowo-Bojncejeiſkaſ ſtrahdneeku Saweeniiba“ (dib. 1895. g.) organiſeja kaſi un biblioteku. „Maſkawaſ ſtrahdneeku ſaweeniiba“ (dib. 1894/5. g.) kopoja ap ſtreiku kaſem gandrihſ wiſu ſawu darbibu; wina zentâſ apweenot Maſkawaſ ſtreiku kaſeſ weenâ zentralâ kaſe. Deenwiduſ freewu ſtrahdneeku Saweeniiba“ (dib. 1897. g. Nikolajewa) organiſeja zentralo ſtreika kaſi: puſe no kaſeſ eenahkumeem peeſfaiſija ſtreika fondam, $\frac{1}{3}$ — iſleetoja paſchpalihdſibai un $\frac{1}{6}$ — bibliotekai (atteezibaſ tâ tad bij ſchahdaſ: ſtreikeem — $\frac{3}{6}$; paſchpalihdſibai — $\frac{2}{6}$, bibliotekai — $\frac{1}{6}$). Streika kaſeſ tifa nodibinataſ ari ſekaterinoſlawâ, Odeſâ un Echarfowâ. **) Un wiſaſ ſchiſ Kreewijaſ ſtrahdneeku arodneeziſto beedribu pirmwehſtneſeſ atradaſ ſem ſoz.-dem. grupu eeſpaida un wadibaſ. Saprotamiſ, ſawukahrt ari winaſ atſtahja eeſpaidu uſ ſ. d. grupam, ſpeeda winaſ peegreeſt leelaku uſmaniibu ſaimneeziſkai zihnai un zeeſchaki ſaiſtiteeſ ar ſtrahdneeku maſjam. Un 1896/97. g. g. grandioſâ ſtreiku kustiba ſpeeda apweenoteeſ ari paſchâſ ſ. d. grupâſ. 1898. g. martâ Miniſkâ ſanahza wiſu leelako piſſehtu „Saweeniibu“ un „Bunda“ kongreſſ, kura liſta

*) K. M. Tada. Очерк петербургскаго рабочаго движения 90x22.; 71, 72 l. p.

**) D. Kozowa raſiſ: „Рабочіе в 1890—1904 гг.“, eeweeototſ „Общест. движение въ Россіи в началѣ XX в.“; I t.

pamatu Kreewijas sozjaldemokratiškai strahdneeku partijai. „Bunds“ peeveenojās wina, kā pastahtwiga daļa. „Saweenibas“ pahrwehrtās par partijas komitejam.

Sozjaldemokratiija pastahtwigi peedalijās strahdneeku kustībā. 3 dejiški Kreewijas j. d. ir zeeschi weenota ar strahdneeku šchkiru. 20-to g. g. streiku laikā j. d. eespaids milsiigi peeauga. Bet šaimneeziski krihje, kuras sihmes parahdijās jau 1899. g. aptureja strahdneeku šaimneeziskās zihnas ušwaras gašjeenu, apflusinaja pašchu zihnu un isahrdija wehl nenobreedušchās un ari no politiskās waras apdraudetās strahdneeku šaimneeziskās organizācijas, streiku kašes. Lihdi krihjei soz.-dem. zentās aptweenot weenā warenā strahwā kā strahdneeku šaimneezisko, tā ari wiau politisko zihnu. Daščkahrt šaimneeziskās zihnas nosihmi gan pahrwehrtēja; bij pat dašči j. d., kuri atšina tikai šaimneezisko zihnu. Bet tomehr j. d. leels wairakums ušskatija šaimneezisko un politisko zihnu par strahdneeku šchkiras zihnas nedalamām šastahw-dalam. Ģestahjušees šaimneeziskā krihje un birgeliskās demokratiijas pamošchanās grosija j. d. ušskatus. S.-d. weena daļa galwenām kahrtam uškehra krihšes teeschās, rokam taustamās šekas — šaimneeziskās zihnas bešsekmiibu un šaimneezisko organizaciju isputešchanu — un taišija šlehdjeenu, ka šaimneeziskā zihna pee absolutišma naw eespehjana, ka jawed galwenām kahrtam un tika politiskā zihna. Starp šcheem diweem wiršeeņem — „ekonomišteem“ un „polišeem“ — 1899—1903. g. g. Kreewijas sozjaldemokratiija notika ašas zihnas. Ušwareja politiskās zihnas ušwehreji, „Škristi“ (awise „Искра“ apweenoja „politikus“). Tas bij šaimneeziskās krihšes un demokratiijas revoluzionarišma eespaids. Winašch bij šajuhtams wehl 1907 gadā; un ispaudās neustižiba pret arodneeziskajām beedribam, kooperatiweem un wispahriigi pret ne-politisko darbibu. Bij gadijumi, kad dašči j. d. uštahjās pret arodneeziskajām beedribam waj atšahja tās pilnigi šawā walā (Lenins šawā grahmatā „Ko darit?“ prinzipli uštahjās par arodneezisko beedribu neitralitati; grahmata bij šarakstita 1902. g.). *) Šchahdas rihžibas šekas bij: strahdneeku mašu organizatoriška un lihdi ar to pa daļai ari

*) Вл. Ильинъ; „за 12 лѣтъ“.

idejiska nowirsičhanàs no soz.-d.-jas. Strahdneeku fustiba pah-
trauza sozialdemokratiju. Šau 1902/3 g. g. sozialdemokratijai
nebij wairs eespehjams wadit strahdneeku šaimneezijko zihnu.
Š.-d.-jas organizazijas bij (un ir) ilegalas, šamehrà mafas gru-
pas. Turpretim šaimneezijka zihnà eerahwa arweenu leelafas
un plafšafas strahdneeku mafas. Winas teezàs pehz apweeni-
bas. Bet soz. dem. newareja winas usnemt šawàs organizazijàs.
Praktika sozialdemokrati gan zentàs ijpilbit arodneezijko
beedribu peenahkunnus. Wini šastahdija strahdneeku šaim-
neezijkàs prašibas, weda šarunas ar fabrikanteem, ijpneedša
pabalstus, usmekleja zeetušcheem darbu u. t. t. Bet „prinzipielàs
neitralitates“ teorija laupija wineem noteiktibu un drošmi eetehrpt
štrahdneeku mafu teefšmi pehz apweenibas organizatoriskàs formàs.
Bet ari teem darbeem, furu š. d. weiza strahdneeku šaimneezijka
zihnà, bij milšiga nošihme. Š.-d. nelahwa winai nokliht šihku-
mos, wežà tred-junišmà; ikweenu šaimneezijko prašibu š. d. zentàs
apgaismot ščkiru zihnas špilgtajà gaišmà. Bet plafšču strahdneeku
organizaziju truhkums bij loti šajuhtams. Zihnà eerautee strahd-
neeki pehz zihnas pa wezam palika ahrpus organizazijas. Nebij
ne mafakàs eespehjas zihnas šajušminatos un pamodinos
štrahdneekus apweenot stipràs organizazijàs, lai padaritu nahfo-
ščhàs zihnas par wehl špehzigatàm, wehl leelifakàm, Šlepenas
organizazijas nebij (un naw) peeejamas plafščàm strahdneeku
aprindam. Tadehl, pastahwigi augoščo zihnu pamudinatas,
štrahdneeku mafas teezàs ismantot legalas organizazijas weidus.
Un pa dalai tas bij eespehjams. To peerahdija 1898. g. dibi-
natà Charkowas „Amatneezibà nodarbinato strahdneeku šawstar-
pigà palihdšibas beedriba“. Šalweno lomu winà špehleja mekanifko
fabriku strahdneeki. Un lai gan wina bij dibinata, kà wišas
to laiku palihdšibas beedribas, beš teefšbam eejauktees zihnà starp
darbu un kapitalu, — tomehr jau 1900. g. wina iššneedša
pabalstus weetejà politifkà demonstrazijà zeetušcheem strahdneekem.
„1904. g. Charkowas beedribà bij 1300 beedru, no fureem apm.
900 strahdaja Charkowas mekanifkàs fabrikàs; pahrejee dšihwoja
žitàs pilšehtàs. Ščai laikā beedriba išweidojàs jau par stipru
organizaziju; wina išbihdija no šawa widus šaprahtigus wadonus,

furi sprauda jawai darbiba noteiktu mehrki: attihstīt beedribas darbibu jawstarpigās palihdsības laukā nemeen ūhaurajā nošimē, bet ari palihdsēt iszihnit mekaniķeem un ziteem strahdneekēem darba nosajizumu ušlabošānu. Beedriba atfina, ka Kreewijas strahdneeku arodneezisķai kusti bai jaķeko teem paraugeem, uš kureem norahda kulturelo walstju peedsihwojumi. Tadehķ beedriba ušstahdija jautajumu par Kreewijas strahdneeku arodneezisķo beedribu kongreķa ūaķauķšānu. Viħdķ 1905: g. legalajām beedribam, kurām nebij ūakara ar poliziju, wajadsēja ūehgt ūawu wisleetderigako darbibu, tāk streiku wadibu. Saķtot ar 1905. g. wiķu to ūaķka darit atklahti. Charķowas beedribas pilnā ūapulze nolehma iķņneegt wairak ūimtu rublu Peterburgā, Riģā, Warķhawā un Lodķē frituķšo beedru ģimenem.“*) Tā tad jau ar 1904. g. Charķowas jawstarpejās palihdsības beedriba tuwojas arodneezisķai beedribai. Wina eemantoja strahdneeku maķās wisleelatās ūimpatiķas; winaš darbiba norahdija uš strahdneeku maķas teekķmi iķrautes no ilegalajām un tadehķ it dabisķi ūhaurajām robeķšam. Sozial-demokratija neprata—bet daudķkaħrt polizejiķko a p s t a ħ ķ l u d e ħ ķ a r i n e ķ p e ħ j a — iķmantot strahdneeku maķu teekķmi peķķ paķķdarbības, paķķorganisēķanās, kaķ ūewiķķķi bij ūajuhtama peķķ 1902. un 1903. g. g. leeliķķeem Roķtowas un deenwiduķ Kreewijas streikeem.

Tai paķķā laikā wairakās pilķeħtās mehģinaja organisēt legalās strahdneeku beedribas. Pa datai tas iķdewās Maķkawā, Odeķā, Miņķā, Niķolajewā, ūekisawetgradā un Permā. Admiņistracijās agentī zentās iķmantot winaš ūaweem noluhķeem; wini zereķa nowirķit strahdneeku ziħnu no politikas un streikeem... Bet dsihwe deimonisķi paķmehķjās par jauniķķepto „strahdneeku draugu“ nodomeem!

Jau 1901. g. wakarā Miņķā mehģinaja organisēt „Meatķarigu ebreju strahdneeku partiju“. Winaš loķekķi rekruteķjās ģalwenām kaħrtam no komiķeem. Par ūawu ušdewumu „partija“ ušķtatija pazelt ebreju strahdneeku materielo un kulturelo ūahwoķķi. Winaš darbības liħdsēķķi — kultureli-ķaimneezisķas organisacijās —

*) Докладъ и протоколы II конф. проф; проф. движ. раб. в Харьковѣ; 61 л. р.

gan legalas, gan ari nelegalas, štatotees pehz apstahfleem. Sawà praktiskajà darbibà „neatkarigà partija“ zentàs: a) attihstit un weizinat šaimneezisko organizaziju, kà: tred-juniju, kafu, klubu un šaveenibu attihstišchanos; b) išplatit starp strahdneekem wispahrigas un arodneeziskas šinatnes. „Neatkarigo“ šafari ar šchandarmeriju bij nenoleedšami. Winu pateesee noluhki bij — zihna ar „Bundu“, ar wina ešpaidu strahdneekos. 1903. g. „Neatkarigà ebreju strahdneeku partija“ išbeidša šawu darbibu.

Tai paščà 1901. g. pawafarà (pa dalai ari 1900 g.) dašchi Maškawas mekaniško fabriku strahdneeki greesàs pee prof. Djerowa ar luhgumu organijet wineem šawstarpejas palihdšibas kafi. Pehz neilgas wilžinašchanàs profesors išpildija strahdneeku luhgumu. Par statutu paraugu tika nemti mums jau pašihstamàs Čharkowas beedribas statuti. Pat Maškawas wiršpolizmeistarš, kuxam statutus ešneedša apstiprinašchanai, apšolija išteiktees wineem par labu. Lihdšj statutu apstiprinašchanai Maškawas administrazija atwehleja šarihtot organijatoru šapulzes. Pahrrunaja jautajumus par palihdšibas kašem, patehretaju beedribam, darba biršham u. z. ųlugišta mehneši ešahkàs fahrtejas rajonu šapulzes. Šapultišču dalibneeki pa leelakai dalai bij weeni un tee pašchi; wini išwehleja šew pastahwigu preekššehdetaju. Preekššehdetaju šapulze apweenoja „rajonu šapulzes“ weenà kopigà organizazijà. Preekššehdetaju šapulze kluwa pašihstama šem nošaukuma „Maškawas mekaniškàs ruhpnenezibas strahdneeku padome“. Winas ešpaidš bija leels. Strahdneeki greesàs pee winas ar šuhdšibam pret fabriku administraziju, šinaja winai par fabriku likumu pahrkahpumeem, par šliktajeem šanitarajeem apstahfleem un ziteem uš strahdneeku dšihwi un darbu atteezojchimees jautajumeem. „Padome“ ušstahjàs, kà ofiziela eestahde, kà strahdneeku interešču aišstahwe, šasinajàs ar fabrikas inšpekziju u. z. eestahdem. Un wišštas notika Šipjagina laikà. Daudj maš politiški šaprahtigakam žilwekam wajadšewa išprašt, kahdu žilweku roka wada un šaudšè „Padomi“. 1902. g. 14. februari „Mekaniškàs ruhpnenezibas strahdneeku šawstarpejàs palihdšibas beedribas statutus apstiprinaja; ministrijas kanzelejšàs wini bij galigi šabožati. Un tagad tikai profesori išprata administrazijas noluhkus un atšahja „beedribu“.

Waldibas agenti to ari wehlejās. Wīnu nodoms bij organizēt monarkistu armiju. Profesoru lefziju weetā tagad pašneedja reziligigi-izkumijkus stahitus. 1902. g. 19. februari organizēja 50.000 Maškawas strahdneeku organizāciju manifestāciju pēc Aleksandra II. peemineka. Strahdneeku wahrda nosuhtija apšweikumu generalim Bogdanowitscham (melnsimtneezijskās literatūras isdewejam). Weidsot, aishuhtija pēc Plewes Maškawas mefanijsko, tekstilruhpnēezibas, tabaku u. z. fabriku strahdneeku deputāciju.*)

Maškawas „Beedribas“ lozēkleem garanteja pilnigu neaižkaramību. Wīneem dewa teešibu eerastees šweščhās fabrikās un uistahtees, kā widutajeem, starp kapitalisteem un strahdneekēem. „Beedribas“ popularitate peeauga. Pēc winaš greesās jau neween Maškawas, bet ari tuwako aprinku fabriku strahdneeki. Wehl wairaf: šinas par wīnu aishneedja pat zitas gubernas. Fabriku inspekzija šinjo ministrijai, ka Wladimiras, Kijasanas, Jaroslawas un Permas gubernu strahdneeki usmanigi šefojot Maškawas strahdneeku darbībai un panahkumeem un ka ari wīni (peem. Permas gub.) mehginot organizēt lihdsigas beedribas.

Pats par šewi jāprotams, ka fabrikanti newareja weenaldfīgi noskatitees šchāi kustiabā. Pazehlās un peeauga fabrikantu protesti, — šewišchi tadehl, ka nenowehrschamā fahrtā „Beedribai“ wajadsēja pedalitees streifos un usnemtees pat wīnu wadību. Politiskās šlepenpolizijas („охранное отделение“) preekščneeks, Subatows, zentās gan apmeerinat fabrikantu ustrauktos prahtus. 1902. g. 29. julijā wīnšč pašinjo wīneem šawa „polizeijskā šozialisma“ programu: wīna nodoms esot nofahrtot ar polizijas špehkeem atteezibas starp darbu un kapitalu; šcho nodomu isweščhanā wīnšč nepeelaischot neweena zita šabeedrišta elementa eejauščhanos: ne inteligenzes, ne fabriku inspekzijas, ne likumdewejas waras, ne ari pašchu strahdneeku un fabrikantu eejauščhanos. Bet polizeijskee murgi šajschihda pret teeščamības loģifu! 1903. g. streiki eerahwa zihnā ari Maškawas „Beedribu“; wīni ijauza Subatowa nodomus un pahrwehrtā

*) Памятник эпохи 17 октября“; рабочее движение; 101 lihdj 106 l. p.

polizijas apjardzībā stahwoščās organizācijas par streika organizētajām. Valdība pamanija išdarito gētibū, atšauza no Maščawas Subatowu un grosija jawnu atteekšmi pret wina waditām organizācijām. Subatowa organizācijas išputeja. Un strahdneeku šchēiras apsinigee elementi šapluhda ar š.d. organizācijām.

Tahds pat liktens bij Subatowa domu beedru organizētām beedribām. 1903. g. janwari Ddešā eeradās kahds Schajewitščs ar pilnwaram dibinat strahdneeku beedribas un šarihkot šapulzes. Strahdneeku mašas teežās pehž plaščām beedribām, un tadehī it drihji Schajewitščs šafopoja ap šewi prahwas strahdneeku grupas. Schajewitščs neapmeerinajās ar Ddešu wēen, bet uššahka darbibu ari Želijawetgradā, Nikolajewā un Œherjonā. Iškweenas pilšehtas organizācijas (grupas) apweenojās atšewiščkā „Neatkarigo strahdneeku Komitejā“, — tāpat, kā tas šawā laikā bij Minskā. Komitejā wareja peedalitees tikai demokratiški organizeto „arodneeziško beedribu“ preefšchšahwji. Un atkal: nenowehrščamā kahrtā šchim organizācijām un komitejam wajadseja ušņemtees strahdneeku zihnas wadibu. 1903. g. maja mehneščha šahfumā „Neatkarigo strahdneeku komiteja“, strahdneeku pamudinata, uššahka streiku Nestela mekaniškā fabrikā. Tai laikā „Komitejai“ bij daudj lihdsjeku. Wina tadehl wareja iššneegt streikotajēm kahrtigus pabalstus. Bet streiks tomehr išbeidsjās par launu strahdneekēm. It wiši streikotaji — 200 zilweki — tika atlaisti. Kadās neuštiziba pret Schajewitšču un „Komiteju“. Bet tas bij tikai šahfums. 1. julišā uššahka streiku Ddešas dšelszžeta strahdneeki. Wina starpā bij apm. 150 „neatkarigo“; 4. julišā streikam peeweenojās oštas strahdneeki; wineem šekoja matrošči, maščhiniisti u. z. Ari pehdejo starpā bij daudsi, kuri maščaja „neatkarigo“ kašē beedru naudas. Wini greešās pee Schajewitščha ar ušaižinajumu ušņemtees streika wadibu. Schajewitščs eeteiza pamašinat uššahditās prašibas; strahdneeki protestēja un Schajewitščam wajadseja peekahptees. Bet streiku kustiba gahja arweenu tahlak. Wina eerahwa zihnā wišus deenwidus pilšehtu strahdneekus un pahrwehrtā šaimneeziško zihnu politiškā. Schajewitšču un Ko. atšweeda šahnū: Un ari šcheit waldibai wajadseja pahrleezinatees, ka strahdneeku ku-

stiba naw eesohogojama winai patihkamos rahmjos. Wina isgahja sawas dujmas pret sawas naititates nelainigo upuri Schajewitschu. Pehdejo aresteja un isfuhtija us Wologdu.

Bet waldbiba nešpehja atjazitees no Subatowa waldbinošcheem „idealeem“. Strahdneeku kustiiba kluwa arweenu ašaka un plaščaka. Pa leelakai dalai un galwenam kahtam wina wehršas pret pastahwošcho walšs kahtibu; nekahdas represijas to newareja apturet. Atlika — pehz waldbibas domam — tikai weens zelšč. Dtro zetu, plašču politišto un sozialo reformu zetu, waldbiba nebij (un naw) špehjiga ispraft. Un tadehl šawu represaliju politiku ta no jauna papildinaja ar „polizejiško sozialisimu“. Bet tas bij winas pehdejais solis šchai gaitā. Mehs domajam šcheit — Gapona beedribas.

Šau 1904. g. šahkumā Peterburgā dašču šabritu strahdneeki šlepeni šapulzejās šem mahzitaja G. Gapona wadibas. 11. aprili Gapona atšewiščkās rajonu beedribas apweenojās šem nošautuma: „Peterburgas freemu šabritu strahdneeku šaweeniba (Собрание). Sawu darbibu „Šaweeniba“ uššahka, kā pilnigi atkauta beedriba. Winas preekščgalā nostahjās Gapons. Peterburgas administracija wina darbībā neejauzās. Un tagad it wišeem aums finams, ka Gapons rikšojās ar paščas augsta kās administrācijas (ministru un pilšehtas preekšneeka) atļauju.*) Gapons bij eemantojis winas uštizibu un labwehlibu. Winšč dabuja teefibu šašaukt un šleht šapulzes; winšč wareja išwehletees temas un wadit „Šaweenibu“ pehz sawas patikas. Un Peterburgas „Šaweenibas“ statuti bij daudz plaščaki, nekā Maškawas. Strahdneekeem bij teefiba runat neween par pareištizibu un tautibu, bet ari par šawām wajadsibam, šawu teefišto stahwokli, un wahšt kapitalus darba truhtuma gadijumeem. „Šaweeniba“ kluwa par plašču organijaziju. Winas nodalās (winu bij 11) strahdneeki eepašinās ar stingras organijazijas weideem un mahzijās zeenit winas labumus. „Tas ir pirmais gadijums, kur plaščas strahdneeku mašas guwa eespehju radit atklahtu organijaziju, beš kuras pareiša arodneeziška ziņna naw domajama, un šcheit apšinigeo strahdneeki guwa eespehju išleetot šawu apšinu

*) „Русское Слово“, № 263, 1909 g, 15/XI.

un energiju. Un waj tas naw jawadi, ka Gapona palihgi-
 strahdneeki jawà wairumà ir waj nu sozjaldemokrati pehz fa-
 weem usfkateem, waj — bijuschee s.-d. organizaziju beedri? Tas
 ir logiskàs fefas no tam atteezibam, tahdàs partija nostahjàs
 pret strahdneeku jainneeziško zihnu un organisatoriskajeem janta-
 jumeem^{*)} (domati partijas toreisejee zentralistiskee organizazijas
 prinzipi). Misfigs daudsums taisni no pašhdarbigakajeem un
 špehzigakajeem strahdneekem šapludha Gapona organizazijàs.
 Tas peedewa winàm zihnas organizazijas raksturu. Ari deen-
 widus strahdneeku zihnas nebij jezen pagahjusčas Peterburgas
 strahdneekem. Bij nomanama gatawiba turpinat deenwidos ee-
 jahkto fazihfsti. Wajadseja tikai atteeziga eemešla. Par tahdu
 nodereja Putilowa fabrikas meistara, Tetjawkina, rihziba; uš
 wina ašrahdišumeem atlaida diwus strahdneekus. Pahrejee
 strahdneeki protesteja un prašija atlaišto beedru ušnemššanu fab-
 rikà. Administrazija prašibu neišpildija. Un strahdneeki usšahka
 štreiku; 13.200 zilweki atstahja fabriku. Gapona organizazijai
 Putilowa strahdneekos bij leels eepaids. Wina bij špeesta uš-
 nemtees un ari ušnehmàs štreika wadibu. Šit nojaušchams, wina
 jau eepreešch to bij paredsejuse un uš to šagatawojusēs. Šš-
 wehleja deputaziju, tura šastahdijàs no fabrikas nodaku preešch-
 štahweem. Deputazijas preešchgalà stahweja Gapons. Winas
 ušdewums bij — wešt šarunas ar fabrikas administraziju un
 ašštahwet strahdneeku prašibas. Politisku prašibu nebij. Strahd-
 neeki prašija Tetjawkina atlaiššanu, atlaišto strahdneeku ušnem-
 ššanu darbà, 8 - št u n d u d a r b a l a i f a eeweššanu, algas
 paaugštinajšanu, šanitaro apštahku ušlaboššanu u. š. masat
 šwarigus prašjumus. Beš wija ta, strahdneeki lika preešchà
 nodibinat pastahwigu komišiju ar weenlišdšigu strahdneeku un
 fabrikas administrazijas preešchštahwju škaitu, tura lai išškirtu
 atšewiščas strahdneeku pretensijas. Fabrikas direktors šolija, ka da-
 šchus ušlabojumus pamasitem winašch eewedišhot un kategoriši at-
 raidija prašibu pehz 8-št. darba laika. Šabriku eelenza polizija
 un šchandarmerija. Bet štreifotaji išturejàs šorekti un meerigi.

^{*)} Доклады и протоколы п. т. д. проф. движение в СПб.;
 34, 35 л. п.

Drihi ween Butilowa strahdneekem peeweenojās zitu fab-
riku strahdneeki: apstahjās freemu-frantschu fabrika (2.500 str.),
Nawas fugu buhmetawa (8—10.000 str.) u. z. Un galwenos
wilzeenos it wišu strahdneeku prasības bij weenadaš. Ta bij
sihme, ka kustības wadiba atronas weenas organizācijas rokās.
1905. g. 6. janwari „Saweenibas“ 7. nodalas telpās notureja
wišu Schlienburgas trakta un apfahrtejo fabriku un darbnizu
delegatu sapulzi. Sapulze iştirahdaja streikotaju prasības un iš-
wehleja „streika komišiju“. „Saweeniba“ ofizieli ušnehmās strei-
ka wadibu. Kolehma, ka „Saweenibas“ nodalās zauru deenu
dešchurēs sešchi beedri. Wiau ušdewums — peenemt šinujumus
par streika gaitu, par streikotajem-truhlumzeetejeem, pahrleezina-
tees par šinu pareišibu un uš weetās ņneegt palihdšibu; pehdejo
išņneedja newis nauda, bet ehdamās weelās; palihdšibas ņaneh-
mejeem wajasēja apsolitees aišdewumu pee ceipehjas atdot.

Bet fabrikanti nepeekahpās. Un strahdneeki nebij ar meeru
ušjaht darbus uš wezajeem nošazijumeem. Streikotaju stahwol-
lis palika jo deenas fliktaks. Un atdsima dšihwes jau iņgaisinatā
doma, greestees pehž palihdšibas pee zara. Kā elektriška strahwa
išchahwās ņchi doma zaur nogurdinato, nowahrguščo laušču
majam. Sastahdija atteezigo petiziju. Winā blatus ņaimneeziš-
kajām prasibām tika rindotas ari politiškās. Iautajumu par
gahjeenu uš Seemas pili pahrrunaja it wišās „Saweenibas“ no-
dalās. Ari polizija to ņinaja, ņinaja it wiši... Meerigi ar
ņwehtbildem un walšs karogeem, lopā ar behrneem un ņeewam
nepahrredjami strahdneeku pulki 9. janwara rištā wiršijās pahr
Newu, no wišām pušem, uš Seemas pili. Wini neja ņawas peh-
dejās iluščjas. Un flinšču ņalwes iņahrdija winas; kasaķu un
iņhandarnu sirgi ņabradaja tās. Ira strahdneeku pehdejās ilu-
ščjas. Geņahkās wišpahriga streika kustiba. Peterburgai pee-
weenojās Maškawa (10. janw.), Riga, Kauna, Saratowa u. t. t.
u. t. t., — wiša Kreewija.

Išputeja pehdejā Subatowa organizacija; išputeja „polize-
iško ņozialistu“ zeribas guht wadibu par strahdneeku majam.*)
No ņchim zeribām wina nebij atšazijūēs wehl 1905. g. 7. jan-
wari. Uščafowš, weens no Peterburgas „neatfarigo“ strahdneeku

*) Sihtakas ņinos par Subatowa un Gajona organizacijām lēitaji
war atrašt: M. Grigorjewa grahmatā „Полицейский социализм в Рос-
сии“ un prof. S. Ch. Djerowa grahmatā: „Политика по раб. вопросу
России за последние годы“. Gajona wehšturisko ušfaufumu št. peeli-
tumā.

organisazijas wadoneem, furšch lihdšigi Gaponam strahdaja (1903—1905. g. g.) šafinā ar waldibas preekščstahweem, atstahsta*), ka jau 1902. g. Peterbugā esot eeraduščees diwi Subatowa agenti (strahdneeki Sokolows un Pikonows). Gapons winu pašahkumus esot turpinajis. Butilowa streiks esot eesahhts ar Subatowa un toreijejā Peterburgas pilšehtas preekščneeka, generata Julona atklauju, lai „organisazijas eespaids (prestišchs) pazeltos“; ar administrazijas šinu eesahzees ari gahjeens uš Seemas pili. Uščafows apgalwo, ka no mums jau minetā 7. janwara šehde, Gapons esot nolafijis eekščleetu ministra Swjato-polka-Miršta wehštuli, furā pehdejais airahda, ka strahdneeku petizja tiksot peeremta. Sawās atbildēs Swjatopolks-Mirškis gan noleedš Uščafowa apgalwojumus, bet Gaponā šatifikānos un šafinaščanos ar Julonu apstiprina ari wišč. Mehs tadeht newaram šchaubitees neweenu azumirkli par Gaponā ideju rakšturu: wišč ir weens no „polizejiškā šoziališma“ preekščstahweem. Bet 9. janwaris peerahdija, ka atšewiščtas personas nešpehj wadit mašas pa šew patihkameem un mašam pretigeem zeekem. Ja, ilušiju waditi Peterburgas strahdneeki šekoja Gaponam lihdi Seemas pilij. Bet teit winu zeki šchihrās uš laiku laikeem, jo bahrgā teeščamiba ahrdija strahdneeku ilušijas. Nebij wairs ilušiju, — bij tikai newaldama teekšme pehj brihwēs un labafas dšihwes un atšina, ka nepeezeščhani wajadšiga štipra un plašča strahdneeku organisazija. Gaponā orgonisazijās, tapat kā Subatowa organisazijās Maškawā (kahda ironija!), strahdneeku mašas mahzijās zeenit organisaziju nošihmi un šaprata, ka tikai winaš paščas špehj tahdas radit. Š.-d. Partijas beedros išplatijās organisaziju demokratiškais prinzijs un pareišafi ušštati par šainmeeziškās zihnas nošihmi. Beidšot jaatšihmē, ka kaut ari 9. janwara strahdneeku grandiošajā ašinainajā zihnā ušwareja waldiba, tomehr winaš pretoščanās špehšs tika breešmigi wahjinatš. 17. oktobris ir 9. janwara logiškš rezultats, un wišu laikmetu starp šcheem diweem dateem war rakšturot, kā laikmetu, furā wezā kašrtiba konwulsiwi pretojās pamoduščamees tautas

*) Москва „Русское Слово“ №№ 263, 267, 278, 280; 1909 г. XI, XII.

ipehfeem. Tas ir „teešibu nemīšanas“ un „peeteiššanas“ laif-
mets („захватное право“, „явочный порядок“). Un, kā
pee it wišēem politiiskās zihnās panehmeeneem, ari šheit pirmo
šoli ipehra proletariats. Wišēch pirmāis nehma (p. m.) tee-
šibas*). Janwara notikumumu teešhās šekās bij — j t r a h d n e e k u
a r o d n e e z i ņ k o b e e d r i b u n o d i b i n a ņ c h a n ā s.

II.

Pirmās strahdneeku arodneezīškās beedribās attīstījās un
nostiprinājās Peterburgā un Maškawā. Strahdneeki steidzās pa-
nahft to, kas bij nofawets. Bij nowehrojama drudščaina, ja-
juhšmas un steigas pilna darbība. Organizēšanas weizinašcha-
nai tika īsmantota ikweena wišmasakā eepšejamība un eemešs.
Gapona, Uščakowa un Subatowa organizācijās šmeltoš peedših-
wojumus īsmantoja ar ušwiju. Sozīaldemokratiiskā ideja apgā-
šmoja zeku jaunajēem darbīneekēem; wina nelahwa teem nofliht
šihkumos; našaraujāmām šaitem wina šaistīja arodneezīško kustiibu
ar strahdneeku šēkirās leelo zihnu. Praktiiskos organizāciju dar-
bus wādīja pašči strahdneeki. Ēepreēšējejo gadu organizatori-
škajā darbībā wini daudj ko bij eemahzījušēes. To peerahdīja
wīnu rihzība šenatora Šhidlowška komiisijas jautajumā.

Šhidlowška komiisiju waldība dibināja drihs pehz janwara
notikumeem. Wīnās ušdewums bij — „īšpehtit un šazit noteiktu
wahrdu“ strahdneeku jautajumā. Un galwenāis — wīnai waja-
dšeja pahrleezinat strahdneekus, ša waldība ruhpejas par wīneem
un grib „apmeerinat“ wīnus. Tadehl komiisijā ušaižināja ari strahd-
neeku preēščstahwjus. Wehleščhanas gan bij neteeščhas un wī-
nās wareja peedalitees tikai leelo šabriku strahdneeki; pee tam,
pirmajā wehleščhanu pakahpē eewehletoš, pehz waldības noteiku-
meem, šadalija pehz nošarem; nošaru preēščstahwjeem waja-
dšeja apšpreestees atšewišči; wīju preēščstahwju šapulzes bij
noleegtas; komiisijas šehdem wajadšeja buht šlehgtām u. t. t.
Bet strahdneeki, kā ari š. d. partija tomehr nolehma wehleščha-
nās peedalitees. Wehleščhanas bij dšihwas. Strahdneeki ušdewa
šaweem delegateem aišstahwet tās prasības, furās jau bij īsteik-

*) Доклады ■ протоколы etc. t. 1. ».

tas janwara petizijā. Un par īpīhti wiķeem noteikumeem pir-
majā pakāpē eewehletee preekščstahwi (pilnwarneeki) ņapulzējās
kopīgā ņehdē un paņinoja ņhidlowņkim, ka komiņijā wini peeda-
liķees tīkai tad, kad tīks garanteta delegatu neaiņkaramiba, komi-
ņijas darbības publiķkums un brihwa ņatīķme ar wehletajeem.
To garantet ņhidlowņkis (reņp. waldbiba) negribeja. Un komi-
ņiju drihķ ween ņlehdsja; wina nepaņpehja ne reiņi ņapulzetees.
Bet ņtrahdneeku preekščstahwi neiņklihda. Wini turpinaja ņa-
pulzetees waj nu pehķ ruhpnēezības noņarem (tipografiju ņtrahd-
neeku pilnwarneeki), waj ari, ka atņewiņķtas fabrikas preekšč-
stahwi. Pehdejā gadijumā wini ņastahdija, t. ņ., fabrikas
komiteju, kura 1904.—1906. g. g. bij paņiņtama ari pee mums
Rīgā, ņeepajā, ņelgawā u. z. Peterburgā, kur ņ. d. o r g a n i-
ņ a z i j a m bij daudķ maņaks eespaids ņtrahdneeku maņās, nekā
Latwijā, pilnwarneeku ņapulzem un ņabritu komitejam bij leela
noņīhme un loma arodnēezīķfo beedribu attīhstībā. Peem., tipo-
grafiju ņtrahdneeku pilnwarneeki jau pirms ņhidlowņta komiņijas
ņlehģķchanas iņņtrahdaja ņawas profējonalās praņības. Pehķ
daķķām deenam, kad tipografiju ihpaķhneeki atraidija uņņtahditās
praņības, tīka uņņahķts ņtreiķs, kuru wadija pilnwarneeku ņapulze.
(Uķ ņtreiķu tipogr. ņtrahdn. jau gatawojās Ćapona laiķā, ņem
wina organīzācijas wadības). Pehķ ņtreiķa, kurā wairak waj
maņak uņwareja ņtrahdneeki, ņarihķoja wairakas tipografiju ņtrahd-
neeku ņapulzes; winas nahza pee ņlehdsēena par arodnēezīķās
beedribas nepezeesķamību. Projēktejamās beedribas ņtatutus
peenehma 21. juniķā. Wīnus eesuhķtija ari pilņehtas preekščhnee-
kam, bet beedriba negaidija, kamehr wīnus aptsīprina. 1905. g.
1. juliķā wina uņņahķta ņawu darbību. ņaunā beedriba peegreeja
wisleelako uņmanību agitāzījai par eestahķchanos beedribā. Wina
wahza īpehķus, lai atķaunotu zihnu par janwari iņņtrahdato ta-
riķu un ņwehtdeenas brihwlaiķu. Wina zentās noņtīprinat ņaka-
rus ar it wīķām tipografījam. ņķai noluhķā iķweenas tipo-
grafijas beedri iņwehleja pilnwarneekuņ, kuri apweenojās
„tipografiju ņtrahdneeku pilnwarneeku ņapulzē”; pilnwarneeku
ņapulze dewa beedribas waldei eespehķju ņaņinatees ar iķweenas

tipografijas strahdneekem un eepasihtees ar weetejeem darba apstahkleem un nošazijumeem.

Tahdà pat kahrtà un apmehram tai pašchà laifà, kad nodibinajàs tipografiju strahdneeku beedriba, attihstijàs un usšahka jàwu darbibu Peterburgas kantoristu un grahmativedeju beedriba. Bet šchis ir ari weenigàs Peterburgas strahdneeku arodneezifkàs beedribas, kuras jau pirms oktobra deenam usšahka atklah tu darbibu. Zitu ruhpnceezibas nošaru un zitu arodu strahdneekem pirms oktobra wehl neisdwàs paweikt organizatoriskos darbus, nesfatotees uš wišu straujo teeksmi un palihdšibu gan no sozialdemokratu, gan ari no radikalàs inteligenzes pušes. Pehdejà gan ne tik daudz zentàs attihstit strahdneeku arodneezifkàs beedribas, fà ismantot strahdneeku teeksmi pehz organizazijas šaweem politisheem noluhseem. Kreisee liberali (tagadejee k.=d.) isstrahdaja strahdneeku organizazijas projektu un isplatija wiuu starp strahdneekem. Wiuu nodoms bij — kopot it wišu ruhpnceezibas nošaru un arodu strahdneekus weenà organizajà. Par koporganizazijas pamatšchuhniinu projekteja — atšewiškàs fabrikas šaweenibu. Fabriku šaweenibas zaur šaweem preekšstahwjeem apweenojàs rajonu šaweenibas un pehdejàs, tahdà pat kahrtà, — pilšehtas šaweenibà. Pilšehtu šaweenibas liberali zereja apweenot Wiskreewijas šaweenibà. Wišai šchai apweenibai bij jateek buhwetai uš federatiweem pamateem. Škweenas fabrikas šaweenibai bij jabuht pilnigi autonomai. Koporganizazijas lehmumi nebija obligatoriski wimu šastahwdalam. Organizacijai wajadseja buht bešpartejiškai, — tà šahstija liberali, bet jau šawam organizazijas projektam wini bij peeweenojuchi politiskàs partijas programu. Agitazijas noluhkà uš prowingi isšuhstija liberalu Danu (nešajaukt ar soz.=dem. Danu). Wišch ušstahjàs strahdneeku šapulžes Kostromà un Sormowà*). Weenà, otrà weetà liberaleem bij ari panahkumi, jo šchajà organizaciju dibinašchanas drudši strahdneeki teezàs ismantot kaut waj pašchu „pešles mahiti“. Peterburgà liberaleem pat isdwàs nostiprinat šafarus ar dašcheem strahdneeku pilnwarneekem, kuri bij wehleti

*) „Материалы объ экономическомъ положеніи и проф. орг-ціи СІВ. рабочихъ по металлу;“ 26 l. p.

uš Šhidlowiſta komiſiju. Daſčas no tai laikā dibinatām arodneezīfām beedribam, peemehram, Peterburgas kantoristu un grahmatwedeju beedriba, peedalijās liberatu ſaſauktajā „ſaweenibu ſaweenibas“ kongreſā (Maſkawā, 8.—9. maijā 1905. g.) un pat eeſtahjās „ſawcenibu ſaweenibā“ (kantoristu beedriba 26. maijā). Ka „ſaweenibu ſaweenibai“ nebij nekas kopigs ar ſtrahdneeku arodneezīfko beedribu uſdemumeem, to peerahda winas ſtatuti. Tajos ſazits: „ſaweenibu ſaweeniba“ ir eeſtahde, kura uš fede-ratiweem pamateem apweeno wiſas Kreewijas autonomās ſawe-nibas, kuras wed zihnu par Kreewijas politiſkās eeſahrtas reor-ganiſeſchanu uš demofratiſkeem pamateem; ſaweenibu ſaweenibas uſdenums ir — iſpildit tos darbus, kuri no ſaweenibam atſihiti par tahdeem, kaš weizina winu politiſko mehrtu ſaſneegſchanu.“**) Statutus peenehma 1. kongreſā, kurā peedalijās ſekoſchas wairaf waj maſaf ſem radikalo liberatu eeſpaida bijuſchās ſaweenibas: Wiſkreewijas inſcheneeru un tekniku ſaweeniba (nodibinajās — 1904. g. 5. dezbembri; I. kongreſs — 22.—24. apr. 1905. g.); Wiſkreewijas akademiſkā ſaweeniba (nodibinajās — 1905. g. 4. janw.; 1. kongreſs — 25.—28. martā); kantoristu un grahmatwedeju ſaweeniba (nod. — 1905. gada 27. februari); Wiſkree-wijas ſkolotaju ſaweeniba (nod. — 1905. gada 19. martā; 1. kongreſs — 11.—13. aprili); Wiſkreewijas ahrſtu ſaweeniba (nod. — 1905. g. 6. janwari); Wiſkreewijas adwofatu ſaweeniba (nod. — 1905. g. 30. janwari; 1. kongreſs — 28.—30. martā); Saweeniba, kuras mehrtis iſzihnit ebreju weenlihdſibu Kreewijā (1. kongreſs — 25.—27. martā); Kreewijas rakſtneeku ſawe-niba (1. kongreſs — 5.—8. aprili); ſeeweſchu weenlihdſibas beedriba (nod. — 1905. gada aprili; 1. kongreſs — 6. maijā); lopahrſtu ſaweeniba (nod. pirmajā kongreſā — 1905. g. 21. martā); agronomu un ſtatistu ſaweeniba (kongreſs — aprili); ſemſtu darbineeku ſaweeniba; Wiſkreewijas ſarmazewtu ſaweeniba (nod. — 1905. g. 2. aprili; 1. kongreſs — juliajā) un Wiſ-kreewijas diſeſſeželu kalpotaju un ſtrahdneeku ſaweeniba (nodibi-najās pirmajā kongreſā — 20.—21. aprili 1905. g., Maſkawā; 2. kongreſs — juniija ſaſkumā; 3. kongreſs — 22.—24. juliajā).

**) Zitets peh; B. Grinewiſcha; t. p. 33 I. p.

Wijām ūchim ūaweenibam bij politiski=arodneezijks raksturs. Pirmajā weetā stahweja politiskā zihna. Tas atteežas ari uš tām ūaweenibam, kuras pehz ūawa ūastahwa wairaf waj mašaf tuwojās proletariškām beedribam, kā: ūarmazewtu, dšelsžekneeku un kantorištu ūaweenibas. Ari winas peeweenojās liberaku, kaut ari radikalo liberaku, politiskām prašibam, kuru pirmā weetā gan wehl stahweja „ūatweršmes ūapulze“, bet wišpahri tās bija eetihtas nenoteiktibas miglā. Tatschu „ūawee=weenibu ūaweenibas“ nošihmi es nedomaju noleegt. Wina eewilka zihnā wišplašchātās birgeliški=demokratiškās mašas. Wina apweenoja 17 leelas wiškreewijas ūaweenibas (to starpā ari „ūemneeku ūaweenibu“), kuras wijas ūpehleja leelaku waj mašaku lomu 1905. g. rudena kustiā. „ūaweenibu ūaweenibas“ otrais kongrešs ūanahza 24—26 majā. III. kongrešs ūanahza 1—3 juliā (Terijokos, Somijā). Kongrešs išūazijās par Buligina domes boifotu un gatawošchanos uš zihnu par wišpahrigām, weenlihdšigām teešchām un aišflahtām wehlešchanām.*) Bet weenprahtiiba bij jau ūuduši. Šchēlišchanās bij nenowehršchama. Proletariškā ūastahwa beedribas — ūewiūhti dšelsžekneeki — ūahka ūatitees uš nedabiško apweenibu arween ūkeptiškati; III. kongrešā dšelsžekneeki neeradās. Wina eestahšchanos „ūaweenibu ūaweenibā“ war išūlaidrot no weenas pušes, ar wišpahrigo ta laika ūaweenibu un apweenibu drudši, no otras pušes, ar to, ka dšelsžekneeku ūaweenibas wadiba lihdš pat 1905. g. rudeni atradās labi atalgoto dšelsžekneeku=eerednu, dšelsžekneeku birgeliškās dalas rokās. Pate dšelsžekneeku ūaweeniba bij pehz ūawa ūastahwa nedabiška organiūazija. Tikai wišpahrigais nemeers, ūašchutums wareja ūaištit ūainneeziški dašchados dšelsžekneeku elementus. Šchahdas ūaites newareja buht ilgstoščas. Winām wajadšeja ūairt un winas ūaira. To pašchu war ūazit par ūaitem, kuras wijās starp dašchadām „ūaweenibu ūaweenibas“ ūastahwdalam. Un, nenoleedšot „ūaweenibu ūaweenibas“ leelo nošihmi un lomu radikālās buršchu=asišas aprindās, mums tomehr jaušwer, ka „ūaweenibu ūawee=

*) Uš „ūaweenibu“ atteezošchos materialus ūš. „Памятник эпохи 17 окт.“; проф. союзы и объединение их в Союзъ Союзов; 137—160 л. p.

nibas" teefme, fajaukt politifko un arodneezifko zihnu, atstahja loti nelabwehligu eepaidu uf strahdneeku organifazijam, kuras winai peeplehjās.

Blafus jau atfihmetām arodneezifkām un politifki-arodneezifkām strahdneeku beedribam, kuras darbojās atklahti, tai pašchā laikā organifejās ņepenās arodneezifkās beedribās. Tahdas bij farmazewtu un komiju ņaweenibas. Abas winas attihstijās lihdfigos apstahklos un ņastahdijās no atņewiņcheem atteezigā aroda pulzineem. Bet teefme pehz organifazijas bij tif leela, ka, peem., Peterburgas komiju ņaweeniba jau 1905. g. waņarā wareja atfihmet 2,000 beedrus (ari kantoristu beedribai julijā bij jau apm. 2000 beedru) un iņrahdit daņchus ņawas zihnas panahkumus. Pateizotees winai eeweda ņwehtku un ņwehtdeenu ņwehtifchanu. Winas ņpehks dewa tai pat eepheju uņstahtees wairaf waj maņaf atklahti, „puņlegali“.

Glufchi nelegalo un ņlepeno ņtrahdneeku arodneezifko beedribu ņtarpā daudņ maņ leelafa noņihme bij — pulņņtentaiņitaju ņekku beedribai 24. aprili, 9. juniā un 14. auguņtā ņanahza winas ņlepenās ņapulzes. Slepeni ņanahza ari winas walde, jo polizija ne pee kaņdeem apstahkleem neatkaņwa tai atklahti ņapulzetees. Tahds pat liņtens bij ņtroderu un ņchuweju arodneezifkai beedribai; ņawu dibinaņchanas ņapulzi winai wajadņeja noturet Peterburgas apņahrnes meņchos (1905. gada pawaņarā); ņapulzē peedalijās 70 beedri. Un ari ņcheit beedribas un winas biroja darbiba iņpauđās galwenām kaņrtam agitazijā par eestahņchanos beedribā. Ta pašcha gada julija mehneņi kaņdā no meņcha ņapulzem liņa pamatu kurpneeku un ņahbafu darbnizu ņrahdneeku arodneezifkai beedribai; ņapulzē peedalijās wairaf kā ņimts kurpneeku; iņwehleja biroju no 12 beedreem, kuram uņdewa ņastahdit ņtatutus un ņaņaukt beedru ņapulzi. Statutus gan iņņtrahdaja, bet beedru ņapulzi pirms „brihwibas deenam“ ņaņaukt neiņdewās.*)

No ņcheit peewestām ņinam redņams, ka teefme pehz arodneezifkām beedribam ņewiņchki parahdijās tais darba noņarēs, kurās ņtrahdneeki iņklaideti pa atņewiņchkām ņihkām darbnizam un

*) Доклады и протоколы и. т. т.; 36, 37 л. р.

weikaleem. Tas ir šaprotams. Šho nošaru strahdneeki netika apweenoti ne no kašdas organiaazijas, un patš darbs neapweeno minus tahdās kopibās, kuras paščas par šewi jau ir špehks, kà, peemehram, leelās fabrikas, manufakturas un kalnraktuwes. Ari šoz.=dem. organiaazijās (išnemot ebreju šoz.=dem. organiaazijas) bij loti maš darbnizu strahdneeku waj weikalu kalpotaju. Daudš=kaht šoz.=dem. darbineeki a pšinigi daudš mašaku wehribu peegreeša darbiba i starp šižo darbnizu strahdneekem; šawu rižibu wini attaišnoja ar aišrahdižumeem uš mineto strahdneeku „šihšbirgeliško pšihologiju“. Un iŭweenam tatšhu šinamš, ka šižo darbnizu strahdneeku darba apstahkti un nošazijumi ir daudš, daudš launaki, nekà leelajās fabrikās. Žihnai wajadšewa šahktees. Žruška tikai atteeziga špehka, kuršch buhtu šakaušejis pa darb-nizam iškaištos strahdneekus weenà šolidarà kopibà. Žanwara deenu žihnas išpildija wajadšiga špehka (faktora) lomū. Winaš eerahwa šewi ari darbnizu strahdneekus un weikalu kalpotajuš. ņu pirmais, ko žihnas kwehles gaišwà wini pamanija, bij — organiaaziju žruškums. Un dšima pahrleežiba, ka jaorganie pa darbnizam iškaidetee, bet weenas un tās paščas nastas nošpeestee strahdneeki. Žehž žanwara deenam, nekatotees uš poliažijas un darbdeweju šprausteem iškšehrišklem, organiaazijas dšima weena pehž otras.

Bet žanwara žihnas radija ari leelruhpneezibas strahdnee-kos atšinu, ka arodneezija apweeniba ir nepeezeeškama, kai ar šekmem waretu ušstahtees pret kapitališteem par darba apstahktu un nošazijumu ušlabošchanu. Šhis atšinas pamošchanàs noweh=rojama, peem. pee metalruhpneezibas strahdneekem. Wehl lihš 1905. g. majam metalšfabriku strahdneeki apmeerinajās ar šaweem, uš Šhidlowška komižiju išwehleteem pilnwarneekem; wini ap-weenoja weenas fabrikas, wišlabatà gadijumà, weena rajona metalšfabriku strahdneekus. Bet jau maja streikos (Eriškona, Žežš=nera, Baranowška un dašchàs šiškakàs fabrikàs) wareja nowehrot, ka strahdneekem ir dariškana newis ar atšewišklem fabrikanteem, bet gan ar wešelu fabrikantu šaweenuibu. Šaweem strahd-neekem, peem., Baranowškis it walširdigi pašinoja: „Eš newaru peekahptees. Darbdeweju šaweeniba man to noleedš.“ Strahd-

neefem wjadseja nahft pee pahrlleezibas, ka weenotam kapitalam ar daudj maš weenotam šekmem war stahtees pretim tika wee-notas darba špehta pahrdeweju organizazijas. Mehginaja apweenot metalstrahdneefus, radit metalstrahdneefu arodneezifku beedribu. Bet lihdsj augusta mehnesim wiši šchee mehginajumi beidšās beš šekmem.*) Škweena metalfabrika turpinaja wešt patstahwigu dšihwi, palahwās pate uš šaweem špehkeem. Tikai šozdem. organizazija winas apweenoja.

Turpretim amatneezibas un tirdšneezibas strahdneefu arodneezifkās beedribas attihstijās un nostiprinaja šawas pozizijas. Winas špehra pirmos šokus zekā uš weetejo beedribu apweenibu. Uš to winas tika pamudinatas no lašitajam jau pašihstamās Œharkowas amatneezibā nodarbinato strahdneefu šawstarpejās palihdsibas beedribas, kura šchaj laikā jau galigi bij ušnehmusees arodneezifkas beedribas peenahkumus un greešās tagad pee wišām Kreewijas strahdneefu arodneezifkām beedribam ar ušaizinajumu šajaukt Kreewijas arodneezifko beedribu kongresu. Peterburgas arodneezifko beedribu preekšstahwji šapulzejās ar noluhku pahršpreest Œharkowas beedribas ušaizinajumu ; šapulze notureja šawas šehdes augusta šahkumā ; winai bij priwats raksturs ! Šehdes peedalijās : tipografiju strahdneefu, kantoristu un komiju beedribu preekšstahwji. Lai pamatigi eepasihštos ar kongresa jautajumu, weenu no beedreem deligeja uš Maškawu un Œharkowu. Šehz beedra atgreeschanās šajauza otru arodneezifko beedribu preekšstahwju šapulzi. Beš jau minetām trim beedribam winā nehma dalibu pulkštentašitaju, škroderu, knrpneefu un farmazerwtu arodneezifkās beedribas. Šapulze nolehma dibinat wišu weetejo arodneezifko beedribu kopigu eestahdi. Šchij eestahdei — Zentralajam Birojam — ušlika par peenahkumu weizinat arodneezifko beedribu attihstibu Peterburgā un paweišt kongresa šajaukšchanai wjadšigos preekšchdarbus. Zentralais Birojs kluwa par pastahwigu eestahdi ; ar šaweem padomeem un aštrahdijumeem wišch weizinaja daudju, wehl nenošaidrotu jautajumu atšcheti-našchanu. No wina tai laikā taišiteem prinzipieleem lehmumeem der qšihmet lehmumu organiset arodneezifkas beedribas uš „par-

*) Материалы объ экон. положеніи и пр., 26 I. p.

tiju neitralitates“ pamateem. Ziteem wahrdeem: pehz zentralâ biroja domam, arodneeziškâm beedribam newajagot organisaatoriški šaistitees ne ar weenu, pat ne ar sozjalistišku partiju, waj wiawu frakzijam. Saprotams, lihdi ar to zentralais birojs nebuht nesludinaja, ka arodneeziškâm beedribam jaisiuras weenaldžigi pret strahdneeku ščkiras politiško zihau. Tas bij weenigi pareisais zelšč, pa kuru ejot arodneeziškai kustibai nebij jabihstas, ka wiawu šajčkels sozjalistiško frakziju kildas. Šchee pamatusškati nodereja zentralajam birojam par wadošču šwaigšni wina prak-tiškajâ darbiba. Maš šoku lihdi „brihwibas deenam“ wiašč gan pašpehja winâ špert, bet tomehr dašči jau tifa šperti. Un galwenais, — ž. b. zentâs nodibinat arodneeziškâs beedribas leelruhpneezišas strahdneekos. Sawâs šehdês ž. b. ušajzinaja ari leelo metalšfabriku preekščstahwjuš; šastahdija žewiščku komišiju, kura eegahja trihs ž. b. ložekki un Semjannikowa, Dbuchowa, Aleksandrowa un Butilowa fabriku preekščstahwi. Romišija ištrahdaja metalruhpneezišas strahdneeku beedribas statutus. Bet šapulzi išdewâs šajaukt tika weenu — Semjannikowa šabrikâ. Septembra un nowembra žihnas išjauza ž. b. nodomus, attachli-naja uš laiku wiawu išweščhanu dšihwê.*)

Tapat ka Peterburgâ, ari Maškawâ strahdneeku arodnee-ziškâs beedribas dšima 1905. gada pirmajâ pušê. Un aiš teem paščheem eemesleem, ka Peterburgâ, žewiščki šteidžigi beedrojâs šiškrupneezišas un tirdšneezišas strahdneeki. Un ari šcheit pirmo šoli ščai gaitâ špehra tipografiju strahdneeki. Šau pehz tipografiju strahdneeku štreika 1003. g. septembrî štarp pehdejeem nodibinajâs nelegala tipografiju un litografiju strahdneeku orga-niſazija. Wina išdewa šawu „Wehštnesi“ un organiſeja un wa-dija wehlaškâs tipografiju strahdneeku žihnas. Bet ka jau nele-galai organiſazijai, winai nebij eespehjamš apweenot daubš maš eewehrojamaku strahdneeku škaitu. Maškawâ bij apmehram 10 tuhštotošču tipografiju strahdneeku, bet organiſazija apweenoja tika šahous 400 (4⁰/o). Saprotams, ka pee tiš neeziga beedru škaita arodneeziškai beedribai bij loti maja nošihme. Pee tam Maškawas tipografiju strahdneeku nelegalâ organiſazija jau no

*) Доклады и протоколы и пр.; 38 л. р.

pajcha jahkuma peenehna soz.-dem. nofrahju, arweenu wairaf un wairaf wina tuwinajās soz.-dem. organizacijai, lihdi Leidjot kluwa par winas (kaut ari) autonomu jahstahwdatu. Tas wehl wairaf jahshaurinaja winas beedru fskaitu, jo ir tatschu saprotama leeta, ka strahdneeks, kusch ir ar meeru peedalitees arodneeziska beedribā, war ari nebuht sozioldemokrats un soz.-dem. partija war ari nepeedalitees. Organizatoriskās jaites ar soz.-dem. partiju trauzeja beedribas apweenojchanos ari ar Peterburgas tipografiju strahdneeku jaweenibu. Pehdejā 1905. g. wafarā ušajzinaja maškaweeschus pahrwehrst jawu organizaciju par kopejas organizijas nodatu. Maškaweeschi bij speesti ušajzinajumu atraidit, jo winau peederiba pee partijas neatkahlwa wineem organizatoriski jaititees ar (ofizieli) nesozialdemokratisku organizaciju. Dašhas nedefas wehlat mineto nodatu pret Maškawas beedribas gribu tomehr atwehra sem nošaukuma: „Типографию страднееку пabalsta Fonds“ („Фондъ содѣйствія рабочимъ печатнаго дѣла“). Apfinigo strahdneeku spehki tifa jadaliti un abas beedribas kluwa wahjas un zihnas nespehjigas. Tas jo spilgti ispaudās Maškawas tipografiju streika 1905. gada septembri. Streika peedalijās apmehram 6000 strahdneeku. Nespehzigu arodneezisko beedribu weetā zihna radija wareno tipografiju strahdneeku „Badoimi“, kura lifa pamatu jaunai, dsihwes spehjigai Maškawas tipografiju strahdneeku jaweenibai. 1906. gadā jaweeniba fskaitija jawās rindās wairaf kā 3000 strahdneeku.*)

1905. g. pawafarā mehginaja nodibinat komiju arodneezisku beedribu. Kā parasti, beedribas nepezeeshamibu peerahdija zihna, kuru fchai laikā weda weifalu (jewiškhi ehdamweelu) kalpotaji par darba laika jahshinaschanu un swehtdeenu swehtishchanu. Saštahdijās wairakas „inziatoru grupas“. Weena no winām, Maškawas s.-d. grupas (mafineeku) pabalstita, junija mehnesi lifa pamatu „tirdšneeziski-ruhpnenezisko eestahschu kalpotaju jaweenibai“. Bet ta isdarija to pašchu kluhdu, kura wahjinaja mineto tipografiju strahdneeku jaweenibu. Ari wina organizatoriski peeflehjās Rr. s.-d. strahdneeku partijai. Tai isdewās gan

*) R. Dmitrijews „Профессиональные союзы въ Москвѣ“; 34 lap. p.

apweenot weikalu kalpotaju apšinigakos elementus (kahdus 300 beedrus), bet tahlak attihsstitees wina neipehja. Ta šastinga. Plaščās, masaļ apšinigās masas winā neeestahjās.

Streiks (1905. g. pawašarā) pamudinaja ari maišes zep-
tuwju strahdneekus fertees pec organizazijas dibinaščanas preešč-
darbeem. Galwenām kahrtam tos paweiza Kreewijas šoz.=dem.
strahdneeku partijas Maškawas komiteja (leelineeki), un tadehļ ari
maišseptuwju strahdneeku šaweenibai bij noteikti partejiška no-
frahša. Šaweenibā šastahjās wisaktiwakee strahdneeki; „brih-
wibas deenas“ dewa wineem ešpehju weenot ap šewi zepuwju
strahdneeku masas un pahrwehrst beedribu par plaščhu arodnee-
zišku šaweenibu.

Tai paščā wafarā mafineeki mehginaja nodibinat galdneeku
un audeju arodneezišķās beedribas. Bet mehginajumeem nebij
šekmju, jo nebij wajadsigā gara stahwolta, nebij zihnas, kura
špeesčas apweenotees organizajās, lai guhtu ušwaru par wee-
noto kapitalu*.)

Salihdsinot Maškawas pirmās arodneezišķās beedribas ar
Peterburgas pirmajām arodneezišķajām beedribam, mehš wispirms
ušduramees uš šekoščhu parahdibu: wišas Maškawas arodneezišķās
beedribas bij partejiškas; winaš organizatoriški šaistijās ar š.=d.
partiju. Bet š.=d. partija 1905. g. nebij weenota organizija:
wina šadališās diwās patšahwigās, naidigās fraščijās. Mafi-
neeki apweenojās, t. š., Kr. š.=d. strahdneeku partijas gr u p ā s,
leelineeki — Kreewijas š.=d. strahdneeku partijas k o m i t e j ā s.
Un tā pa wišu Kreewiju. Tā tad faktiški (un 1905. g. ari
juridiški) paštahweja diwas Kr. šoz.=dem. str. partijas. Un lušk,
weenas arodneezišķās beedribas grupējās ap mafineeku, otras—ap
leelineeku „partiju“. Arodneezišķā kustiba tika šaščalbita. Turpreim
Peterburgas arodn. beedr. bij bešpartejiškas (pareišafi: nepartejiškas)
t. i., o r g a n i š a t o r i š ķ i winaš nebij šaistitas ne ar weenu
šozialistišku partiju waj fraščiju. Šaprotams, galwenām kahrtam
tas iščkaidrojams ar fraščionero zihnu Kr. š. d. str. partijā. Un
Maškawā no laifa gala ta bija ašata, tā jeb kur zitur. Šk-
weena fraščija zentās dabut šinamas darba nošares šem šawa

*) R. Dmitrijews t. p.; 45 l. p.

eepaida un, lai strahdneeki netiktu „maldinati“ no frakzijaspretineezes, wiinus noščkšhira atšewiščkās organizacijās. Tadehļ Maškawā weenā un tai paščā darba nošarē daščkahrt nodibinajās paralelas arodneeziškas beedribas. Dirs eemešlis, tadehļ Maškawā dibinajās tihri partejiškas arodneeziškas beedribas, bij inziatoru teekšme kraši noščkirtees no Subatowa organizacijam, kuru gars daudškahrt wehl lidinajās pa pilšehtas nomalem. Un beidsot, Peterburgas strahdneeki-metalisti bij intel.gentati un paščdarbigati par Maškawas strahdneeeem-tefštilneeeem. Peterburgas strahdneeku mašas bij jau daudj šenaf atrautas no šemes un šahdščas, tās bija proletariškafas, nekā maškaweeshi, — un tadehļ Peterburgas strahdneeki pašči špehja wairaf peedalitees šawu organiziju išbuhwē. Un strahdneeki = sozjaldemokrati bij daudj mašaf frakzionari, nekā inteligenti.

Teē ir galwenos wilzeenos tee eemešli, kuri iščkaidro Maškawas arodn. beedribu frakzionarišmu, kas blafus administratiwi-teefiškajeem apštahkleem wahjinaja 1905. g. pirmajā pušē Maškawas arodn. beedribas.

Bet jau pirmee zihnas brahšeeni laufa šchawuro organizaciju ičoguš. Zihna bij šaimneeziška, wehrsta pret darba demeejeem. Tadehļ wajadseja wišpirms apweenot wišus weena aroda un weenas nošares strahdneekus. Lihdššchinejās organizācijas to nešpehja. Bet nedaudšās deenās nebij eēšpehjamš radit noteikta šastahwa beedribas. Wajadseja meklet išeju. Un strahdneeki wiau atrada. Šau augusta mehneši bantu fabriku strahdneeki organizēja bantu fabriku delegatu padomi. Padome wadija tšhetru bantu fabriku štreiku un ar šekmem išweda wiau galā. 20. šeptembrī štreiku eēšahka Maškawas tipografiju strahdneeki, un ari wini, š. d. pamudinati, nodibinaja šawu delegatu padomi; wina šastahweja no apmehram 300 delegeeem; winaš išpildu organs no — 15 lozekleem. Štreiku wadija padome. Winaš lehmumeem šetoja wišas atšewiščkās tipografijas; wina weda šarunas ar tipografiju ihpaščneeeem un daščhadām šabeedriškām eestahdem; wina pahršinaja, beidsot, štreika fondu. Padome nebij legala, ta nebij registreta, bet pastahwigi wina ušštahjās atklahti un nešlehpā šawu lozekļu wahrdus. Štreiku

isbeidja padome. Pehz streika wina darbojās tīf ilgi, kamehr tāš weetā nostahjās winaš nodibinatā tipografiju strahdneeku beedriba.

Un tā gandrīhš wišos arodos, wišās ruhpnēezibas nošarēs: galwenām fahrtam arodnēezīškām beedribam lika pamatus strahdneeku delegatu padomes. Tīfai sīhko arodu strahdneeki, kuru darba weetas īskaišitas pa wišu pilsehstu, gahja pa zitu zeku pefim apweenibai. Teit galweno lomū īpehleja inīziatoru, eerošinataju grupas. Ari wezās šawstarpejās palihdšibas beedribas weenā, otrā weetā ušnehmās arodnēezīšku beedribu organizeshanu. Maškawā war atšihmet diwus šchahdus gadijumus (peem., ofizientu šawstarpejo palihdš. beedribu). Bet wispahrigi uš šawst. palihdš. beedribam Maškawā štatijās loti greiši, un ne beš eemešla: gandrīhš it wišām winām bij ušpēesta Subatowa sīhmoga. Tadehl strahdneeku apweeniba gahja pa jaunū zeku, — zaur strahdneeku delegatu padomem.

Bet weena aroda waj weenas ruhpnēezibas nošarēs strahdneeku apweeniba ir tīfai pirmāis, lai gan stuhra atmens leelajai strahdneeku apweenibas ehkai. To redseja ari Maškawas strahdneeki. Zihnas kwehles gaišmā wišs kas labati šaredšams. Šau 24. septembri šanahza pirmā wišu Maškawas arodnēezīško beedribu, inīziatoru grupu, politīski-arodnēezīško šaweenibu un daudš maš arodnēezīškām beedribam lihdsīgu palihdšibas beedribu preešchstahwu šapulze. Šapulzē nehma dalību preešchstahwji no 26 beedribam, šaweenibam un grupam. Maš pa mašam šchis šapulzes pahrwehrtās par „Maškawas strahdneeku arodnēezīško beedribu preešchstahwu Biroju“ *). Wlatus šchāi arodnēezīško beedribu apweenibai, kura ar maš īnehmumeem topoja sīhko darbnīzu strahdneekus un weikalu apkopotajus, auga un atihstījās leelruhpnēezīško strahdneeku apweeniba. Tīku jau minejis, ka šabriku delegati apweenojās padomēs pehz nošarem. 2. oktobri šanahza pirmā peežu nošaru delegatu kopīga šapulze. Šapulze atšina par wajadšīgu ušaižinat īfatra ušnehnuma strahdneekus īšwehlet delegatus; šcheem delegateem wajadseja apweenotees

*) Доклады и протоколы etc.; проф. движение рабочих въ Москвѣ; 45, 46 л. р.

pehž nojarem, kuras šawukahrt zaur šaweem preekšstahweem apweenojas wišas Maškawas strahdneeku padome*). Tika išteikta wehlešanās iskarot deputatu šapulzem pehž nojarem, kà ari kopigai padomei, teefibu atklati un brihwi šapulzetees**). Luhl, šhis padomes, kuras apweenoja weenas un tās pašas ruhpnēezibas nojares, fabrikas, ari kluwa par kodoleem, ap kureem grupejās leelruhpnēezibas strahdneeku arodneezifkās beedribas un streika kafes. Šahdu arodn. beedribu attihstibas gaitu atfina par wehlamu jau 4. oktobra kopigā deputatu šapulze . . . Tā maš pa mašam zihnas leesmās kristališjās un kopojās weetejo strahdneeku arodneezifkās beedribas.

Žitās pilšehtās un ruhpnēezibas zentros strahdneekem, neškatotees uš wiuu teefimi un gatawibu apweenotees arodneezifkās beedribās, tas neišdewās lihds pat 1905. g. oktobra deenam. Polizijas represijas bij pahraf leelas. Weenigi mums pašihstamai Charkowas beedribai jau pirms „brihwibas deenam“ išdewās faktiſki pahrwehrstees par arodneezifku beedribu. Arwinas peepalihdsibu 1905. gada wašarā Charkowā nodinajās Peterburgas tipografiju strahdneeku arodneezifkās beedribas autonoma nodala. Žitur tas neišdewās. Strahdneekem bij jaapmeerinas ar delegateem un wiuu padomem, kuras Charkowā apšihmeja par „strahdneeku komiſijam“. „Strahdneeku komiſiju“ pahrfinā atradās ari streiku fondi, kur, zentralo organu wadija „strahdneeku komiſiju“ preekšstahwi; pehdejee apweenoja Charkowas strahdneekus un wadija streikus. Šahda rakstura apweeniba bij pašihstama it wišur: Mišni-Nowgorodā, Rijewā, Odešā, Batumā u. z. Prowinžē strahdneeku arodneezifkās beedribas šahla nodibinatees tikai oktobri-nowembri. Padomes un „komiſijas“ bij wiuu pirmwehstnešes. Seemelu-Keetrumu apgalā Polijā, kà jau to redšejam, pašahweja Bunda š.d. arodneezifkās beedribas t. š. streika kafes. Lihds oktobra deenam winas bij

*) Newajaga šajaukt šheit mineto Padomi ar „Maškawas strahdneeku deputatu padomi“, kura uššahla šawu darbibu 21. nowembri un bij organižeta newis pehž ruhpn. nojarem, bet — pilšehtas rajoneem; winas bij gandrihs weenigi p o l i t i ſ k ā s zihnas waditaja.

***) Dmitrijews; t. p.; 12. l. p.

pateesībā Bunda šastahwdakas, kuras īspildīja sinamus, noteiktus ušdewumus — wadīja un organizēja strahdneeku šaimneezīško zihau. „Brihwibas deenas“ dēwa eespeju atdalit strahdneeku šaimneezīškās organizācijas no wīnu politiskām organizācijām un uš Bunda pamudinājumu streika kafes pahrwehrtās par ebreju strahdneeku arodneezīškām beedribām; wīnas kļuwa autonomas, bet organizatoriskās šaites wījās jo projām starp ebreju strahdneeku šaimneezīškajām org-žām un wīnu politisko partiju, Bundu*)

Latwijā, kā wīšā pahrejā Kreewijā, pirms oktobra-nowembra strahdneeku arodneezīškās beedribas newareja attihstitees. Paštahwofšais likums peelaida un zeeta tikai no mums jau mine-tās palihdšības kafes. Kā redšejam, Latwijā wīnu bij deesgan daudz. Bet wīšas wīnas atradās šem stingras administrācijas ušraudšības; wīnām nebija ne masafās nosihmes strahdneeku zihnā ar darbadewejeem. Saduršmēs ar darbu un kapitalu tās nenehma dalību. Wīnu attihstība un darbība gahja šezen strahdneeku kustiškai. Wīnas zentās tikai īspalihdset šaweem par daudz šlīktos apstahklos eestigušcheem beedreem, kad kapitalš teem jau wīšu bij atnehmis; palihdset bahreem un atrainem, kad wīnu apgahdātaji (tehwi un wihri) kapitala juhgā bij šalimušchi; apbedit pehdejos, kad gruhtais darbs teem nelaiķā bij aijdarījis azis. Palihdset p a z e e št, bet newis šagraut gruhtos, špeedošchos apstahktus — tahds bij palihdšības u. z. kašu ušdewums. Zihau ar šcheem apstahkleeem wīnas nepašina . . .

Blakus šchim kašem jaatsihmē dāšchado zunstigo šellu beedribas. Ari wīnām bij (un ir) pašchpalihdšību kašu rakšturs. Šellu beedribas īšneedša palihdšību ari aijzelošchanas gadījumā, palihdšēja ušmeklet darbu u. t. t. Zihnā starp darbu un kapitalu ari wīnas neemaišijās. Un pee tam šcho beedribu šastahws bij pahrať šchours, wīnu tradīzijas pahrať nowezojušchās un darbību aprobešchojošchās. Daudšahrt tās pahrwehrtās (ari wehl tagad) par šchuhpu klubeem. Wīnus wehl mašaf aišfehra leelā strahdneeku kustiķa, nekā plašchās pašchpalihdšības beedribas. Pehdejās wīšmaš apweenoja šewi it prahwas strahdneeku mašas un zentās tās peeradinat pee pašchdarbības un patštahwības. Wi-

*) Доклады и протоколы и. т. д. 100 л. р.

nām bij ſawa audſinoſcha noſihme. Iſ wiwu widus ijaudſis it prahws darbneeku ſkaitis, kuru noſihme Latwijas ſtrahdneeku kuſtibā ir nenoleebjama. Turpretim jeklu beedribas, kà tas wehl tagad, noſchſihrās no ahrpaſaules ar iſtu kineeſchu walni un iwehrtās par ſchauru klike ſapultſchu weetam, kur daſchfahr, kà „goda beedri“, peedalijās ari meiftari

Ne wecnas ne ari otrās no ſchim, jau toreij no waldbibas zeeſtajām organiſazijam neſpehja buht par ſtrahdneeku zihnas waditajam. Schos uſdewumus, kà wiſur zitur preeſch rewoluzijas Kreewijā, tà ari Latwijā, nahzās iſpildit ſtrahdneeku ſlepenajām organiſazijam, ſozialdemokratiſkām grupam un pulzineem. 1904. g. Latwijas ſ. d. grupas un organiſazijas apweenojās Latweeſchu ſ.-d. ſtrahdneeku partijā. Un, tapat, kà winas preeſchtezes, ari L. ſ. d. ſtr. p. wadija, ir ſtrahdneeku ſchſiras politiſko, ir winas — ſaimneeziko zihau. Nebij ſadurſmes, kurā ſ. d. organiſazijas nebuhstu teeſchi peedalijuſchās ar ſaweem aiſtrahdijumeem un padomeem; ſtreika laikā daudſfahr ſ. d. organiſaziju preeſchſtahwji weda ſarunas ar fabrikanteem; wahza un iſſneedja ſtreikotajeem pabalſtus un atlaiſtajeem ſtrahdneekeem zentās uſmeklet darbu; weenā-otrā weetā, ſewiſchi pee rajonu organiſazijam, paſtahweja pat faut kas lihdsigs darba uſmekleſchanas un beſdarba eſoſcho beedru registrazijas birojeem. Un ſtrahdneeki atſina ſ. d. noſihmi zihnā ar kapitalu. Nebij tahdas darba noſares waj profefijas, kuras ſtrahdneeki ſadurſmes gadijumā ar kapitalu nebuhstu greeſuſchees pehz aiſtrahdijumeem pee ſ. d. organiſazijam. To darija neween leelo metal- un tekſtilfabriku ſtrahdneeki, bet 1905. g. pat kapratſchi un kalpones.*)

Robeidsot Kreewijas ſtrahdneeku ſaimneeziko organiſaziju preeſchoktobra deenu wehsturi, pakawefimees, beidsot, pee mehginajumeem liſt pamatus wiſas Kreewijas arodneeziko beedribu apweenibai. Gewehrojama loma ſchai darbā peeſrita Charkowas amatneezibā nodarbinato ſtrahdneeku beedribai. Jau 1904. g. beigās wina deligeja ſawus preeſchſtahwjus uſ daſcheem ruhpeezibas zentreem, lai tee agitetu par kongreſa ſaſaukſchanu. Sa-

*) Progreſa kalendars 1910. g.; Paleja: Iſ Latwijas ſtrahdn. arodn. beedribu wehſturs; 125, 126 l. p.

protams, ka tai laikā wareja eet runa par šarstarpejās palihdšības un tām lihdsīgām strahdneeku beedribam. 1905. g. septembri ar to pašču noluhku no jauna išsuhtija delegatūs. Beš tam wišām strahdneeku arodneezišķajām beedribam peesuhhtija pašinōjumu par kongreša šarautšķanas nepeezeēšķamibu un kongreša deenas ķahrtibas projektū. Tahdā ķahrtā nodibinajās šakari ar daudšām pilšehtam — Peterburgū, Mašķawū, Nikolajewū, Ddešu, Kijewū, Saratowū, Woronešķū, Žekaterinšlawū, Samarū, Mišķni-Nowgorodū, Kostromū, Šwanowo-Wojnesensķū, Drenburgū u. z. 1905. g. wajarā jo dšihwu dalibu kongrešķa šarautšķanas preešķdarbos nehma Peterburgas un Mašķawas arodneezišķās beedribas un šewišķi Peterburgas tipografiju strahdneeku beedriba, kura, tā jau to šinam, tiklihdsi šanehma Ķharkowas beedribas pašinōjumu, išsuhtija uš Mašķawū un Ķharkowū šawū delegatū. Tika šarihķota Ķharkowas strahdneeku beedribu konferenze; winas ušdewums bij pamatīgi pahršpreešt jautajumu par kongrešu. Konferenze nehma dalibu ari Peterburgas delegatūs. Kongreša preešķdarbus konferenze šadalija štarp Peterburgas, Mašķawas un Ķharkowas zentralajeem birojeem. Ša atšihmetās pilšehtās z. b. wehl nebuhtu, — tos janodibina. Beidsot, tika išteitta wehlešķanās, ka pirms kongreša šarajauz Kreewijas arodneezišķo beedribu konferenze. To ušnehmās mašķaweešķi — „darba pabalštīšķanas Mušejas“ walde („Музей содѣйствія труда“). Konferenze šanahza Mašķawā 1905. g. 6. un 7. oktobri. Tā bij pirmā Kreewijas strahdneeku arodneezišķo beedribu konferenze. Winā peedalijās Mašķawas arodneezišķās beedribas, winū inīziatorū grupas, dašķas politišķi arodneezišķās (dšelsšķeku ķalpotaju un strahdneeku; pasta-telegrafū ķalpotaju beedriba) un strahdneeku šarstarpejas palihdšības beedribas — pawijam 26. Šš zitām pilšehtam ar šaweem preešķštahweem peedalijās: 1) Ķharkowas arodneezišķo organīzajiju rajona birojs; 2) Peterburgas apweenoto arodneezišķo beedribu rajona birojs; 3) Peterburgas tipografiju strahdneeku beedriba; 4) Peterburgas tekstilruhpnēezības strahdneeku beedriba; 5) Peterburgas kantoristu un grahmatwedeju beedriba; 6) Mišķni-Nowgorodas priwatdeeneštneeku šarstarpejā palihdšības beedriba; 7) Mišķni-Nowgorodas tipogra-

fiju strahdneeku ņawstarpejās palihdņibas beedriba; 8) Zekaterinņlawas komiju ņawstarpejās palihdņibas beedriba; 9) Zekaterinņlawas drukatawu darbineeku ņawstarpejās palihdņibas beedriba un 10) Sormowas mekaniņko fabriku strahdneeku grupa.

Konferenze organiseja Maņkawas rajona biroju. Rajonu biroju uņdewums bij — weizinat atteezigajā apgabalā arodneezisņko beedribu attihstibu. Maņkawas birojam wajadseja pahrsinat — Kreewijas zentralo rajonu; Peterburgas — ņemelrajonu un Poliju, un Charkowas — deentwidus un Wolgas upes rajonu. Tahlak konferenze nahza pee ņlehdeena, ka kongreņā war peelaiņt tikai tahdas strahdneeku beedribas, kuras wed teeschu waj neteeschu zihnu ar kapitalu. Organizazijas, kuru ņastahws bij jautņs, drihtņeja ņuhrit delegatus tikai no ņawas proletariņkās dakas. Subatowa organizazijas kongreņā netika peelaiņtas. Kongreņā wareja peedalitees ari atņewiņschu fabriku waj fabriku ņaweenibu, no wiņeem strahdneekem iņwehleti delegati.

Konferenzes wairakums iņņazijās, ka kongreņu ņaņaņauz Maņkawā 1905. g. dezembri, bet nowembra widū ņaņaņauz otrā wiskreewijas strahdneeku arodneezisņko beedribu konferenze. Winai atņahja jautajuma galigu iņņchirņchanu par kongreņa ņaņautņchanas weetu, laiņu, programu un organizaziju. Kolehma, ka konferenzē warēs peedalitees: 1) wiskreewijas arodneezisņko beedribu zentralais birojs (pilnā ņastahwā); 2) rajonu biroju preeņschņtahwji; 3) arodneezisņkās beedribas — ar weenu delegatu, ja winu beedru ņkaitis ir maņaks par 500; un ar 2—4 delegateem leelās beedribas. Iņweena arodneezisņka beedriba, neņstatotees uņ winas beedru ņkaitu, tapat kā rajonu biroji, bauda tikai weenas lemjoņchas balis teņibu; 4) Zentralais Birojs wareja uņaizinat pa weenam delegatam no tām politiņkām partijam, kuras peedalas strahdneeku kustiņbā. Delegatu wehleņchanas pirmā Kreewijas arodneezisņko beedribu konferenze uņaizinjaja iņdarit teeschi, kopejās ņapulzēs.

Weidsot, konferenze uņdewa Maņkawas arodneezisņko beedribu rajona birojam iņwehlet iņ ņawa widus Kreewijas arodneezisņko beedribu Zentralo Biroju. B. B. tika dotas teņibas papildinat ņawu ņastahwu ar leetpratejeem; wina peenahņkums — uņaizinat

jawâ fastahwâ ari to politisfo partiju preefshstahwjuš, kuras peedalaš strahdneeku kustiבא, un rajonu biroju delegatus. Zentralam Birojam bij japaweiz konferenzes un kongreša šašaušchanas preefshdarbi; jaustur šakari ar arodneezisfām beedribam; japeesuhhta winām šawas un rajonu biroju resoluzijas un uš arodneezisfo kustiבא atteezofšchus materialus un japopularisē kongreša šašaušchanas ideja Polijā, Somijā, Deetawā u. z. Weetejās arodneezisfās beedribas tifa ušaižinatas peesuhitit Ž. Birojam materialus par weetejo organizaciju šahwofli, arodneezisfo kustiבא u. t. t. Zentralajam Birojam dewa teešibu wahht šawām wajaššibam lihšdefkus (eestahšchanās nauda no arodneezisfām beedribam, pabalsti no pilšehtas domes, kolektes arodneezisfo beedribu dibinataju šapulzes u. z.)*). Tā tad, pirmā Kreemijas arodn. beedribu konferenze lika pamatu Kreemijas strahdneeku arodneezisfo beedribu apweenibai. Apweenibas ižpildu organs bij Zentralais Birojs. Maš gan bij arodneezisfo beedribu, un tās paščas wehl atradās uš attihstibas pirmās pašahpes. Bet no šchaurajeem, tihri-arodneezisfeem prinzipeem teit nawa ne wehstš. Žauninās arodneezisfās beedribas štingri un drošchi noštahjās uš šchkiru žihnās ideju pamateem un, tā lihšdšigs lihššigam, žneedja šawu roku štrahdneeku politisfai partijai, lai kopā ar to eetu žihnā par strahdneeku štahwofla ušlabošchanu, par strahdneeku šchkiras atšwabinašchanu. Bet preefshoktobra laifā šchi kopdarbiba bij štipri eerobešchota. Arodneezisfā kustiבא nešpehja břihwī attihstitees. Šcho eespehju dewa oktobra břihwibas deenās.

III.

1905. g. oktobra břihwibas deenās eesahfās štrauja un plašča arodneezisfā kustiבא. Un paščas oktobra = nowembra žihnās dšihwu dalību nehma jau paštahwošchās arodneezisfās beedribas. Atgahdinašchu Maškawas Šitina tipografijas strahdneeku (škaitā — 1100) štreifu šeptembra otrā pušē. Štreifu pawadija eelu demonstrazijas un šaduršmes ar poliziju un šaga

*) Доклады и материалы и пр.; 3.—11. л. р.

**) Šchi mana rakšta daļa galwenoš wilžeenoš bij jau eewetota „Arodneetā“ Nr. 2.—9.

ipshku. Tipografiju strahdneeku streikam ņekoja maiszepeju streiks. Sadursmes kluwa aŝakas. Tifa apŝaudita Filipowa maisniza. Bet kustibas tahlafu attihstibu tas nekaweja. Pat otradi. Zihnas gatawiba un strahdneeku solidaritate peeauga. 7. oktobri usŝahka streiku Maŝkawas-Rajanas dŝelŝzela maŝchiniŝti. Zihnâ eerahwa ari zitu apgabalu strahdneekus. Un wiŝpirms peterburdsneekus, jo ŝtarp pehdejeem un maŝkaweŝcheem bij ŝtipras organiŝatoriŝkas ŝaites. Sewiŝki ŝtarp tipografiju strahdneekeem. Ŝau oktobra ŝahŝumâ Peterburgas tipografiju strahdneeku arodneeziŝkâ beedriba uŝ Maŝkawas tipografiju strahdneeku deputatu padomes preeŝiŝtahwja uŝaiŝinajumu iŝŝludinaja trihŝ deenas ilgu ŝolida-ritates streiku. Streiks bij wiŝpahrejs. Tas pazehla, kâ paŝchas beedribas autoritati, tâ ari weiŝinaja kustibas tahlafu attihstibu. Weens ruhpneezibas zentrs pehŝ otra, weena ruhpneezibas noŝare pehŝ otras tifa eerauta wiŝpahrejâ kustibâ. 15. oktobri winai peeweenojâs ari Riga un zitas Latwijas piŝhehtas. No 16. lihdi 21. oktobrim ŝtahweja wiŝas Kreewijas ŝabrikas un darb-nizas, kalnraktuwes un weikali; ŝtahweja dŝelŝzeki, neŝtrahdaja telegraŝ un telefonŝ. Strahdneeks aŝtahjâ darbu — un wiŝ aptahjâs. Geŝahkâs ŝlawenâs oktobra deenas. Noteizoŝkâ loma winâs peekrita proletariatam. Ŝ dejiŝki winu wadija ŝozial-demokratija. Un tur, kur ŝoz.-dem. organiŝazijas bij ŝtipras, proletariats kopojâs ap winu ari organiŝatoriŝki. Tas bij Latwijâ, „Bunda“ rajonâ un Aŝkawkâŝâ. Zitur ŝoz.-dem. bij tika idejiŝkâ wadone. Organiŝatoriŝkâ wadiba eeŝlihdjeja ŝtrahdneeku deputatu padomju rokâs. Winâm bij miŝŝiga noŝiŝhme. Ap winâm organiŝejâs ŝtrahdneeku maŝas; tâs ŝekoja winu aiŝrahdiŝumeem. Strahdneeku deputatu padomes organiŝejâs pehŝ piŝhehtu rajoneem; bet winâs nehma dalibu ari rewoluzionaro partiju un paŝtahwoŝcho arodneeziŝko beedribu preeŝiŝtahwji. Padomes bij — politiŝkas zihnas un pee tam teeŝchas politiŝkas zihnas waditajas: winas war weelihdŝinat uŝ kara lauka ŝtahwoŝchâs armijas galwenajam ŝehŝabam. Nekahdâ ŝinâ winas newareja ŝajaukt ar tâm padomem, kuras ŝaŝtahdijâs pehŝ darba noŝarem un kuru uŝdewums bij waj nu iŝpildit arodneeziŝkâs beedribas uŝdewumus waj ari nodibinat paŝchu

arodņecziško beedribu. Oktobra-dezembra strahdneeku deputatu padomes bij — zihnas organizazijas. Zentralās padomes lomu ušnehmās Peterburgas strahdneeku deputatu padome. Neeveens wiinu nepilnwaroja uš to. Bet itweens to atfina. Wina kluwa par ihstu „strahdneeku waldibu“. Tā wiinu dehweja it wiši, pat winaš eenaidneeki.

Peterburgas strahdneeku deputatu padomes pirmā šapulze šanahza 14. oktobri, tai deenā, kad Trepowš eeraktiija šawu wahrdu Kreewijas wehšturē šem nodalas „nešehlot patronas“. Strahdneeku deputatu padome nolehma štreiku turpinat un ušai- zinaja strahdneekus šefot padomes lehnumeem. Tas ari tifa ištildits. 18. oktobri uš Padomes ušaižinajumu tifa organizeti rajonu ištabi; wiinu ušbewums bij — apturet wišas ruhpnee- zibas un tirdšneezibas eestahdes. 19. oktobri šanahza strahd- neeku padomes zeturtā šehde. Winaš peedalijās 132 deputati no 74 ušehnumeem un 4 beedribam. Nolehma išbeigt štreiku 21. oktobri pulkst. 12-oš deenā. Un — kā uš burwja šiša mahjeenu — štreiks išbeidjās noteiktā deenā un štundā. Pado- mes autoritate bij šašneeguše wišaugštako pakahpi. Strahdneeku majas šahweja ap wiinu zeešhi, šlehgtās rindās. Šdejiski wina atradās š. d. rokās. Winaš preekšgalā šahweja šozialdemo- frats Chruštalewš-Rojars (pehž profesijas jurists). Pehž Peter- burgas parauga padomes pahrlahja wišu Kreewiju*). Muga proletariata špehka apšina. Anarkiija waldibas mešanimā un reakzionaro špehku chaojš eedwehja proletarištās zihnas preekš- galā šahwošchām eestahdem un pašcham proletariatam pahrlē- zibu, ka naw špehka, kas waretu trauzet, kas waretu apturet proletariata ušmaras gahjeenu. 29. oktobri Padome nolehma uššahft zihnu par tuhliteju 8-št. darba deenas eewešchānu. Un gandrihš tai pašchā laikā tifa išlaidš Padomes manifestš ar uš- aizinajumu nemakšat nodewas un wahft iš krahštajem ahrā no- gulbijumus. Tas radija milšigu paniku. Bet lihds ar to pa- mudinaja reakzionaros un pat weenaldfigos šabeedribas šlahn iš

*) Dezembra midū strahdneeku deputatu padome nobibinajās ar Leepajā. Bet winaš — 80—90 zilweku šaštahmā išdewas šapulzetees tifa tahdas 2—3 reišas. Reprešijas pahrrauža winaš darbibu, knea galwenām fahrtam bij wiršita pret weetejo pilšehtas domi.

fopotees, lai uſſahſtu zihnu ar proletariatu. Atbilde uſ zihnu dehl 8-stundu darba deenas bij — leeliſtkais Peterburgas lofauts. Fabrikas, kuru ſtrahdneeki neatſazijās no 8-st. darba laika, tika ſlehtas. Pehz „Tirdj.-Ruhpn. Awijes“ ſinam 9. novembri Peterburgā bij hej darba 11,525 ſtrahdneeki, bet 11. novembri — 23,080 (1905. g. Nr. 243. un 244.). Un — ſtrahdneeku deputatu Padomei wjadſeja peefahptees. Padomes eeſpaids maſinajās. Waldiba redſeja to. Un tadehl wina pahrgahja uſbrukumā. Geſahkās ſiſtematiſka zihna ar Padomi un ar tām organiſazijam, kuras ap winu grupejās. 16. novembri Maſkawā areſteja Semneeku ſaweenibas kongreſa biroju. 21. novembri (ari Maſkawā) areſteja paſta-telegrafa ſaweenibas biroju. Un 26. novembri tika ſperti pirmee ſoli zihnā ar Padomi: areſteja Padomes preeſchſchdetaju, Chruſtalewu. 2. dezembri waldiba aptureja Peterburgā 8 radikalās awijes. Un 3. dezembri areſteja pilnā ſaſtahwā (apm. 120 zilw.) Peterburgas ſtrahdneeku deputatu padomi. Tahda bij waldibas atbilde Padomes uſſaukumam „ahrdit walſts kreditu“. Sawutahrt', ſchi atbilde iſſauza ſtrahdneeku pehdejo, iſſamiſuma, bet wehl ari zeribas pilno uſbrukumu. Geſahkās dezembra politiſkais ſtreiks. Daudſās weetās wiſch wairs neaiſrahwa ſew lihdi ſtrahdneekus. Bet daudſās zitās weetās wiſch pahrgahja brunotā zihnā, peem., gar Sibirijas un Maſkawas-Raſanas dſelſzoku un Maſkawā. Wiau ſtiprinaja Baltijas un Aſtkaukaſa zihnās. Wiau iſnahkumi ir ſinami*). Teit nekawefimees pee wineem. Mums no ſwara atſihmet to agitaziju un propagandu par ſtrahdneeku apweenoſchanos arodneezijās beedribās, kura oktobri-novembri pahraehma wiſu Kreewiju, winas leelpilſehtas un meestus, ruhneezibas zentrus un ſahdſchas. Oktobra-novembra neaprobeſchotā politiſkā brihwiba dema eeſpehju weſt ſchahdu agitaziju wiſplaſchafos apmechros.

Grandioſo ſabeedriſto zihnu fwehles uſſpeeda Kreewijas arodneezijām beedribam neidſehſchamu ſihmogu. Sabeedriſkās bangas, kuras apbriſnojama droſmē drahijās pret pagahnes ſluntim, nelahwa arodn. beedribam norobeſchotees ſihkās grupu

*) Памятникъ эпохи 17 октября; 23., 24. un 117.—120. l. p.

interesēs, nelahwa winām palitt par organīzāzījam ar meerīgu „šchīhrejū teešu“ raksturu, wā; pahrwehrstees par weentfahrīschām pašchpalīhđšības fašem. Un tā wīnu īdejiškais audsinatājs, pee Kreewijas strahdneeku arodneezīško beedribu šchuhpula stahweja sozīaldemokratija. Wīna aijsargaja arodneezīškās beedribās no noslēgģchanās arodos un pazehla wīnās lihđī strahdneeku šchķīras organīzāziju augstumeem, kuras šawus arodn. mehrkus šakano ar strahdneeku šchķīras mehrkeem. Ta bij Kreewijas arodneezīškās kustības un arodneezīško beedribu laime! Šau šawas darbības pirmajos gados wīnās nostahjās uš ta zela, uš kura pehdejā laikā nostahjās Wafar = Ēiropas arodneezīškās beedribas . . .

Kreewijas strahdneeku arodneezīškās beedribās, tā strahdneeku šchķīras organīzāzijas, newareja palitt ahrpus tās zihnas, kura bij eerauts Kreewijas proletariats. Wīnās đšihwoja tajā. Un, šaprotams, šchāi laikmetā nebij eespehjamš nodarbotees ar organīzāziju ušbuhwi un wīnu nostiprinašchanu. Šaunās arodneezīškās beedribās un wīnu eestahdes waj nodibinataju (inīzīatoru) grupas galwenām fahrtam nodarbojās ar arodneezīško beedribu nepezeeschamības agitāziju un propogandu. Sewiškī tas jafaka par tām beedribām, kuras uššahka organīsetees tikai oktobra waj pehžoktobra deenās. Tam nerunā pretim ari šcho beedribu daščfahrt leelais beedru šķaits. Organīški beedri nebij šaištītīti pee beedribās, t. i., parasti neleelā strahdneeku (un inteligentu) pulžina. Tai laikā itweens daudī maj đšihwaks strahdneeks teežās peerastitees šawa aroda beedribā. Bet ar to ari īšbeidšās leelakā wairafuma „peederība“. Beedru naudas mafaja tikai nedaudsi beedri, waldes bij īšwehletas no inīzīatoru grupām. Ari 1905. g. zihnas strahdneeki pa leelakai daļai nepeedalījās wis šem arodneezīško beedribu, bet gan waj nu šem politīško partiju waj ari delegatu padomju wadības. Tas atteežas ari tihri uš šaimneezīško zihnu. Šnehmumi nowehrojami tikai tajās nedaudšajās nosarēs (tipografiju, tīrgotaju u. z.), kurās arodneezīškās beedribās pastahweja un bij jau nostiprinajušchās pirms oktobra deenam. Tadehļ ar pilnu teešību mehšwaram apšīmet 1905. g. oktobri-nowembri par agitāzijas laik-

metu. Kreewijas strahdneeku arodneezifko beedribu wehsture. Wina tika ijsfaldrota arodneezifko beedribu nepezeeschaniba un noskaidroti wianu usdewumi, loma un atteezibas pret zitam strahdneeku organisazijam un partijam, un lihbj ar to tika likti wisplafchakos apmehros pirmee organisatoriske pamati arodneezifkai kustibai wijas Kreewijas pilsehtas un ruhpnenezibas zentros.

Par beedribu legalisechanu, peeteifschanu weetejai administrazijai rets kahds domaja. Tas bij strahdneeku schkiras pamofchanas un zihnas laikmets; tas bij „teefibas nemfchanas“ laikmets. Strahdneeki tizeja jaweem speheem un isleetoja pirmo leelifko eespehju, lai iskoptu jawu schkiras apfinu, un lai sagrauto jauno Kreewiju nomahzofcho pretwaru. Proletariatam tas neisidewas. Sem wina zihnas brahseeneem no „brihwibas fareiwjeem“ aifsklihdā liberalā un demokratiskā oposizija. Reakzijas spehti, isbeedetā eefschemes un ahrjemes kapitala pabalstiti, kopoja sawas isflaidetas rindas, usfahka usbrukumu un atfita uš zihnas lauka atpalikuf hos proletariata pulkus. Kontrrewoluzijas galwenee usbrukumi greešās pret strahdneeku organisazijam. Ikweens strahdneeku mehginajums atklati usstahtees jawu intereschu labā, ikweens mehginajums atklati organizetees atrada nesaudfigu pretestibu. Weena pehz otras oktobra deenās dsinufschās strahdneeku arodneezifkās beedribas isbeidja jawu darbibu un likwideja sawas leetas. Waldes lozetki bij speesti aifzetot. Isgaifa arodneezifkās kustibas organizatoriske pamati. Scheem pamateem nebij lemts nostiprinates, nebij lemts wirs wineem pazeltees grandiofajam arodneezifkam beedribam, pehz furam teežās strahdneeku mafas. Kontrrewoluzija sagrahwa weenā otrā weetā jau uszeltos stahwus, reakzijas bangas aifskaloja nenostiprinatos pamatus. Palika pahri galwenām fahrtām preefschoktobra beedribas. Bet wianu darbiba tika eerobeschota waj galigi pahtraukta. Gestahjās baigs laikmets, tumfcha naktis...

Pehz kontrrewoluzijas uswaras (dezembra widū) strahdneeku arodneezifko beedribu zentralās eestahdes pa leelafai dafai stahweja tika wahrda pehz, waj bij kluwufchas par schtabeem bes armijas. Kontrrewoluzijas pulki firoja pa wiju Kreewiju. Wežās Kreewijas gindens gulās uš jaunās dsihwes laifstajam at-

wajem, lauffija tās, nomahža winaš. Bet tikai nedaudsi domaja zihnu iſbeigtu. Wairakumam ſchita, ka baigà naftš drihſ atkaphſees un doš weetu ſpilgtajeem ſaules ſtareem; taš domajàs redſam ahtri pahrejoſchu ſabeedriſko ſpehtu reakziju, kurai drihſ ſelos jauni wareni pluhdi, kaš noſtalos wezàs dſihweš paleekas. Preeſchà ſtahweja I. walſtš domes wehleſchanas. Sabeedriſtee ſpehſi k.uwa modrigaki, dſihwaki. Strahdneeku ſchkira jutàs wehl nepahrwahreta. Winaš ideologi domajàs aiſkawet konſervatiwiſreakzionaro ſpehtu noorganijeſchanos ap jàundibinamo walſtš eeſtahdi. Gatawojàs uſ boikotu. Gaidija zihnu, iſſchiroſchu zihnu. Ari waldiba wehl nebij pahrleezinata par ſawu uſwaru. Nedroſchi, bet tomehr wina wehl gahja pretim tautas praſibam. Strahdneeki teezàs pehž ſapultichu, runas un zitàm brihwibam. Waldiba atſina ſcho teekſmi. „Starp tirdſneezibà un ruhpnenezibà nodarbinatàm perſonam, ſewiſchi ſtarp ſabrikas ſtrahdneekem, teekſme dibtnat publikaš organijažijas pehdejà laikà ir kluwuſe par faktu, kuru newar neewehrot“, ſtahſta walſtš padome ſawà peeſihmè, kuru wina peeſprauduſe 1906. g. projektejamam likumam par beedribam. „Œchi teekſme ir tik ſtipra, ka neſtatotees uſ pretoſchanos no walſtš waras puſeš, ſtrahdneeku beedribas ir nodibinajuſchàs it wiſur“, atſiſti waldibas augſtafà eeſtahde. Bet ſcho newaldamo teekſmi waldiba gribeja nowadit pa zitu zeku. Wina gribeja atjaunot ſawu wezo politiku, kuru 1901.—5. gados bij uſdots iſweſt dſihmè Subatoweem, Œhajewiſcheem un Gaponem. Waldiba „nebij neka mahžijuſeš, bet aiſmiruſe wina bij wiſaš mineto „agitatoru“ neweiſmeš. Projektejamà likuma uſdewumš bij — pahriwehrſt arodneezikšas beedribas par puhra, behru un t. l. kaſem, uſlikt ſtrahdneeku organijažijam eemaufuſ, ſapiht winaš ſiſko adminiſtratiwo noteikummu pinekloš un nodot winaš wehletaju „fungu“, t. i., beedridu leetu komiſſiju uſraudſibà. Waldibas nodomi bij ſinami ari arodneezikſto beedribu darbineekeem. Wajadſeja organiſet preteſtibu, iſſtrahdat kopigu riħarbas planu. Wiſſigajàm repreſijam waldot, kongreſa ſajaukſchano bij gluſchi neeeſpehjana. Tadehl Maſtawas zentralaš Biros, kuram I konſerenge uſdewa ſajaukt kongreſu dezembra widu, ar pilnu teekſibu atſažijaš no ſchi ſwariga peenahkuma iſpildijeſchanas. Wa-

jadseja nogaidit kontrrevoluzijas bakchanaliju pamafinajchanos. Kreewijā wiaas druſku norima jau pehz diweem mehneſcheem. Un tadehſt 1906. g. janwara beigās Maſkawas arodn. beedribu birojs eekufstinaja jau peemirſto jautajumu par arodneezijko beedribu ſaeimu. Saprotams, runa warejā buht weenigi par konferenzī. 24. janwari arodneezijkām beedribam tika iſſuhtita atteezīga wehſtule. „Beedri! dezembra beigās nodomatais Kreewijas arodneezijko beedribu kongrejs newareja ſanahſt, jo wiſā Kreewijā eeweda fara-, paſtiprinatos- un ahrfahrtigos ſtahwoſtus“, rakſta J. Birojs. „ſchee ahrfahrtigee ſtahwoſki pagaidam aptureja beedribu dibinaſchanos un darbibu. Titai pehdejā laikā beedribas ſahſt atſchilbt no winam uſbrukuſchām repreſijam, bet pilnigi normalu dſihwi wiaas warēs uſjahſt titai tad, kad tiks atjaunotas pilſoniſkās brihwibas, kuras faktijki paſtahweja pehz 17. okt. Saſaukt pee ſchahdeem apſtahkleem wiſas kreewijas beedribu kongrefu buhtu hijis neleeterīgi. Wiſch nebuhtu attehlojis Kreewijas arodneezijkās kuſtibas pateejo gleſnu; daudzās beedribas nebuhtu ſuhtijuiſchas uſ kondreju ſawus delegatus, bet ſabrautuſcho delegatu wairakums buhtu iſpaudis tikai ſawus perſonigos, bet newisrepreſentejamo beedribu uſſkatus, jo pehdejās, iſpreeſhot pehz mums eſoichām ſinam, gandrihſ itin nekur naw pahrrunaiſchas kongreſa deenas fahrtibā ſtahwoſchos jautajumus; un ari tagad winas newar to darit, jo winām wiſpirms janofſtipriua ſaws ſchlobitais ſtahwoſlis. Gewehrojot to, kongreſa atliſchana ir nepeezeeſchami wajadſiga. Bet tai paſchā laikā kuſtibas intereſes praſa arodneezijkas darbības apweenibu. Taiſit ſlehdſeenu par tikko iſbeiguſchos arodneezijkās darbības laiktetu, atſihmet darbības tahtlako wirſeenu ſaſtanā ar jaunajem apſtahkleem, noſtaidrot ſawas atteezības pret polizejiſkajem notikumeem, kuras walſts Padome gatawo beedribam — luht, jautajumi, kuras kopīgi jaapſpreeſch arodneezijkās kuſtibas weetejeem darbineeſeem“. Gewehrojot wiſu to, Maſkawas J. B. pehz weenoſchanās ar Peterburgas biroja ſekretariatu iſſazijās par jaunās Kreewijas arodn. beedribu konferenzes ſaſauſchamu. Delegatus uſ konferenzi wehleja waj nu arodneezijko beedribu zentralajos birojos (kur tahdi bija), waj ari arodneezijko beedribu preeſchſtahwu

pilsēhtasjapulzēs. Pehz projekta, Maškawa un Peterburga watreja suhtit trihs delegatus, pahrejās pilsēhtas pa diweem. Zautajumu par sozjalistiško partiju preekščstahwibu wajadseja iščskiri pajchai konferencai, jo šchai jautajumā Maškawas birojs un Peterburgas sekretara uščskati iščskirās. Konferenzens deenas fahrtribā tifa eerindoti jekošči jautajumi: 1) Weetejo organizaziju pahrskati un no wineem ičreetoščee tehniski-organizatoriškee jautajumi; 2) arodneezikās kustības tekoščee jautajumi: a. atteezibas pret jauno likumu pret beedribam un beedribu legalizazija; b. atšewiščku rajonu un arodu kongresu šagatawoščhana; c. šafaru nofahrtoščhana starp pilsēhtam un beedribam. 3) wiščkreewijas kongreja programās un statutu zaurluščošhana un wina šafautščhanas laika galiga noteikščhana. 4) pagaida zentralās eestahdes dibinajšana; šchis eestahdes usdewums buhtu — paweikt kongreja šafautščhanas preekščdarbus, apweenot arodu. beedribu un weizinat arodneezikās kustības attihstibu. Projektejamo konferenzi wajadseja šafaut, šaprotams, ilegali.

Arodneezikās beedribas šanehma biroja ušajzinajumu ar šajuhjumu. Konferenze drihj ween šanahza. Wina notureja šawas šchdes no 23.—27. februarim. Winā peedalijās arodneezikšo beedribu preekščstahwji na Peterburgas (3 delegati), Maškawas (3), Warščawas (1), Kijewas (2) Charfowas (2), Odesas (2), Witnas (2), Lodšes (1), Miščni-Nowgorodas (1) un Nikolajewas (1). Ar padomdeweja balščsteefibam peedalijās: Peterburgas Sekretariata (3), Peterburgas drukatawu šaweenibas (1) un sozjaliskšo partiju (fr. j. d. štr. p., Bunda, šoz.-rew. un p. p. Š.) preekščstahwji.*)

Konferenze atšedja wišu to, par šo mehš jau runajam. Rotrewoluzija bij išpostijušī „brihwibas deenās“ raditās arodneezikās beedribas. Tikai nedaudšas no winām weda šchauru illegalu darbibu. Šauni beedri neeestahjās waj eestahjās loti maš, wezee beedri išpluhda bareem. No represijam (ir politiškām, ir šaimneezikām) šewiški zeeta metalruhpneezibas štrahdneeki. Šas bij nowehrojams ša Peterburgā, tā ari Maškawā. Wehl lihds februara beigam wineem nebij išdewees nodibinat šawu arodnee-

*) Доклады и протоколы и пр.; 18—23 л. р.

zistu beedribu. Turpretim zitās ruhpnēezības nojarēs, lai gan ļoti šķauros apmēros, arodnēezīfās beedribas jau šakta atjau-
not ļāvu darbibu. Arodnēezīfā kustiba nebij īnīhzināta. Wina
bij laiduše strahdnēeku māšās dšitas šaknes. Arodnēezīfo bee-
dribu nepeezēšchamības atšina bij eekluwuje par wispahreju.
Legalās formās wina newareja īpauštees. Tadehl arodnēezīfās
beedribas kluwa īlegalās un zēšchi jāistijās ar š. d. organija-
zijām (jewišchi Neetrum-Seemetos un Polijā).

1906. g. februara beigās Peterburgas arodnēezīfo bee-
dribu З. В. apweenoja 26 daščadas arodnēezīfās beedribas.*)
Māšawas З. В. — 15 beedribas: šroderu arodnēezīfo bee-
dribu ar 1060 beedreem; tipografiju strahdnēeku beedriba ar —
4000 beedreem; tirdšnēezības un ruhpnēezības eestahšchu kalpo-
tāju beedribu ar 2500 beedreem; māišzepeju beedribu ar —
2500 b.; fantoristu un grahmatwedeju beedribu ar — 950 b.;
banšchu audeju beedribu ar — 700 b.; galdnēeku beedribu ar
apm. 1000 b. u. t. t.

Atjaunoja ļāvu darbibu ari Čharkowas beedribas, kuras, kā
wišur, pa kontrrēwoluzijas laiku bij kluwujšas īlegalās. Tas,
šaprotams, šaščaurināja wīnu darbibu un atbaidīja māšak apši-
nīgos un māšak energīškos beedrus. Un neškatotees uš wīšeem
nelabwehligajeem apstahleem, lai gan wahji, wīnas tomehr dar-
bojās. 1906. g. februari Čharkowas arodnēezīfo beedribu
З. В. apweenoja 12 daščadas arodnēezīfās uu 3 palīhdšības
beedribas. Ari Rījewā jau 1906. g. janwari nodibinājās З. Ви-
ројс, kuršch apweenoja jāuninās un nedaudšās arodn. beedribas.
Zentralā biroja organīšchana tīfa uššakta ari Obešā. Zitās
pilšehtās, kā Rīšchni-Nowgorodā, Žeroflawā, Rostromā, Roštowā,
arodnēezīfās beedribas lai gan pastahweja, bet wīnas nebij šaw-
starpeji apmeerīnātas. Un daudšas no beedribām pašchās likwi-
deja ļāvu darbibu: wīnas neīštureja „reakzijas ahrprahtiģi-
mešchonigo“**) ušbrufumu. Ta peem. no Rīšchni-Nowgorodas
oktobra mehneši dibīnatām 18 beedribām 1906. g. februari bij
atpalīkufšas tīfai 5. Tas pats šakams par zītu Kreewijas pil-

*) Šinas par beedru škaitu protokolos naw peewešas.

**) Rīšchni-Nowgorodas delegata wahrdi.

šehtu arodneeziškām beedribam,*) jēviščki par tām beedribam, kuras bij mašaf šaistitas ar partijas ilegalam organizacijam. Polijas un Keetruma-Seemelu arodneeziškās beedribas bij, tā jau to sinam, teeščki šaistitas ar weetejām j. d. organizacijam (P. S. D. un Bunda), faktiški winas bij partijas arodneeziškās beedribas. Peem. Bunda weetejās organizācijas preekščstahws peedalijās arodneeziškās beedribas birojā ar veto teešbam; beedribas atšina — Bunda wadibu. Daudščahrt Bunda preekščstahws ijpildija ari biroja šekretara weetu (Wilnā). Un tas, ka pee šchahdam atteežibam starp j. d. organizāciju un arodneeziškām beedribam, pehdejās loti maš jaščkehlās, paušč par Bunda milšigo autoritati ebrejn strahdneekos. Ebreju strahdneeku mašas trauzās Bunda arodneeziškās beedribās, neškatoees uš P. P. S., Šr. j. d. štr. p. grupu un šionistu-šozialistu teeščmi partijas beedribu weetā radit neitralās arodn. beedribas. Lihdš 1905. g. dezembrim Warščhawā nodibinajās 10 daščhadas Bunda arodn. beedribas, Wilnā — 19, Lodšē — 9. Pats par jēwi šaprotams, šchajās beedribās topojās tikai ebreju strahdneeki. Warščhawas arodn. beedribu preekščstahws II. konšerenzē atšihmē šchahdu ebreju strahdneeku nodališčhanos un aišrahda, ka tas notizis jau tadehl ween, ka minetās beedribas ir partijas, ir Bunda beedribas, bet Bunds ir ebreju strahdneeku partija. Bet, wiščh aišrahda tahlak, ja tas tā nebuhtu, ari tad šchahda nodališčhanās buhtu notikusi: „Ebreju strahdneeks šawu šiško išpatnibu dehl, tā ari aij dauššem šabeedriškeem eemešleem, strahdā pa leelakai dalai jēwiščkās rušpneežibas nošarēs waj wišmaš pee jēwiščkeem darba apštahkeem. Pee tam ebreju waloda; kura, šaprotams, walda muššu beedribās, buhtu ne wišai mašs kaweklis polu un ebreju strahdneeku apweenibai weenā beedribā“**). Tā tad tika ušštaititi trihs galwenee eemešli, kuri, pehž Bunda preekščstahwu domam, attaišnoja ebreju strahdneeku nodališčhanos jēwiščkās nazionelās arodneeziškās beedribās. Šchee eemešli bij: arodn. beedribu partejiškums, ebreju strahdneeku nodarboščhanās

*) T. p.; delegatu šinojumi.

**) T. p. Bunda arodn. beedribu delegatu pahščfati; 105. l. p. n. 3

jewiſchfās ruhpnēezības nojarēs un ebreju waloda. Tatiſhu apweenibu starp ſawām nazionalajām arodn. beedribam, no weenas puſes, un zitām arodnēezifkām organiſazijam — no otras, Bunds nenoleedſa. Bunds peelaيدا diwejadu apweenibas rakſturu: ſozialdemokratifkās arodn. beedribas (Bunda un P. S. D.) weenojas uſ federatiweem pamateem, bet ſozialdemokratifkās un ne-ſozialdemokratifkās (Bunda un P. P. S.) weenojas tikai informazijas un koordinazijas noluhfā *). Bet iſweſt dſihwē iſhos apweenibas prinzipus Bundam neiſdewās: daudjas no beedribam kontrrewoluzija iſputinaja, aptureja pahrejo beedribu darbibu un peeſpeeda winas atſazitees no legalas dſihweſ. It wiſas winas kluwa ilegalas. Bet daudjām beedribam neiſdewās laifā pahreet no legalās dſihweſ uſ ilegalo. Arefteja beedribu ſparigafos darbineekus, waldeſ, birojuſ, grahmatas u. t. t., un tā kā ſapulzeſ ſaſauft nebij eeſpehjamſ, tad iſhis beedribas pa leelakai dalai ari iſjuka. Gruhti gahja ari pahrejām beedribam; darbojās tikai waldeſ un zitas eeſtahdeſ beedri newareja ſapulzetees. Radās plaija ſtarp beedribu wadoſhām eeſtahdem no weenas puſes un beedribu beedreem un ſtrahdneeku majam — no otras. Lai kaut zif iſho plaiſu nolihdſinatu, tika dibinatas, reſp. atjaunotas, mums jau paſiſtamās delegatu ſapulzeſ. Delegatus wehleja pehz ſabritam un darbnizam. Œhim ſapulzem peeſchkhra pilnās beedru ſapulzeſ teeſibas. Un pats par ſewi ſaprotams, ſaites ſtarp ilegalajām arodn. beedribam un Bunda weetejām organiſazijam ſchāi repreſiju laifmetā kluwa wehl zeeſchakas un ſirjnigakas. Un, luht, tadehl Wiſkreewijas arodn. beedribu II. konferenzē Wilnas beedribu preeſchſtahwſ wareja ſazit: „arodnēezifkās beedribas ari ſchāi gruhtajā laifā (1906. g. janwari, februari) paſtahw un darbojas un lai gan pehdejos mehneſchos naw nowehrojama beedru ſkaita peeaugſchana, tad tomehr ari winu pamafinaſchanās naw redſama“. Pehz ta paſcha delegata ſinojuma no 10.000 Wilnas ebreju ſtrahdneekem (neceſlaitot kalpotajuſ) Bunda arodnēezifkās beedribas eſot apweenojuſchās wairaf, kā 5.000; no 6.000 kalpotajeem (un kalpotajām) — apm. 300.

*) I. p.

Tas, kas jazits par Bunda arodneezizfām beedribam, atteezinams ari uš P. S. D. arodneezizfām beedribam, — tika ar weenu, loti šwarigu eebildumu: pehdejās nebij nazionalas. P. S. D. arodneezizfās beedribas galwenām fahrtam konzentrejās Lodsje un Waršchawā. Ari winas bij ilegalas; ari winas nešpehja šajaukt beedru šapulzes; wajadseja aprobešhotees ar delegatu šapulzem un eestahichu darbibu. Bet ustiziba pret beedribu eestahdem bij leela; winas kopoja ap šewi mašas pat wišbreejmigako reprešiju laikā, kad waldibas ušbrukumeem pee-weenojās šawās „tautas demofrati“, t. i., polu šchowenistigee melnšimtneeki, kuru organišetās, legalās strahdneeku arodneezizfās beedribas škalidija un dešorganiseja strahdneeku rindas. Beš minetām šchowenistigajām beedribam legali darbojās daščas strahdneeku šawstarpejās palihdšibas beedribas. Aktiwās arodneezizfās beedribas par legalu darbibu nedrihšfteja ir domat.

Un. luht, šcho reprešiju laikmetā šapulzejās II. arodneezizfo beedribu konferenze, laikmetā, kad nebuht wehl newareja paredset zihnas išnastumu, kad daudseem likās, ka kontrrewoluzijas ušwaras ir nejauščas, ka winām šetos jaunās proletariata ušwaras, — laikmetā kad itweens eebildums par proletariata šakauššanu, par atklatās zihnas išbeigššanu, tika apšihmets, kā nodewiba, glehwuliba un (kas tas breejmigakais!) — kā „mašineezizims“. Wišs tas atstahja šawu eespaidu uš konferenzes lešmumeem. Konferenzes wairakums zereja, ka drihš-drihš jauni šabeedrešti pluhdi noškalos pagahtnes atleefas, dos weetu jaunām teefizfām atteezibam un lihds ar to nodroščinās arodneezizfo beedribu nahkotni. Wiši konferenzes lešmumi wairak waj mašak ir balstiti uš šchām zeribam. Tadeht konferenze ari eeteiza arodneezizfām beedribam joprojam peecturetees pee „teefibu nemšchanas“ fahrtibas, eeteiza neatšiht projektejamo beedribu likumu, bet west ari turpmat ilegalo un pušilegalo dšihwi. Šchos ušštatus šewiškli stingri aištahweja „Bunda“ un P. S. D. arodneezizfo beedribu delegati. Wini špreeda pehz šawām, pagaidam it labi tad wehl noštahditām arodu. beedribam. Tika nedaudšas balšis, peedšihwojumu mahzitas uštahjās par jaunā likuma išmantoššanu. Prowinzes delegati aišrahdija, ka wineem „teefibu nemšchanas“

fahrtiba neesot eespehjama, weetejee administratori bes s'chehlasti-
bas usstahjotees pret to. Pat wehl wairak: daud'sahrt wini pat-
warigi neatlaujot likumâ atkauto. Wini neat'sihstot walsts wis-
pahrejos likumus, bet rihojotees pehz jawas gaumes, jaweem
perjonigajeem usskateem. S'cho delegatu balsis bij weenigâs di-
sonan'es konferenzenes ilusiju harmonijâ. Un konferenzi waja-
dseja winaas eewehrot. Sawâ atteezigajâ resoluzijâ wina eewee-
toja peesihmi, ka i'nehmuma gadijumos, kad zitadi nepawisam
naw eespehjams, ir atkauts dibinat beedribas uj projektejamâ li-
fuma pamata (konferenzenes rihojibâ atradâs kâ waldibas, tâ ari
Walsts Padomes likumprojekts). Minetâ resoluzija raksturo kon-
ferenzenes pamatuskatus, tadehl peewedi'schu wina s'cheit: „Arod-
neezis'kajâm beedribam, kâ organizacijam, ar kuru palih'dsibu pehz
ahrodeem kopotee algas strah'dneeki wed zihnu ar kapitalisteem
par darba apstah'ku uslabo'shanu (darba laika s'aihs'inas'hanu,
darba algas paaugstina'shanu u. t. t.), — wjad'siga neween
pilniga politit'iska brihwiba, kuras nepeezees'hamâs s'astah'datâs
ir s'apult'schu, beedros'hanâs, preses brihwiba, perjonas un ds'ih-
wofla neais'karamiba, itweena pil'sona tees'iba, bes ds'imuma, tauti-
bas un tizibas i'jch'firibas, nent dalibu likomdo'shanâ, — arod-
neezis'kam beedribam bes wisa ta wjad'siga wehl pilniga streiku
un kwaliziju (beedribu jaweenibu) brihwiba.

„Weenigi pee s'cheem no'sazijumeem, kuri prasa wisu to no-
lehmmumu ismes'hanu no ziwil- un kriminallifumeem, kuri aprobe-
s'cho streiku un kwaziju brihwibu, ir eespehjama arodneezis'ko beed-
ribu pilniga legalisazija.

„Tadehl eewehrojot to, ka ministru padomes isstrah'datais
projekts, kâ ari no Walsts Padomes wina isdaritee pahrgros'ijumi,
ir mehginajums laupit strah'dneeku s'ch'kirai winaas galwenâs poli-
tiskâs tees'ibas un ka no pastahwojchâs waldibas, ne ari no nah-
kamâs Walsts Padomes newar gaidit aug'schmineto no'sazijumu
iswe'shanu ds'ihwê. —

„Konferenze usskata arodneezis'ko beedribu legalisaziju pee
tagadejeem politit'is'kajeem apstah'keem par pilnigi nees'pehjamu.

„Bet eewehrojot to, ka preeks'ch arodneezis'kâs kustibas at-
t'ihstibas ir loti no s'wara beedribu plaj'cha un atflah'ta darbiba,

konferenze eeteiz arodneezijfo beedribu organiſeſhanâ un darbiba jo projam peeturetees pee, t. j., peeteiſſchanas fahrtibas. (Авочный порядокъ).

„Un gadijumā, ja projektejamais likums nahks ſpehka, konferenze uſſkata par peelaiſſhamu, ka iſnehmumu, ja beedribam neſahdi naw eeſpehjamš paſtahwet uſ zitaſdeem pamateem iſmantot iſho likumu, iſwehriſhot wiau no ſtrahdneeku ſchiras kalpinaſſchanas riſka par atbalſtu jaunai wehl neatlaidigakai zihnai par ſtreiku un kwaliziju brihwibu“.*)

Œhai reſoluzijâ ſpilgti iſpauſſhas ſtrahdneeku kuſtibas darbineeku 1906. gada pawaſara optimiſms. Wehl gaiſos wiknoja zihnu troſſniš, wehl wiſeem bij atminâ ſtrahdneeku ſchiras 1905. gada ſwaras un ſpehks un waldbibas neſpehks. Konferenzes wairakums bij tai pahrleeziba, ka jaunee uſpluhdi noſkalos neween paſtahwoſcho waldbibu, bet ari winas radito Walſts Domi. Œhi optimiſma iſpaudums bij pirmâš Walſts Domes boikots! Peewestajā reſoluzijâ tas redſams aiſrahdiſjuma, ka konferenze atſiſt beedribas legaliſajiju „par pilnigi neeeſpehjamu“, un uſaiſzinajumā, peeturetees pee „peeteiſſchanas fahrtibas“. Pret konferenzes pahrleezigo optiſmu ſewiſſchi uſſtahjâš Riſewas, Nikolajews un pa dalaſi ari Odeſas un Maſkawas ſelegati. Beſ tam wini aiſrahdiſja, ka reiſi ilegalajām beedribam blakus noſtaſſhees legalas, regiſtretas pehz waldbibas projektejamâ likuma, maſas ſaſtaſhees pehdejâš, un ſudis ſaites, kuras weeno ſtrahdneeku maſas ar ſtrahdneeku aſſinigo, ſozialdemokratiſko daſu. Tadehſ, „kur ween eeſpehjamš, neewehrojot likumu, jadibina beedribas patwaligi: bet lihdſ ar to japeelaiſſ regiſtrajija tur, kur abſoluti naw eeſpehjamš zitadi paſtahwet, pee ſam, blakus regiſtretai, jadibina ſlepena organiſajija“ (Riſewas delegats). Tas bij kompromiſš. Maſkawas delegats, Kruglows, uſſtahjâš noteikti: „ja naw eeſpehjamš beedribas dibinat peeteiſſchanas zelâ, mums tâš jaregiſtrē, ja nepeetiſks ar regiſtrajiju, — nemſim atwehli wiau dibinaſhanai. Pretejâ gadijunâ kuſtiba ees mums ſezen.“**). Un luht, ſchis domas iſpaudâš peewestâš reſoluzijas beidſamajā daſâ:

*) T. p.; 24 l. p.

***) T. P.; 154 l. p.

„konferenze ušfata par peelaiššanu, kā iņehmumu, ja beedribam netahdi naw eephejams pastahwet uš zitateem pamateem, ijmantot šha (waldibas projektejamo) likumu.“

Bet — šhim „iņehmumam“ bij lemts kluht par likumu, pehz kura rišfojas arodneezišfās beedribas šawā darbībā. Pahris nedelaš pehz konferenzes, 4. martā, tika publizets jaunais likums. No wina dweja pretim Subatowa gars, un jaunais likums atteezās tikai uš tirdšneezibas un ruhpnenezibas strahdneekem. Lauku, dšeljzela, pasta, telegrafa un telefonu strahdneekem no kalpotajeem ir leegts ijmantot šho likumu. Un tomehr arodneeziškām beedribam, ja winas gribeja west daudš maš atklahtatu un lihdi ar to daudš maš šknigaku darbibu, wajadjeja zenstees ijmantot šho beedrošchanās brihwibas parodiju. Zitadi nebij eephejams.

Ari konferenzes galwenos orgānizatoriškos lehmumus neišdewās iwest dšihwē, peem. lehmumu par atšewišhtu rajonu un arodu kongresu, kā ari Wiskreewijas kongresa šafaulššanu. Winau nepeezeješchanibu gan atšina konferenzes wairakumu, jo kongres buhtu warejis apweenot arodneeziško kustibu un eewest tai noteiktibu un stingribu. Pehdejo ihpašchibu truhša Kreewijas jaunajām arodneeziškām beedribam. Weena daļa no beedribam iņihsta, otra — gan noturejās, bet tikai tagad 1906. g. februari šah atšehgtees (no kontrerwoluzijas zirteeneem). Pahrejās, kuras tikko uššahfa weidotees (peem. audeju un metalruhpnenezibas strahdneeku beedribas šastinga bešweida stahwokli. Sawstarpejās palihdšibas beedribas, kuras jau gandrihš išwehrtās par arodn. beedribam peem. ofiziantu šawstarpejās palihdšibas beedriba) tagad ušfata par išdewigaku darbotees šem šenakā leelā karoga. Daļa no beedribam jau noweidojušes un išstrahdajuše statutus bet zitas to naw wehl pašpehjušchas. Dašchahri weenā un tai pašchā arodā darbojas wairakas šihtas, pastahwigas beedribas. Pastahw weenada rakstura beedribas, kuras ir gatawas apweenotees weenā kopejā beedribā. Zitās ruhpnenezibas nošarēs naw neweenas beedribas, — bet ir it prahwas atšewišhtu šabriku orgānizācijas, kuras wehl naw pašpehjušchas apweenotees*). Tā raksturoja Maškawas biroja preekščstahws, Kruglows, arodneeziško beedribu stahwokli 1906. g. šah-

*) T. p.; 168 l. p.; t. p.; 25, 28 l. p.

kumā. Projektejamā kongreja ušdewums buhtu bijis: apweenot daščhadās beedribas un nofahrto wiāu darbibu. Kongreja ša-
šauščhanas laišs neiša noteikts. To noteikt uštizeja šewiščhai,
konferenzē išwehletai Organijatoriskai Komijšjai kopā ar Peterbur-
gas, Maščkawas, Čarkowas un Warščhawas zentralajeem biro-
jeem. Organijatoriskā Komijšija šastahdijās no peezeem, konferenzē
išwehleteem lozekteem. Wina tika piluwarota lihdi kongrejam
waj konferenzi. Tās ušdewums bij: paweikt kongreja šašauščha-
nas preekščdarbus, ušuret šafarus ar pastahwoščām arodneezij-
šām beedribam un šaistit winas ar jaundibinajamā; ušuret ša-
farus ar Ciropas arodneezijšām beedribam un dot wišmaš reiši
mehneši pahriškatus par šawu darbibu**). Tā tad organijatoriskā
Komijšija pehž šawām funkcijam faktišti bij Kreewijas arodn. beed-
ribu Zentralais Birojs. Par tahdu weetejās beedribas wiāu ari
uščkatija un ari pate wina uštahjās, kā Zentralais Birojs.
Weens no pirmajeem Organijatoriskās komijšijas lehnumeem attee-
zas uš 4. marta likumu. Wina atšina, ka normala arodneezijšo
beedribu attihštiba ešpehjama tīkai legalā zelā, un tadehl eeteiza
beedribam ijmantot mineto likumu. Geeštahjās jauns laišmets
Kreewijas arodneezijšo beedribu wehšturē: legalās darbības laiš-
mets. Winā attihštijās un nostiprinajās weetejo beedribu apwee-
niba. It wišās pilšehtās šem tās jeb zitas firmas nodibinajās
zentralee biroji. Šaprotams, wini bij ilegali. Bet tīkai formas
pehž; wiāu darbiba bij atklahta. Daščfahrto formā tīka kaut
kā legališeta, peem., Saratowā un Kurškā zentralos birojus lega-
lišeja, kā „arodneezijšās kuštības weizinataju beedribas“ . . .

Tuwojās I. walšts domes atklaščhanas deena. Waldibai
wajadšeja šagatawotees uš pirmā Kreewijas „parlamenta“ atklašč-
šchanu. Wajadšeja „notihritees“, jo stahteos parlamenta preekščā
nošihmē stahteos wišas pašauls preekščā. Kontrewoluzija eewilka
nagus; šaprotams, pagaidam. Bet ari tam bij milšigs ešpaids
uš arodneezijšo beedribu darbibu. Un winam wehl peeweenojās
šabeedriškās reakcijas mašinaščhanās I. walšts domes preekščwa-
karā. Tās eedweša jaunū dšihwibu arodneezijškā. kuštībā un pa-
wairoja winas darbīneeku energiju. Dšima arodneezijšās beedri-
bas pat tahdās ruhpnēezības nojarēs, kur tās aij augščmineteem

eemflecem nepafina pat 1905. g. oftobra-novembra deenās. 30. aprīlī nodibinājās Peterburgas metalruhņņeezības ūrahņņeeķu arodņņeezīķā beedriba; winai ūeķoķa zitu ruhņņeezīķo rajonu metalīķi, ūaweenību beedru ūķaitīs auga augumā. ūeewediķim daķķus ūķaitlus.*)

Ēestahjās beedru:

1906. g.	ūtr. b-bā	ūrahņņ. b-bā.	fond. ūtr. b-bā.	ūfrod. b-bā.
Ēeburu	119.	—	201.	28.
Martā	310.	—	109.	58.
Aprīlī	104.	nodib. 30. aprīlī.	171.	61.
Majā	421.	885.	382.	121.
Ēunijā	1781.	5376.	1346.**)	121.
Ēulijā	940.	3283(līķļ15/VII)	231.	87.***)

Ēķweenam, domāju, buķš ūaprotamš, ķa ūķahda ūrauja beedru eepluķķķana beedribās iķķķaidrojama weenigi ar beedribu roķigo darbību, ūuru I. walķš domēš laikā administrāķija ne wiķai trauķeķa. Œķī laikā atķlahķi (ķaut gan ne ķegali) nķstahjās pat zentrālēe biroķi, ķuri wādķa weeteķo arodn. ķuķķību un weizīnāja arodn. beedribu nodibīnāķķanos un attīķķību, Ēalweenām ķahķtām zentrālēe biroķi uķstahjās, ķa ideķķī wadoni. Wini eedweķa arodn. beedribam zīķnās organiķķāķķu ķaru, dewa winām wadžķģigos aiķķahķķūmūš daķķahados zīķnās ķadiķūmos un wādķa wiķpahķigo arodn. preķī. Œeeķķi wini eeķauzās zīķnā tīķai tad, ķad ķēeta Ēroģģijās ap arodn. beedribu līķķeni wāķ autoritāti, un ūur ķur weena aroda zīķna aiķķahwa ūew līķķī zitus arodūš, ķur biķ wadžķģiga wiķū ūīnamas piķķēķtas wāķ rajonu ūrahņņeeķu palīķķģība un ūķēķķš. Beķ tam, ķā wadoniš, zentralāiš biroķš uķstahjās tajos arodos, ķuros weķl nebīķa arodņņeezīķķas beedribas un ķuros tās biķ weķl wahķas wāķ, beidķot, ūur, ķur arodņņeeģi-

*) В. Гриневиц; Проф. движение рабочих в России; 224 л. р.; примѣч.

***) Beķķ ūēķģīķa ūreķķa.

****) Daudķī gan no ūķēem loķķķēem aiķ ķahķēem wāķ ķitadeem eemflecem iķstahjās no beedribam, tā ķa faktīķķais beedru ūķaitīs buķš biķš daudķ māķāķš. Œā peem., metalīķķu beedribā no māķa līķķļ ĵulķķam iķ meķneķī beedribā eestahjās tīķai zaurmeķķrā 873 tahķi beedri, ķuri palīķa beedribā līķķļ 1906. g. 1. ĵanwarim.

štām beedribām wajađsja zihnitees ar reakzionaru („ih sto kreewu lauschu“) streiklauschu organizazijam.*) Un gandrihs wišos iča-
j dōs gadijumos zentralo biroju cejautšchanās zihnu ijšchihra arod-
neezifšām beedribām (rešp. streikotajeem) par labu. Zentralo bi-
roju autoritate šašneedja wišaugstako pakahpi. Wineem tifa usti-
zeti wiššwarigatee wišpahrigee ušdewumi, kà: juridifšās un me-
diziniškās palihđsibas organizeshana, kursu un leziju šarihkošhana,
arodneezifšo organu madiba, arodneezifšo beedribu preešchšah-
wiba u. t. t. Kreewijas strahdneeku arodneezifšā kustiiba, liškās,
jau gatawojās uššahft normalu dšihwi un eenemt winai peenah-
zigo weetu wišpahrigā Kreewijas strahdneeku kustiibā.

Bet — Kreewijas politifškā dšihwe wehl nebij (un naw
wehl tagad) noštahjujees uš meerigas attihštibas zela. Sabeedri-
fšo špehtu ašās šaduršmes wehl nebij nobeigušchās. Winas pee-
nehma pat wehl breejmigakas, wehl ašinainakas formas. I. walšts
dome tifa atlaišta. Sabeedrifškais ušbudinajums peeauga. To
pawairoja šaldatu un matrošchu nemeeri Sweaborgā un Kron-
šchtatē. Bet organizetās formās šabeedribas ušbudinajums neiš-
pauđas. Waldiba gan to gaidija; wina bij gatawa uš to lau-
nako. Un it ša protami, ka pirmahrt un galwenām kahrtam
wina greejās pret strahdneeeem un wianu organizazijam. Gešah-
škās nešaudšiga arodneezifšo beedribu wajašchana, kura ilga lihđi
pat II. walšts domes laikmetam — 1906. g. beigam.

Duhlin pehž I. walšts domes atlaišchanas tifa administra-
tiwā kahrtā šlehgtas it wišas Peterburgas strahdneeku arod-
neezifškās beedribas. Tas pats notifa ari Maškawā un Maška-
was gubernā. Maškawā un winas aptahrtne arodneezifšo beed-
ribu lozeklu škaitis pamasiņajās apm. par 70%. Walschu lozek-
lus aresteja un ijšuhtija; beedribu telpas aiššehgeleja un grahma-
tas konfišzeja. Prowinzes administrazija, kà parasti, bij wehl
„zihtigaka“. Strahdneeku arodneezifškās beedribas wajaja beš
šchehlštibas Šapulzes šašaukt neweens ir neeedrošchinajās. Tās
neattahwa ari Peterburgas administrazija. Pehž I. walšts do-
mes atlaišchanas (lihđi pat 1907. g. šahkumam) Peterburgā

*) Kà tahđi gadijumi jamin Peterburgas maišzepeju streiks 1906. g.
nowembri.

nenotika neweena strahdneeku arodneezijta šapulze. Atšewišķee iſaehmumi tikai weh! wairaf paſtrihpoja adminiſtrazijas patwariġo riſhību. Un iſaehmumi bij, peem., ſekaterinoſlawâ 1906. g. waſarâ un rudeni tika regiſtreti 26 beedribu ſtauti. Bet tās bij nedaudſas „liberalas“ oafes adminiſtrazijas ſatwaribu tukſneſi. Raſturigi ir Roſtowas uſ Donas poliſzmeiſtara wahrdi: „Reſahda 4. maria liſuma eſ nepaſiſhtu un paſiſht newehloſ!“... Arodneezijtās beedribas bij ſpeeſtas atjaunot ilegalu darbibu; ſapulzes ſaſaukt nebij eeſpehjamſ; beedri aiſpluhda; jauni beedri eeſtahjās arween maſaf un maſaf. Iſo ſpilgti taſ nowehrojāmſ, ja mehſ augſhâ pecweſtoſ ſkaituſ ſalihſinajam ar ſeſoſcheem, kuri atteezās uſ tām paſhâm Peterburgaſ ſtrahdn. arodn. beedribam; wini leezina par ſtrahdueeku atrauſhanoſ no arodneezijtām beedribam:

Peterburgaſ tipografijju ſtrahdn. arodn. beedribâ 1906. g. auguſtâ eeſtahjās — 328 loz.; ſeptembri — 262; oktobri — 366; nowembri — 378; dezebri 358.

Peterburgaſ metalruhpneezibaſ ſtrahdn. arodn. beedribâ*) 1906. g. ſeptembri eeſtahjās — 631 loz! oktobri — 208; nowembri — 182; dezebri — 107.

Peterburgaſ maiſzepeju un fonditereju ſtrahdn. arodn. beedribâ 1906. g. auguſtâ eeſtahjās 103 loz.; ſeptembri — 107; oktobri — 56; nowembri — 45; dezebri — 106.

Peterburgaſ ſkroderu, ſhuweju un peegreeſeju ſtrahdn. arodn. beedribâ 1906. g. auguſtâ eeſtahjās — 2 loz.; ſeptembri — 26; oktobri — 128; nowembri un dezebri kopâ — 97.

Ilegalâ darbiba atſtahja uſ arodn. beedribam ſmajejoſhu, noſpeedoſhu eeſpaidu un tomehr, neſkatoteeſ uſ breeſmigâm kontrerwoluzijas baſhchanalijam, Peterburgaſ ſtrahdneeki 1906. g. ſeptembri wareja uſrahdit 31 arodn. beedribu ar 45,285 beedreem. Arodneezijto beedribu nepeezeeſhamibu ſaprata itweeſ daudſ maſ apſinigakſ ſtrahdneekſ. Tika iſſtrahdati un iſkopti jaunajeem

*) Metalr. ſtr. b-bu aiſſlehdja 28. julijâ; ſawu ilegalu darbibu wina atjaunoja tikai ſeptembri.

politistēem apstahkēem peemehroti organizāzijas weidi. Ja ne-wareja šajaukt pilnas šapulzes, — tad šasauza un nostiprinaja jau pastahwojšchās atšewišchku fabriku waj darbnizu delegatu šapulzes, furām dadšahrt uštizeja pilnu šapulšču ušdewumus. Ja newā-reja šanahst waldes waj padomes, — wiau ušdewumus ušnehmas šekretari u. t. t. Plaščas darbības nebij, — nodarbojās gal-wenam fahrtam ar organizatoriskēem jautajumeem; isleetoja it wišus špehkus, lai šaturetu kopā proletariata apšinigo datu, ku-rai no weenas pušes mahzās wiršū politiskā, no otras — šaim-neeziškā wara, un kuras energiju laupija pahrejās strahdneeku mašas weenaldsiba. Šaimneeziškās waras ušbrukumi kluwa ar-weenu ahrdojšchaki; wini bij špehzigaki par politiskās waras uš-brutumēem. Urodneeziškām beedribam wajadseja zihnitees uš di-wām frontem. Gruhts bij šchis laifmets. Tas bij kapitāla kontrušbrukumu laifmets. Wišč eejahčās ar 1905. g. nowembra lokautu Peterburgā. Scheit waldiba uštahjās kā šaimneeziška wara pret strahdneeku prašibu pehž 8 št darba laika. Lokautam ar preeku peeweenojās Peterburgas priwatusnehmeji. Uš eelas tika ijmesti — 14,525 strahdneeki (no 8 fabrikam); tas bij 9. nowembri; 11. nowembri uš eelu ijmesto strahdneeku štaitis pee-auga lihđ 23,080 (23 fabrikas):*) un 12. nowembri Peterbur-gas strahdneeku deputatu padome, kura šchāi laifmetā wadija strahdneeku kuštibu, bij špeešta atšazitees no šawa lehmuma rewo-luzionerā zelā eewest 8 št. darba laiku. Ta bij pirmā pašaudetā kauja. Ne politiskā, bet gan šaimneeziškā wara bij ta, kas av-tureja strahdneeku straujo zihnas gahjeenu. Šaprotams šaimnee-ziškai warai te peeslejšās ari politiskā; pilnigi atdalit šchis wa-ras weenu no otras nekad naw eejšehjams. Wišs 1906. g. (un wehlafee, kā ari eepreekšchejee) paušč par strahdneeku zihnu ar šcho wareno šaweenibu.

Šau 1906. g. pawasari Lodžas lentu fabriku strahdneekēem wajadseja ijjūt lokautu, ar kuru šabrikanti atbildeja uš wiau prašibam pehž darba nošazjūnu ušlabojumeem. Lodžas šabrifan-teem peeweenojās Warschawas šabrikanti. Pehž tam finoja we-

*) „Торг. Пром. Газ.“, 1905. г. №№ 243, 244; pehž „Памят-ник эпохи“ 17 октября, стр. 112.

jela rinda lokautu Witnâ un atkal Warjchawâ, lihdj beidjot no-
wembri-dezembri usleesmo warena zihna Starp Lodjas tekstilruh-
neezibas strahdneekem un fabrikanteem. Fabriku jaweenibas
(ar Bojuansku un Schaibleru preekšgalâ) mehrkis bij atnemt
strahdneekem it wišus 1904./5. g. eeguwumus. Par eemešlu
lokautu išsludinašchanai išleetoja kaħdu neezigu inzidentu starp
strahdneekem un šarikas inšeneeri. Uš elas, badâ un ſeemas
jalâ tifa išweeſti apm. 30,000 strahdneeku. Bet peħdejo solida-
ritate bij apbrihnojama.*) Uš laiku nokluša pat riħwešchanâs
un naidš starp dašchado partiju arodneeziškam beedribam.**)
Strahdneeki turejâs apm. 18 nedelas. Peħž ſinantšchu ministri-
jas preekškrakſta, Neimana, apreħkina strahdneeku ſaudejumi
darba algâ ween ſneedjâs lihdj 3.600.000 rbl. Bet nelihdjeja
zeešchanas, nelihdjeja milſigeo upuri, nepalihdjeja ari daudſee
Kreewijas un aħrjemju strahdneeku pabalſti. Fabrikantu jawee-
niba nepeekahpâs. Ruhpneeziška kriħje atweegloja fabrikantu zihnu.
Fabriku ſleħgšchana nahza wineem pat teeſchi par labu: wini pa-
ſpeħja iſpahrdot iſpiħkeros ſakraħjušchâs mantas. Wiſi zihnas
apſtaħkli bij pret strahdneekem. Strahdneeki un winu beedribas
to redjeja. Bet ik weens ſaprata ari to, ka Lodjas fabrikantu
uſwahra buħš ſignals zitu kapitaliſtu uſbrufumeem. Un tadeħt
zihna bij tiſ ſiħwa; bet strahdneekem beidjot tomehr wajadjeja
peekahptees. Paredſejumi peepildijâs: Lodjes fabrikanteem ſejoja
ziti Polijas, Veetawas un pahrejâs Kreewijas kapitaliſti. Winu
mehrkis bij — galigi lauſt jau no poliſkâs waras nokauſeto

*) St. „Lodjas lokautš“ (kreew.)

**) Polijâ un Seemel-Kreerun apgabalâ arodneeziškâs beedribâs
naw apweenotâs. Kweena leelaka politiſka partija organiſe ſawas arobu
beedribas. Polijâ paſtahw iſchetru partiju arodneeziškâs beedribas. P. S.
D., P. B. S. Bunda no R. D. (R. D. ir poļu nažionalisti; peħž nokau-
fuma wini ir „tautas demokrati“, bet peħž ſawas buħtibas un darbibas —
„tautas naidoeeki“). R. D. arodneeziškâs beedribas bij legalos; winas
ſaujâs par neitralam; winas itkâ uſtaħdija par ſawu mehrkt aiſwadit arod-
neeziško kuſtibu garam ſozialiſtiſko partiju ſtriħdeem, kuri pateekham meh-
jina ſtraħdn. zihnu. Bet pateekibâ R. D. išleetoja ſawu legalitati, lai ap
ſawu ſchowiniſtiſki-reakzionaro karogu pulžinatu strahdneeku maſas. Patei-
zotees waldbibas pahkreewošchanas politiſtai, kura attihjia ſchowiniſmu pat
poļu strahdneekos, „tautas demokrateem“ iſdemâs apweenot ap ſewi it eeweh-
rojamas ſtraħdn. maſas. 1906. g. R. D. eeſpaids apm. 25.000 ſtraħdn.
R. D. eeſpaids iſpaudâs ari 2. un 3. walſis domes weħlešchanas par labu
R. D. ſawas balſis nodewa leelas strahdneeku maſas.

strahdneeku energiju. Gejahkās ihita lokautu epidemija. Dezembri par wīnu šīnoja no Waršchawas, Schitomiras, Minskas, Witebskas, Odesas un daudzām masām Leetawas un Polijas pilsetinām un meestem. Daļchos lokautos fabrikanti teeschi un atklasti ijsludinaja zihnu ar strahdneeku arodn. beedribam (peem., Polijas un Leetawas šaru krahjotaju lokautā). Lokautu wīlnis pahrwelhās pahr wīnu „atjaumoto Kreewiju“ — Dekaterinflawu, Rijeku, Tagarrogu, Saratowu, Tislišu u. t. t., u. t. t. Sewiſchi zeeta tekstil-, metalruhpnēezību un tipografiju strahdneeki un wīnu beedribās. Strahdneeki ušwaru guwa tikai tajās nedaudzajās ruhpnēezības nošarēs, kurās krihje nebij wīšai aša (peem., ušwareja šaru krahjotaji; ušnehmeju šaweeniba isira; daščhās pilsethātās ušwareja ari tipografiju strahdneeki).

1706. g. beigās strahdn. arodn. beedribās bij jau stipri nogurdinatas. Zihna bij par daudz neweenada; wīnās apstahkli bij pahraf nelabwehligi preekšč strahdneekem. Waldības agenti it wīšur un weenadi nostahjās kapitalištū pušē, pret strahdneekem. Kapitališteem it wīšu atlahwa. Strahdneekem — it wīšu noleedja. Kapitalištū rihzību weizinjaja. Strahdneeku — nesaudsiģi trauzeja. Strahdneeku organizācijas, kurām jau tā pa leelakai daļai wadjseja ilegali strahdat, wājaja. Streitotajus aresteja (lokautu ijsludinataju, šaprotams — nē!) un administratīvā kahrtā ijsuhtija. Ne-weens administrators ir nezentās atzeretees 1905. g. 2. dezembra nošazijumus, kuri streiku atsihst par likumigu strahdneeku zihnās lihdsjekli; neweens nelikās ir šinis gar šenata paškaidrojumeem, kuri atsihst arodn. beedribu teesības dibinat streiku fondus, ijsneegt streikotajeem beedreem pabalstus un wadit streiku. Škweens administrators rihkojās pehz šawas gaumes; wīni isdewa daščhadas pawehles un rihkojumus. Pehdejo bij beš gala daudz un tee bija bahrgi. Gandrihš wīši wīni bij nelikumīgi (t. i. juridiski nelikumīgi), — ar Kreewijas faktiško konstituziju wīni šašaneja, — tas mums jaatsihst). Lai atzeramees tikai weetejās (Rigas) administrācijas rihkojumu, kurā tika peedraudēts ar 3.000 rublu leelu šodu itweenam fabrikantam, kurščh ušdroščhinatos dot darbu streika dehl atlaistam un administratīvā kahrtā waj teesās zelā šoditam strahdneekam. Un šas gan neatzeresees

neškaitami daudjos rihkojumus (Maškavā, Peterburgā, Batū u. z.), kuros streikotāji tika atsihti par zilwekeem bej nodarbošchanās. Rihkojumos bij aišrahdits, ka noteiktā deenā strahdneefkeem ir jausšahk darbi; teem, furi rihkojumu neišpilditu, tika draudets ar išsuhtijchanu uš dšimteni, t. i., — ar badu. Un tomehr, neškatotees uš wišeem šchkehrschleem, arodneezisfā kustiiba, lai gan lehni, turpinaja wirsitees uš preekšču. Arodn. beedribu leelafā dala bij kluwufe gan ilegala, bet wina nebij iņnihzinata. Bij gan aptureta arodn. beedribu darbiba un pahrtraukts winu apweenošchanās prozešs, bet winu nepeezeesčamibas atšina nebij išgaišinata. Bahjas bij šaites, kuras kopoja beedrus-strahdneefus ap beedribu zentreem (birojeem, waldem, padomem), bet pašahwet winaš wehl pašahweja. Un wairaf: 1906. g. grandiofās zihnās šmeltee nowehrojumi štiprinaja pahrleezibu, ka pee daudj maš labwehligakeem apšahfleem šchis šaites peeaugš, kluhš štingrafas, ka winaš naw iņnihzinamas.

1907. g. šahkumā Kreewijas strahdneeku arodn. b-bu kongreša organizācijas komišija (faktiški: Kreewijas strahdn. arodn. b-bu zentralais birojs) išsuhtija it wišam arodn. b-bam jautajumu listes ar noluhku eewahkt noteiktas šinas par arodn. b-bu štahwokli. Uš jautajumeem atbildeja 652 beedribas, kuras — špreeščot pehž ušdotam šinam — apweenoja 245.555 beedrus. Šchis škaitš ir štipri ween pahršpihlešs; to atsihtš pate organ. komišija, jo weetejās beedribas bij ušdewuščas to beedru škaitu, furi eemafajujchi eestahšchanās naudas. Bet ir tatšču šinams, ka no eestahjuščamees beedreem loti mašs prozents palika beedribā ilgaki par 3—4 mehnešcheem un fahrtigi nomafšaja mehnešču maššas. Par ihsteem beedreem war titai apšihmet mehneščha naudas maššatajus. Daščhās beedribās šchahbu beedru škaitš šašneedš tikai 10%. Organ. komišija par widejo procenti peenehma 35 un tadehl šawā šinajumā Stutgartes šarptaut. šozialištu kongrešam aišrahdija, ka Kreewijas strahdneeku arodn. beedribas faktiški apweenojot 90.000 strahdn. Scheit naw eefškaititas Miškaukaja, Sibirijas, Widus-Ašijas un Baltijas strahdneeku arodn. beedribas (apm. 150), kuras tai laifā apweenoja lihšj 33.000 strahdneeku. Tā tad, neškatotees uš daščhadeem

īpaideem, kapitalistu organizāciju uibrufumeem un jāimneeziņo frīfi, 2. valsts domes laikā Kreewijas strahdn. arodn. beedribas topoja ņewi apm. 120.000 strahdn.

1907. g., īpreējņot pehž org. komiņijas ņuam, wiņstip= rafās bij tipografiju strahdneeku arodn. beedribas; wiņām ņejoja metalruhpneezibas, ehdamweelu raņņotaju, tekstilruhpneezibas u. t. t. beedribas. ņekoņņee ņkaitli rahda Kreewijas arodn. beedribu ņtahwofli 1907. g.

Darba noņare	b=bu ņfaits	bdr. kopņf. *)	b=bās organ. ņtrahd. %.
Drukas darbi	72	28,654	43 ⁰ / ₀
Metalruhpneeziba	81	54,173	8,6 ⁰ / ₀
Ehdamweelu raņņ.	78	24,848	7,2 ⁰ / ₀
Ahdu apstrahdataji	85	12,066	7,1 ⁰ / ₀
Teņtilruhpneeziba	25	37,214	3,9 ⁰ / ₀
Koka apstrahdataji	38	9,927	2,4 ⁰ / ₀
Tirdņneeziba	101	32,475	2,2 ⁰ / ₀
Buņwstrahdneeki	43	15,396	1,7 ⁰ / ₀

ņitās noņarēs organizeto strahdneeku ņfaits ņaņneedja tikai weenu un wehl maņatu procentu. Organizeto strahdneeku ņfaits ņamehrā ar wiņu strahdneeku ņkaitu ir loti neezigs. To leelā mehrā īņņaidro Kreewijas politiņki=teeņiņkais ņtahwofliņ, ņuram peeweenozjās uņkrihtoņņi ilgā ruhpneezibas krije.

Organ. komiņijas ņawahņtee materiali atņihnē wehl otru īkweenas jauninas arodn. kuņtibas paņihmi: organizeto strahdn. ņadaliņņanos pa ņiņtām beedribiņam:

1907. g. bij	beedribas	winas aņweenoja strahdn.
Ar wairak kā 5000 beedr.	6	54,293.
Ar 4000—5000 "	4	17,718.
" 3000—4000 "	5	17,909.
" 2000—3000 "	7	8,576.
" 1000—2000 "	23	33,822.
" 700—1000 "	23	19,212.
" 500— 700 "	24	15,349.

*) Niņkaufaja, Sibirijas, Widus=Niņijas un Baltijas strahdn. arodn. b=bās un wiņu beedru ņfaits te naw eereņņinats. Par beedreem ir atņih=meti wiņi tee, ņuri ņamatņajuņņi eestahņņan. naudu. Tā tad faktiņkais beedru ņfaits un lihdņ ar to organizeto strahdn. % buhtu daudi maņaks.

1907. g. bij	beedribas	winas apweenoja strahdn.
" 400— 500 "	33	14,845.
" 300— 400 "	30	10,740.
" 200— 300 "	42	9,658.
" 100— 200 "	108	15,430.
Ar masaf kà 100 "	349	apm. 15,000.

Daudsfahrt weenas un tās pašas pilšehtas weenā un tai pašā ruhpnēezības nojarē pastahweja wairakas beedribas; tas pats nowehrojams tuwu radnēezīfās nojarēs. Tas šaldija strahdneeku špehtus un wahjinaja winau zihnas špehju. Wiņu to nowehrst bij apsinigo strahdneeku usdewums. Strahdneeki to šaprata. Un tadeht 2. Walsts domes laikā, kad reakzija no jauna uš brihdi eewilka nagus, notifa dšihwa un rošiga arodn. beedribu darbiba. Sewiški organizatoriskā laukā. Tita iswesta dšihwē wismas data no 2. konferenzes. lehmumeem. Wispahrigu kongresu ari 1907. g. nebij eespehjams šasaukt. Firms waja-dzeja nostiprinat apgabalu organizazijas un šaistit weenas un tās pašas ruhpnēezības nojares daščado rajonu un pilšehtu arodn. beedribas. Tai noluhkā 1907. g. organizēja wejelu wirtni gan apgabalu, gan ari wiskreewijas konferentschu.

Daščām konferenzem isdewās šanahkt jau 1906. g.: juniajā šanahza — privatkalpotaju šawstarpejās palihdšības beedribu*) 3. kongresš (Masfawā); augustā — drehbneeku arodnēezīfko beedribu wiskreewijas 1. konference (Masfawā), dezembri — Donas apgabala arodnēezīfko beedribu kongresš. Tā tad jau 1906. g., neslatotees uš wiņu nahwejojšām represijam pehz 1. walsts domes atlaiššanas, arodn. beedribas pamasitem, bet neatlaidigi turpinaja šawu apweenošanās darbu. No weenas pušes weenas un tās pašas nojares beedribas apweenojās wiskreewijas šaweenibā, no otras — kopigā šaweenibā weenojās weena apgabala daščadās arodnēezīfās beedribas. 1907. g. šhis darbs ar škubu tika turpinats. Kreewijas strahdneekem arodn. beedribu wehsturē tas ir ihsts organizkās darbības gads. Arodnēezīfās beedribas steidsjās apweenotees. 1907. g. februari, šawas

*) Šhis palihdšības beedribas apweenoja fantoristus, tomijus u. t. t.; aktišt winas bij arodnēezīfās beedribas.

fehdes notureja: 1) Maškawas rajona metalruhpnēezības strahdneeku arodnēezīto beedribu 1. konferenze (Maškavā); viņā peedalijs ari Bafu, Peterburgas, Bītebskas un Lugaņskas metalruhpnēezības strahdn. arodn. beedribu preekščstahwji. 2) Maškawas apgabala tekstilruhpnēezības strahdneeku arodn. beedribu 1. konferenze: ari viņā peedalijs preekščstahwji iļ ziteem apgabaleem. 3) Buhwstrahdneeku arodn. beedribu konferenze. Aprīli: 1) wistrewijas tipografiju strahdneeku 1. konferenze (Hēlsinforšā); 2) tehjas iijwehreju 1. konferenze (Maškavā); 3) tehniku konferenze (Peterburgā). Šchaj pašchā laikā un wehlat, wafarā, janahza: 1) Keetrum-Seemeku ahdmiņu strahdneeku arodn. beedribu I. kongrešs; 2) Wolgas apgabala tipografiju strahdneeku arodn. beedribu konferenze; 3) Maškawas apgabala tirgotawu kalpotaju un 4) ikroderu konferenzes; 5) Leetawas komiju bešpartejischo beedribu konferenze; 6) Polijas audeju bešpartejischo (P. P. S.) beedribu konferenze; 7) Wolgas un Urala apgabala drehbneeku konferenze; 8) Polijas zuturruhpnēezības strahdneeku arodn. beedribu konferenze; 9) Sefaterinošlawas tirgotawu kalpotaju beedribu konferenze; 10) Srimas komiju beedribu konferenze u. z. mašak šwarigas. Daščos arodos tai pašchā 1907. gadā janahza jau otrās konferenzes, peem., Maškawas apgabala tekstilruhpnēezības strahdneeku konferenze*) (julijā) un ta pašcha apgabala metalruhpnēezības strahdneeku konferenze (septembri).

Wislabaki bij jagatawota tipografijas strahdneeku I. wistrewijas konferenze. Wiņā peedalijs 72 delegati no 57 beedribam, kuras strahdaja 43 pilšehtās. Delegati reprejenteja 29,197 beedrus, no kureem 20,162 fahrtigi nomafšaja beedru naudas. Mineto 72 delegatu starpā bij: 39 burtlitšchi, 5 drukataji, 7 litografi, 11 grahmatšehjeji, 1 forektors, 1 kalpotajs un 8 inteligenti.

Metaruhpnēezības strahdneeku I. konferenzē peedalijs 29 delegati no 18 beedribam; wiņi reprejenteja 27,431 beedri.

*) Wiņas ušdewums bij iščkirt jautajumu par projektejamo Maškawas rajona tekstilruhpnēezības strahdneeku streiku. Streiku uššahča julijā; wiņch iļbeidsās beš panahfumeem un lihds ar to iļbeidsās dašču Maškawas leelneeku zerības, ka streiks ceewitnos strahdneeku mafas un atjaunos leelo zihnu . . .

Delegatu grupā bij: 7 atšlehdšneeki, 2 greejeji, 2 lehjeji un pa weenam no peešitejeem, dektromontecereem, gravetajeem, šafauzejateem, fatškalejeem, modelu lehjejeem un weenfahrscheem strahdneefem un 10 inteligenti. Tekstilruhpnecēzibas I. konferencē peedalijās 16 delegati ar lemjošchām balssteešibām (un 13 ar padomdeweju balsim) no 13 beedribām; wini reprejenteja apm. 10.000 strahdneeku. Stroderu konferencē peedalijās 9 delegati no 6 pilšhtam; wini reprejenteja apmehram 4000 organizetūs strahdneekūs. Seemel-Neetrumu ahdminu kongrešā peedalijās 26 delegati no 17 beedribām; wini reprejenteja apm. 4500 organizetūs strahdneekūs. Britwattkaltotaju šawstarpejās palihdšibas beedribu 3. kongrešā peedalijās 111 delegati no 41 palihdšibas un arodn. beedribās. Polijas bešpartejiško audeju beedribu konferencē ar lemjošchu balssteešību peedalijās 17 delegati no 9 pilšhtam; wini reprejenteja apm. 25,000 strahdneeku. Polijas zuturruhpnecēzibas strahdneeku kongrešā peedalijās 76 delegati no 35 weetam; wini reprejenteja 3080 organizetūs strahdneekūs. Šhee škaiti stahšta par strahdneeku arodn. kustibas leelo špehku. Arodn. beedribu attihštibu wareja (un war) uš laiku padarit gan gaušaku, pat apturet, bet winas iņihžinat naw eepšehjams: pee wismasatās poliitijko šlogu atšlahbšchanaš tās špehji, tā pawajara strauts pahr šprosteeem dodas uš preešichu.

Mineto konferentschu darbibu war šadalit diwās galwenās daļās*): weena atteezas uš šaimnecēzīško zihnu (šaimnecēzīškā poliitika, beedribu tattika), otra — uš beedribu organizatorijko ušbuhwi (eekšchejā ušbuwe, beedribu apweenību organizacija). Beštam konferencēš pahršpreeda jautajumus par atteezibām pret kooperatiwo kustību, darba beedribām-arteefem, par walštš domi, par waldbibas likumprojekteem atteezībā uš strahdneefem, par 1. maju u. z.

Sewijšchi šihki un plašchi atšihmetos jautajumus pahršpreeda tipografiju, metal- un tekstilruhpnecēzibas strahdneeku konferencēš. Wišas konferencēš uššwehra arodnecēzīško beedribu milšigo nošihmi strahdneeku zihnā par šawa stahwofla ušlabošchānu. Galwenām

*) Gandrihš wīšas iņas par arodn. beedribu darbibu 1907. gadā šmetas iš W. Grimewištcha grahmatas: „Проф. движение рабочихъ въ Россіи“, 259—275 lpp.

fahrtam sem arodu. beedribu eespaيدا neapfinigee „nemeeri“ pahrwehriàs apfinigà, planweidigà zihnà. Zihnu jefmeja 1904./5. g. wispahrejà kustiba. Un tadeht 1906./7. g. it wišàs ruhpneezibas nojarès wareja nowehrot darba lajta jaihšinaschanos (par 25—40%); daudjās weetà eeweda 8 stundu darba laiku. Darba alga it wišur tifa paaugstinata. Bet ne tif leelos apmehros, kà jaihšinats darba laiks. Sewiški to ištuta arodneeki. Bet ne tifai wini: to ištuta it wiši strahdneeki, jo pahrtikas weelu zenas pazehlàs nešamehriigi augstak, nekà tai pašchà laikà peeauga darba alga. Un mehš tatjchu šinam, ka newiš naudas juma, kuru strahdneeks dabu par šawu šawu darba špehtu, bet gan produktu daudjums, kuru strahdneeks špehš ar šawu algu nopirkt, rakšturo darba algas leelumu. Ta ir faktiškà darba alga. Un ja mehš winu šalidšinam ar eepreekščejo gadu faktiškto darba algu, tad pahrleezinamees, ka 1906./7. g. wina beeschi ween bij semaka nekà 1904./5. g. Luht, kadeht jautajums par darba algas paaugstinajšanu blakus jautajumam par zihnu ar lofauteem eenehma galweno weetu konferentschu darbiba. Lihdš ar to pazehlàs jautajums par darba algas weideem un konferenzes (tipografiju strahdneeku un tekstilneeku)weenbalšigi iššazijàs pret aforda darbeem. Domu starpibas radàs tika jautajumà par to, waj tuhlin jeb wehlat uštahkt zihnu pret šcho breešnigo strahdneeku ijmantoschanas lihdišekli. Štrahdijàs, ka daudjās prowinzes tipografijàs aforda algas weetà jau išzihnita deenas waj nedelas alga. Tadeht prowinzes delegati aištahweja tuhli tejas zihnas nepeezeesčamibu. Konferenze peekrita winu domam; wina noštahjàs uš ta pilnigi pareišà prinzipa, ka zihnà jausštahda wisaugstakàs un ne wissemakàs i š p i l d a m à s prašibas. Šchis domas iššazija ari buhwštrahdneeku, štroderu un tekstilneeku konferenzes. Pehdejà, eewehrojot nošpeedošcho kriši, išteizàs pret aktiwu uštahšchanos. Wini peelaida to tika tai gadijumà, kad kapitaliști pašemina aforda darba zenas; tad strahdneekem eeteiza uštahdit pretprašibu: aforda darba iijnihinasčanu.

Konferenzes aištahstinaja ari jautajumumu par minimalo darba algu. Tekstilneeki aišina, ka naw eespehšjams noteikt wi-

feem rajoneem weenadu minimalo darba algu. Tipografiju strahdneeku konferenze fajtija jautajumu par minimalo darba algu ar jautajumu par tarifu, kura izjihnišana tai laikā stahweja uš deenas kahrtibas. Konferenze atfihmeja divus galvenos faktoros (spehkus), kuri uofata darba algas leelumu: 1) patehrina minimumu un 2) organizazijas stiprumu. Konferenze nahza pee shehdseena, ka uš tarifa augstumu galveno eespaidu atstahs wisaugstahās jau pastahwoščās algas un ka tadeht it wisur jazensčas to paaugstinat, neskatotees uš to, ka kaimiņu tipografijās wina ir šemaka. Stingri atraidošchi tipografiju strahdneeku konferenze iřazijās pret wirsdarbeem. Wina atfina to par peelaiřhamu tikai retos gadījumos un ar weetejās arodn. beedribas atļauju un ne wairak kā 2 stundas nedelā. Ari buhwostrahdneeku konferenze wirsdarbus peelaida tikai ar weetejās arodn. beedribas atļauju un tikai tai gadījumā, kad naw beř darba efořchu strahdneeku; par wirsdarbu stundam jamakā dubulti. Kalpotaju řawstarpejo palihdřibas beedribu 3. kongrejs ne pee kahdeem apstahkleem nepeelaida wirsdarbus.

Tahat konferenzes iřazijās par pilnigu šwehtdeeny atpuhtu, pret darba iřdořšanu uš mahjam (aiřmařkotu wirsdarbu), pret řodeem, fratihčanam u. t. t. Atteezibā uš darba ilgumu konferenzes iřazijās par 8 stundu darba laiku (kalpotaju 3. kongrejs aiřrahdija, ka tajās nořarēs, kurās darbs ir řewiřchki gruhš, darba ilgumam jabuht mařakam par 8 stundam, peem. kantoriřtu darba laiks ejot jaaprobeřcho ar 6 stundam).

Interejanti ir konferentschu lehmumi jautajumā par jaunu mařchinu u. z. tehniřku uřlabojumu eeweřšanu, kas mařina uřnehmumam wajadřigo strahdneeku řkaitu, kā ari jautajumos par feeweēřchu un behrnu darbu.

Mařchořšanas tehniřkee uřlabojumi teeřchi nahř par labu tikai fabrikanteem; strahdneeki neguřht no wineem itin nekahdus teeřchus labumus. Wehl wairak: peřz ikweena tehniřka jauneeweduma daļa no strahdneekeem teē ijmeřta uš eelas, badā un řalā. It dabihki, ka strahdneeku křstibas řahķumā mařu naidš greeřās pret mařchinam; řawos iřřamizuma dumpjos řrahdneeki ahrdija un dauřija jauneewestās mařčinas. Ļai atzeramees tikai

1884. g. jūnija mehnešča Silefijas audeju dumpjus, kuri tīf špilgti attehloti Hauptmana „Audejos“. Posta un nerimstošā bada nošpeestee audeji redšeja mašchinās šawas nelaimēs zehloni. Un tas nowehrojams ikweenas šemes proletariata behrnības gados. Tīfai maš pa mašam strahdneeki naht pee pahrleezības, fa newis rašchošhanas lihdsjeku weids, bet gan ihpašchuma weids ir par zehloni wiau nelaimem. Ša mašchinas buhtu wišas šabeedribas, bet newis atšewišchku kapitalištū ihpašchums, ja wišas tīftu ijmantotas wišas šabeedribas, bet neween atšewišchku zilweku labā, — tad mašchinas un ziti tehnīškee ušlabojumi atweeglotu darbu un dotu eešpehju apmeerinat šabeedribas waja-dšības pee ihšaka darba laika. Bet tagad? . . . Kā tas noteef priwatihpašchuma atteezibam waldot, mehš it labi šinam. Un tomehr pretošchanās rašchošchonas ušlabojumeem ir weltiga un neleetderiga: wina netuwina, bet gan atahlina strahdneeku šchkiru no jaunajām, šozialištīškām ihpašchuma atteezibam. Šchi atšina pehdejā laikā ir kluwufe strahdneeku aprindās par wiš-pahrigu. Un tehnīško ušlabojumu eewedumeem tagadejais proletariats atbild newis ar mašchinu graušchanu, bet ar wehl jo stingrafu un neatlaidigafu zihnu par darba laika šaiššinašchanu un darba algas paaugštinašchanu. Tahdu šlehdšeenu šawas atteezigajos lehmumos taišija ari Kreewijas strahdneeku arodneez-beedribu 1907. g. konferenzes. Tipografiju strahdneeku konfe- renze atšina. fa „zihna pret burtlizejām-mašchinam naw peelai- šchama. Par weenigo lihdsjekli, kurušch, minetās mašchinas eewedot aiššargā strahdneeku interešes, konferenze atšina darba laika paiš- šinašchanu, darba algas paaugštinašchanu, šanitaro, higieniško u. z. darba nošazijumu ušlabošchanu“. Tekstilneeku konferenze ušškatija tehnīškos ušlabojumus par nenowehršchameem un ušstah- dija par strahdneeku peenahšumu atbildet uš wineem ar zihnu par darba algas paaugštinašchanu un darba laika šaiššinašchanu. Un, blafus šcheem wišpahrigajeem aišrahdijschameem, wina peeme- tinaja diwas prašības: 1) jauneewesto mašchinu dehl atlaišteem strahdneekeem jateef išdaliteem pa zītām šabrikas nodatam; 2) šabrikantam japafiao arodn. beedribai wišmaš diwus mehne- šchus eepreešch par šawu nodomu eewest jaunās mašchinas.

Jautajumā par mahzefleem tipografiju strahdneeku konferenze nahza pee šlehdsjena, ka mahzefku kalpināšchana jaatmet un winaš weetā jaewed arodneezijās školās; mahzefku darba nošazijumi jaušlābo; wīnu škaita aprobešošchana naw peelaišchama. Ta pate konferenze atšina, ka jawed wišafafā zihna pret šeweešchu darba špehku šemafu atalgošchānu. Tahdā pat garā par šeweešchu darba nošazijumeem iššazijās tekstilneeku konferenze un kalpotāju kongrešs.

Organisatoriškos jautajumos konferenzes bij loti ušmanigās. Tika atmešti ultra zentralištū ušskati, kuri aištahweja domās, ka wajag radit zentralās eestahdes, un wišs zits tad eestahšees pats no šewis, šem zentralo eestahšchu eepaida. Tikai tipografiju strahdneeku konferenze nahza pee šlehdsjena, ka winaš arodā ir eepēhāms apweenot it wišās beedribās weenā wišfreewijas šaweenibā. Wina išwehleja wišfreewijas tipografiju strahdneeku šaweenibās zentralo padomi; padomē eewehleja 15 delegatus. Ta bij pirmā weena aroda beedribu apweeniba*). Bet wina stahweja tahlu no ūngri zentrališetās šaweenibās. Padomei bij tikai diwi ušdewumi: iššuegt beedreem pabalstu zela wajadsibam un registret beš darba ešoščus beedrus. Beš tam padomei wajadsjeja ušturet šafarus un iššuhitit dašchadas šinas weetejām beedribam, apweenot wīnu darbibu, buht šinamā mehrā par idejiškū wadoni, turpinat weetejo beedribu apweenošchānu un šagatawot Wišfreewijas tipografiju strahdneeku arodneezijko beedribu kongreša šašaušchānu. Pate konferenze ušskatiija šawu radito apweenibu par pagaida apweenibu, par pirmo šoli. Winaš nodomā bij, šašauzot apgābalu konferenzes un kongrešus, wišpirms nodibinat šipras apgābalu organišazijas. Wišfreewijas tipografiju strahdneeku arodu. beedribu kongrešam wajašjeja buht par grandiošā organišatoriškā darba kroni.

Weetejām beedribam bij zentralās padomes wajadsibam jamafšā 5% no wišām eestahšchānās un beedru eemafšam (par 1907. g. aprili — 10%, lai waretu šegt konferenzes išdewunūš.

*) Eš neuškatu par arodu. beedribam 1905./6. g. Wišfreewijas djeišžeku strahdneeku un kalpotāju šaweenibu, fā ari zitas winai lihštīgās pušpolitifšās beedribās.

Žitas konferenzes — štroderu, buhštrahdneeku, metalistu un kalpotaju — aprobešhojās ar organizatorisko komišju waj biroju iſmehlešhanu; šho eestahšhu weenigais ušdewums bij ušturet ſafarus ar weetejam beedribam un apweenot (koordinet) winu darbibu. Wiņas konferenzes aišrahdija uš nepeezeešhanibu ſašaukt apgabalu konferenzes un kongrešus. Tadehš 1907. g. tika ſašauktas wairakas abgabalu konferenzes; winas lika pamatu arodneeziško beedribu apgabalu apweenibām.

Blakus ſtrahdneeku arodn. beedribu apweenibai pehž arodeem nodibinajās arī organizatoriskās ſaites starp dašhadu arodu beedribam. Šho apweenibu ušdewums bij — koordinet dašhadu arodneeziško beedribu darbibu, aištahwet winu teešibas, ſeſot un darit ſawu eešpaidu uš likumdeweju eestahšhu lehmumeem ſtrahdneeku likumdošhanā uu, beidsot, nowehrft atjewiškās arodn. beedribas waj winu ſaweenibas no grupu politikas, apgaišmojot arodn. beedribu peenahkumu ſtrahdneeku ſchkiras prinzipu ſpilgtajā gaišmā. Šaprotams, nenowehršhamā fahrtā šho apweenibu atšewiškām dalam ſabut pilnigi autonomam. Winas apweenojās ne titdaudž formeli, tā idejiški. Apweenošhanās notika jem II. Wištreewijas arodn. beedribu konferenzē iſmehletās organizatoriskās komišjas teeškas wadibas un energiškas lihšdalibas.

No leelatām ſchahda rakstura konferenzem jaatšhmē: Donas apgabala arodn. beedribu kongrešs (1906. dezembri); Arimas apgabala konferenze (1907. g. janwari), kurā peedalijās preeššstahwi no 11 pilšehtam, 30 beedribam un 7000 beedreem; Polijas š. d. arodn. beedribu konferenze (1907. g. janwari); Arimas arodn. beedribu zentralo biroju konferenze (1907. g. rudeni) un Wiškaukaša zentralo biroju konferenze. Šaiwenām fahrtam winas nodarbojās ar organizatoriškeem jautajumeem, apgabalu zentru organišešanu u. t. t. Bet it dabiški winas newareja paeet ſezen arī, toreijejeem politiškeem deenas jautajumeem tā: arodn. beedribu atteezibam pret II. walšts domi, winas wehlešhanam un 15. nowembra likumu, kuršch noteiza tirdšneezibas eestahšhu kalpotaju un amatneezibas ſtrahdneeku darba un atpuhtas laiku.

Tā tad organizatoriškā komisija bij paveikuse apmehram toš darbus, kuruš wiskreewijas arodn. beedribu II. konference ušstatija par kongreša šašaukšchanas preekščdarbeem. Weetejās organizācijas wairak waj mašak bij jau nostipriinatas un šaistitas ar zentru, taš ir, organizatoriško komisijn. Ka šchis šaites bij it stipras, to peerahda taš, ka uš kašdu org. komisijas jau-tajumu listi teešchi organizatoriškai komisijai eejuhitija atbildes 173 arodn. beedribas.

Organizatoriškā komisija 1907. g. špehra ari pirmos šolus, lai šaistitu kreewijas strahdneeku ardn. kustiibu ar wispajaules strahdneeka kustiibu. Wina uštureja šakarūs ar Wahzijas arodn. beegribu galweno komisiju un arodn. beedribu šarptautiško šekretariatu.

Organizatoriškai komisijai atlika wehl išwest dšihwē II. konferenzes galweno lehmumu — šašaukt Wiskreewijas strahdneeku arodn. beedribu kongresu, kura programu un štatutus konference jau bij išstrahdajuse, Bet arodn. beedribas bij dauš ko pastrahdajusčas pa to laiku, kuršch atdaliija winas no II. konferenzes, bij pahrdšihwots 1906. g. kapitala uu waldibas pretušbrufumu (lofautu) laikmets, bij šakrahjušchees dauš wairak peedšihwojumu legalās un wišpahr organizatoriškās darbības laukā. Tadehš org. š-ja atrada par wajadšigu išstrahdato programu no jauua zaurškatit. Kai noluhkā 1907. g. aprila widū tifa šakaukta šewiška konference, kuru ar pilnu teešibu war apšihmet par III. Wiskreewijas strahdneeku brodn. beedribu konferenci. Winā peedaliijās 7 organizatoriškās kaujas ložekli (2 kandidati), Peterburgas, Maškawas, Rijeawas un Wilnas zentralo biroju; tipografijas strahdn. beedribu zentralās padomes; kalpotaju, metalruhpeezibas strahdneeku un štroderu Wiskreewijas šaweenibu organizatoriško komisiju; ahdrinuu un šaru šahrtotaju apgabalu (Meetrum=Seemeku) org-ju un Peterburgas mašzepeju beedribas preekščstahwji. Raštiškūs šinojumus un lehmumus konferencei peesuhitija Šarkowas, Aštrachanas, Waršchawas un Šimferopoles zentralee biroji.

Behš konferenzes lehmuma kongresu wajadšēja šašaukt 1907. g. julija beigās waj augušta šahkumā. Bet ari tad nebij

lemts ušlīst froni Kreewijas strahdneeku arodn. beedribu organizatoriškam darbam. Behz II. Walsts domes atlaiščanas no jauna pazehla galwu reakzija, kura kongresa šašauščanu padarija par neešpehjamu. Orgautjatoriškā komišija špehra gau wehl ihstu ištamišuma šoli — un mehginaja 1907. g. beigās legalīset kongresa šašauščanu. Pats par šewi šaprotams, ka 3. juniā laudis šchahdu atlauju neišdewa.

Lai nobeigtu pahrškatu par Kreewijas strahdneeku arodn. beedribu 1907. g. darbibu, jaaišrahda uš Kreewijas strahdneeku arodn. beedribu peedališčanos (1907. g. wajarā). Stutgartes štarptautiškā sozjalistu kongresā. Ar šcho šoli Kreewijas strahdneeku arodn. kustiiba šormeli šaweenojās ar štarptautiško strahdneeku kustiibu. Stutgartes kongresā bij representetas šefojšas organizajijas: Maškawas zentralais birojs (28,083 lozekli); Maškawas apgabala audeju šaweeniba (20,700). Peterburgas zentralais birojs (wairaf par 16,000); Peterburgas metalrupneezibas strahdneeku beedriiba (6,500); šeščas Witebskas, aštonas Dwinškas un weena Plozšas škroderu beedribas šeptinas Wunda Lodsšas beedribas; šeščas šoz. ebr. štr. p.-jas beedribas (t. š., „Serpa“ beedribas — 2,610.) un polijas šionistu beedribas. Šawijam — 9 delegati, kuri representeja wairaf, kā 80,622 organizetus strahdneekus (neeeštaitot Aištaufaja, Sibriijas Widus-Ašijas un Baltijas štr. arodn. beedribu lozeklus). Behz šaweem partijās uštateem delegati šadališās šefošchi: 7 šoz.-dem. 1 — šionists-šozjalists, 1 — šeršp“eets.

Arodneeziško beedribu 1907. g. paweište darbi, šewišchki organizatoriške, bij grandioši Wini nostahdija Kreewijas strahdneeku arodn. kustiibu uš klints zelta pamata, no kura to nešpehja nobihdit nei reakzijas bangas, nei daščado „revoluzijas taištaju aiššpreedumi . . .

Behz II. walsts domes atlaiščanas reprešijas atjaunojās. Uštaitit wišas šcho reprešiju šekas naw wajasšigs: winas ir pašihstamas itweenam arodneeziško beedribu darbineekam, itweenam winu lozeklim, itweenam strahdneekam. II. walsts domes laikā atšpirgušchās arodneeziškās beedribas no jauna bij špeestas „eero=bešchotees“. Un šaimneeziškā kriše nebuht wehl nebeidšās, šewišchki kaln- un metalrupneezibā. Wina išklaideja arodneeziško beedribu

beedrus un radija winos bešpehka šajuhtu. Ap ilegalajām waldem grupejās tīfai wisapšinigafee, wisisturigatee strahdneeki, gandrihji weenigi sozjaldemokrati. Arodneeziski beedribu darbiba tīfa šašchaurinata. Tas weizinajaja winām nelabwehligo ušskatu išplatišchanos weenā soz.-demokrazijas ideologu grupā. Domaju šcheit š.-d. weelineekus, kuru antipatiija pret 1905./6. g. arodneeziskām beedribam ir wisatahr pašihstama. Wini ušskatiija arodneeziskās beedribas par šihku, špehkus iššchkeedoschu darbu. Strahdneeku pašchdarbibu, kura išpaudās politiskai partijai blakus un lihdsjās stahwoščhās arudneeziskās beedribās, wini atjina par mašwehrtigu, un winu dahrbibu par tahdu, kura kawē „leelo žihnu“. Bet 1907. g. Kreewijas strahdneeku arodneeziskās beedribās bij kluwuščhas par nenoleedšamu šabeedrišku špehku; wini nošihmi strahdneeku kustibā wajadšēja itweenam atšihjt. To, beidšot, wajadšēja atšihjt š.-d. leelineekeem. Leelineeki gahja winās, lai tās „imantotu“. Organišma ilgtoščhu darbu weikt wini tur negahja. Kad 1907. g. rudenī pazehlās jautajums par Mašfawas ruhpnzezibas rajona tekstilneeku, tad Mašfawas leelineeki štatijās uš projektejamo streiku weenigu no politiskās žihnas redšes stahwoška. Wini eedomahjās, ka streiks „eewitnos“ strahdneeku mašas, aišraus lihdsi ari žitns rajonus un — aištrenks paštahwoščho waldibu, išjauts winās nodomus šaorganijet III. walšts domi wezo Kreewiju. Ar tekstilneeku streika išnaktumu wini šaištija waj wišas Kreewijas revoluzijas tahlako likteni un, šaprotams, ari šawu išturesčhanos pret III. walšts domes wehlešchanam. Tadehjt wini ari eeguwa ironijas pilno apšihmejumu: „tekstilneeki“. Streiks tīfa ušjaktis un išbeidjās „neaišrahwis šew lihdsji“ pat ne Mašfawas rajona tekstilruhpnzezibas strahdneeku leelako dafu.

Leelineeku atšihmetee ušskati išpaudās ari Kreewijas š.-d. štr. p. Mašfawas apgabala organijazijas 1907. g. augušta mehnešcha konferenzes lehmumos. Konferenze išžazijās pret legalu, partejiski-neitralu arodneezisku beedribu dibinašchanu; wina išžazijās par ilegalām partejistām (š.-d. škām) arodneeziskām beedribam. Konferenzi neatbaidija tas fakts, ka ilegalās beedribās apweenojās uifai neleela strahdneeku dafa. Winas lehmumos galweno

lomū špehļa teetjme dabūt arodneezijās beedribas „išmanto-
šchanas“ aplofā, tihri politijās zihnas atmosferā.

Altaiņot maškoveešču u. z. leelineeku domās ar norah-
dijumeem uš Bunda un P. S. D. parteijām arodn. beedribam
nekahdā šina newar. Bunda un P. S. D. arodneezijko beedribu
parteijkumu iškaidro te wešturiškee apstahki, kuri Seem.-Reetr.
apg. un Polijā jau 80-to gadu beigās un šewiški 90-tos
gados radija daubjās streiku kašes un arodneezijās beedribas,
no kurām wehlat (1897.) kopojās ebreju strahdneeku š.-d. partija
(Bunds) un P. S. D. Polijā un Reetrum-Seemel apgabalā
arodneezijās beedribas bij šoz.-dem. partijas preekšchtezēs
Wehl lihds 1906. g. arodn. beedribas un š. d. partija šhajos
rajonos apšimeja weenu un to pašču strahdneeku organizaciju.
Bet šchahda stahwokla kaunās jekas parahdijās ari te. Blafus
Bunda un P. S. D. arodneezijām beedribam nodibinajās šoz-
alitiiskās ebreju strahdneeku partijas („šerp'a“), polu šozialitiiskās
partijas (P. P. S.), „proletariata“ un šozialitiisko šioni-
stu arodneezijās beedribas; blafus winām, šem neitra-
litates šegas, noštahjās polu „tautas demokratiijas“ (R. D.)
nacionalitiiski-reakšionarās partijas arodneezijās beedribas. Nih-
wešchanās, šawštarpeja plehšchanās un zihna norišinajās neween
štarp šozialitiisko partiju arodneezijām beedribam un nacionali-
tiiskām arodn. beedribam, bet ari štarp daščhodo šozialitiisko
partiju arodneezijām beedribam. Šinojumus ij parteijko arod-
neezijko beedribu dšihwes par mineetām kaitigām parahdibam
mešs atrodam ikweenā arodn. beedribu konšerenzē (peem., Maš-
kawas ruhpneezibas rajona tešttilneeku konšerenzēs, kurās peeda-
lijās ari Polijas delegati) Tadehl ari Polijas un Seemel-
Reetramu apgabalos arween wairak pazelas balšis par atšazi-
šchanos no parteijkuma prinzipa.

Arodneezijās beedribas eekaro maš pa majam, bet neatlai-
digi lihdsjās šoz.-dem. strahdneeku partijai šew patstahwigu
weetu Kreewijas strahdneeku kustibā. Naw wairs eepšhjams
winaš noleegt, ne atšpeest uš otro pakahpi waj padarit winaš
par š.-d. partijas weenkahriču peedewu. Lihdsj ar faktiškām at-
teezibam šchai wiršeenā grošjās ari leelineeku ušklati rn 1908. g.

winu starpā pazehlās un kļuwa arween stiprafas tās balsis, kuras ufaizinaja atmest „ismantofšanas“ ideju un ussahkt arodneezifkās beedribās organifku darbibu. 1908. g. pee „ismantotajeem“ paliku tikai tee, kuras mehš. 1909. gadā jau fastopam starp sindikalistiem, III. waltis domes š.-d. frakzijas mahjās jauzejeem („otfowistiem“) un „deewa mekletajeem“ . . .

1906./7. g. arodneezifkās beedribās peerahdija šawu patstahwigo nosihmi Kreewijas strahdneeku kustibā un nostahjās blafus š.-d. partijai, tā lihdsteefigas zihnas beedrenes bij jau eefšheji nostiprinajušchās; tās bij wairaf waj masaf jau pahrdsihwojušchās šawu idejifko kriši. Bet normalu attihstibu winas nebuht wehl newareja ussahkt. To trauzeja arween wehl pastahwojchā šaimneezifkā kriše, kapitāla usbrukumi un politifkā reakzija, kura pehz 3. jūnija akta ar šluku turpināja isnihzinat „oktobra deenu“ pehdejās atleekas. „Iffkaidrojumi“ šefoja weens otram pehz mehnescha greešcheem.

1906. g. krišes masinašchanos wareja nowehrot tikai tekstilruhpneezibā un pee tam ne wijos rajonos*). Šaunas zeribas modināja Austrijas pretšchu boifots Turzijā, kas pehdejā radija peeprašijumus pehz Kreewijas tekstilruhpneezibas rajchojumeem. Bet zeribas nebij ilgās, winas drihš ween isgaiša un sinas, šewiški is Maskawas ruhpneezibas rajona, nebuht nepalika roščainafas. „Fabrikas šlehds, fabrikas atronas darbā tikai daščas deenas nedelā, strahdneeki teef atlaišti“, — tā šino gan no Kostromas gubernas, gan no Iwanowo-Wojnesenškas, Bogorodškas u. z. tekstilruhpneezibas rajoneem. Stahwoklis nebij labaks ari Peterburgas ruhpneezibas rajonā. Weetejā tekstilruhpneezibas strahdneeku beedriba šinoja par strahdneeku atlaišchann Šhana, Dchtas, Guka un Wiskreewijas manufakturās. Darba truhkums peeauga un lihds ar to masinajās arodneezifko beedribu lihdsjekli, jo peeauga to beedru šlāits, kuri nespehja nomakšat šawas beedru makšas. Strahdneeku apatija peeauga. 1907. g. winu pa daļai isgaisināja wehl nenomakštās zeribas us Kreewijas politifko atšdšimšchanu. 1908. g. šchis zeribas isgaiša. Pastahwigā un ne-

*) Pahršlats par 1908. un 1909. g. g. fastahbits pehz arodneezifko un dašču politifko awišču šinam.

weenadâ zihnâ ar administraziju un kapitalu isfihka strahdneeku un wianu beedribu energija. Bet lihds ar strahdneeku ūpehka masinaschanos dubultojsâs kapitala ūpehka apfina un dūina noūpeest strahdneekus algotu wehrgu, ja pat iynomatu darba riūku stahwofli. Tâ peem., ij Lodsas rakstija: „Gandrihs iūdeenâs weetejâ preūe parahdas finas par darba algas noūūchanu un darba masinaschanos. Echis parahdibas naw uūūtatamas par atūewiūchfâm waj nejauūchâm, pawisam otradi, winas jauūūkata par atūewiūchūeem lozekliūchēem Lodsas fabrikantu wairakuma teefmē atjaunot pret strahdneekēem ūawas wezâs atteezibas. Behz fabrikantu domam tagadejais moments (1908. g.) ūchim noluhkam ir loti iūdewigs: strahdneeku organizaziju truhfums, atliūiūcho organizaziju darbibas sistematiska trauzeūchana un weūela wirkne zitu, strahdneekēem nelabwehligu apstahklu dewa fabrikanteem preefchrozibas, kuras tos galigi apstulbinaja . . . Dajchâs fabrikâs strahdneeki knapi nopelna tiū daudū, zit pirms pehdejeem streiūeem. Darba alga pamafinata par 10—30%. Wehl ūlittakos apstahklos atronas majo fabriku strahdneeki. Wianu algas ir pamafinatas newis par 30%, bet par 50%.*) Un tas aiteezâs uū Lodsas tekstilruhpnēezibu, par kuru paūchi fabrikanti isūazijâs, ka wini ejot friūi jau pahrdūūhwojuūchi. Fabrikanti negribeja iūlâiūt no rofam to, ko wini bij eeguwiūchi politisūâs un ūaimnēezisūâs kriūes laikâ. Wini darija it wiūu, lai laustu strahdneeku pretūparu. Par weenu no tahdeem lihdsūeekēem jauūūkata ūeeweūūchu un behrnu nodarbinaūchana peeauguūchu wiūreeūchu weetâ. Behz arodn. beedribu ūinam 1908. g. tekstilruhpnēeziba eerahwufe ūewi apm. 7000 strahdneezes, kurâm wjadūeja iūpildit uū eelas iūmesto wiūreeūchu weetas. Seeweetēem tiūa maūkata gandrihs uū puūi ūemaka alga. Rahdu eūspaidu tas atūtahja uū arodnēezisūâm beedribam, tas redūams ij Peterburgas tekstilruhpnēezibas strahdneeku arodnēezisūâs beedribas pahūūkata: 1908. g. oktobri eestahūchanâs naudas kopūuma bij — 188 rbl. 57 kop., nowembri — 148 rbl. 80 kop., bet dezembri — 82 rbl. 15 kop.

Lihdsigâs parahdibas bij nowehrojamas ari zitâs ruhpnēezibas noūarēs, peem., naftas ruhpnēezibâ. Ari ūcheit kriūe bij iū-

*) „Гудок“ №. 47, 1908, г., 31, де.; Wakâ arodn. beedr; iūdewums:

manama wehl 1908. g. par wiau ūahūta naūtas ruhpneeku fon- greūa padomes pahūūkats: naūtas ūmeltuweū nodarbinato ūtrahd- neeku ūūaits 1908. g. pamafinajeū par 988 ūtrahdn., t. i. par 18⁰/; bet darbnizāū uodarbinato ūtrahdneeku ūūaits — par 23⁰/; fantoriūtu un ūūiūto administratoru ūūaits — par 43⁰/! Pawi- ūam naūtas ruhpneezigaū ūtrahdneeku ūūaits 1908. g. pamafina- jeū par 1800 ūtrahdneekem un kalpotajeem. Zitāū naūtas ruhp- neezibai hlakūū ūtrahmoūūhāū ruhpneezibas noūarēū, ūtrahdneeku ūūaita mafinaūūhanāū hij wehl leelaka. Pee tiū leela darba truh- kuma ūtrahdneeku zihnai un preteūtibai lofauteem newareja buht ūekmju. 1908. g. (pirmajōū 9 mehneūūhoū) tiūai 6⁰/o no wiūeem ūtreiūotajeem iizihniūa uūūtaūhitāū praūibāū, bet 60⁰/o neguwa itin neka. Darba truhkuma demoralizējoūūho eeūpaidu peerahda ari taū, ka 1908. g. ūtreiūoū tiūai nedaudūoū gadijumoū peedaliūāū wiūi atteezīgā uūnehmuma ūtrahdneeki. 53⁰/o no 1908. g. Baūu ūtreiūeem jauūūkata par neūolidareem (1907. g. — 14⁰/o). Darba un zihnaū beedru neūolidaritāte atūpoguloūāū ari arodneezizkāū beedribāū.

1906./7. g., kad pahreūā Kreewijā trakoūa kontrevoluzijaū pulki, Baūu lihdūinājāū oafei, ūur ūtrahdneeku paūūdarbiba netiūa trauzeta. Weetejee kapitaliūti dariūa it wiūu winu ipehkoū ūtrah- woūūho, lai nowehrūtu ūtrahdneeku nemeerūū, ūtreiūūū u. t. t., kaū trauzetu naūtas rajūhoūūhanu. Wineem waja dūeja to darit; winūū uū ūto ipeeda Donāū afmenoglu ruhpneeziba. Leeta ta, ka ar naūtu resp. maūutu (netihro uafūti) teeū ūurinataū deenwi- duū un deenwidu-aufūrumu dūelūūzeūu loūomotiveū un pa daūai atūūimeto rajonu ruhpneezibas eeūtaūūūu dūenamāū maūūhinaū. ū- weens trauzejumū naūtas ruhpneezibā atūtaūū nelabwehliĝu eeūpai- dn, kā uū mineto rajonu dūelūūzeekem, tā ari uū fabrikam. Un ūūahados gadijumoū pehdejee lecto maūuta weeta afmenogleū. Taū hij nowehrojāms ari 1905./6. g. Un luūk, lai galigi ne- jaudentu ūamū produktu nonehmejuū, naūtas karali zentāū nowehrūt pret ūtrahdneekem wehrūtāū repreūijaū, kuraū wareja iūūaukt ruhpneezibas trauzejumūū. Tadehl wehl 1908. g. ūahkumā, kad it wiūā pahreūā Kreewijā ūtrahdneeku arodneezizkāū beedribāū hij gandrihū galigi iūpoūtitaū, ūtrahdneeku paūūdarbiba nobeigta, kad

itin neweenâ ruhpnēezibas zentrâ kapitalisti wairs neatfina strahdneeku beedribas un neustureja ar winâm nekahdus sakarus — tai pašchâ laikâ Baku pastahweja ofizielas fabriku komiſijas, tika atkautas ſapulzes, fabriku delegatu ſehdes, notika ſarunas starp ſabritanteem (un winu ſaweenibam) un strahdneeku arodneezijkâm beedribam. Baku naftas ruhpnēeki uſaiſinaja strahdneeku preekſchſtahwjus pat ſawâ kongreſâ. Tikai 1908. g. kriſe, waldibas pastahwigi peeaugoſchâs repreſijas, kuras atstahja beidſot ſawu noſpeedoſcho eſpaidu ari uſ Baku strahdneekēm, — pamudinaja Baku „karatus“ uſjaht ſteidſigu un aju zihnu ar ſaweem strahdneekēm un winu organiſacijam*). Wehl 1908. g. ſahkumā Baku arodneezijkâs beedribas rahdija ir ſpirgtas dſihwibas ſihmes; winu lozeklu ſkails peeauga. Bet drihſ ween beedribu gaita kluwa gauſaka un eſahkâs regreſs. 1908. g. janwari naftas ruhpnēezibas strahdneeku arodn beedriba apweenoja apm. 2551, februari — 2994, martâ — 3038 beedrus-maſjatajus. ſau aprili eſahkâs beedru ſkails maſinaſchânâs, un ſeptembri beedru maſjataju ſkails noſlihdeja uſ 1300. Lihdſiga parahdiba nowehrojama ari mechaniſkâs noſares strahdneeku arodn. beedribâ. (Naftas ruhpnēeziba un mechaniſkâ ruhpnēeziba ir diwas dakas no weenas un tâs pašchas noſares. Baku ſoz.-dem. frakzionerâ zihna strahdneekus ſadala pa diwâm atſewiſchâm beedribam; frakzionerâs kildas kamē radneezijkō arodn. beedribu apweenoſchanos un lihdi ar to wahjina strahdneeku ſpehkus). 1908. g. pirmajā puſē mehneſchu balanſs tika pastahwigi noſlegts ar deſizitu. Tadehl it ſaprotami ir wahrdi, ar kureem „Гудокъ“ (Nr. 48, 10. janw. 1909. g.) rakſturo arodn. beedribu ſahwokli 1908.: „Organiſaciju paniſſchana, pat attiſtitako strahdneeku demoralizacija, weenalſiba pret ſabeedriſko darbibu, ſchuhpibas pawaireſchânâs, luhk, 1908. gada reſullati. Agrak eekaroto poſiziju paſaudeſchana, neweiſme mehginajumos uſſahtees pret kapitaliſtu uſbrukumeem — tâs ir wina rakſturigâs ihpaſchibas . . .

*) Zihnâ ar strahdneekēm, naftas ruhpnēekēm, iſpalihdeja waldiba, — zihnâ dehl patehretajeem wini zentâs iſpalihdieteem, organiſedami ſinditatus un treſtus. Tâ, peem., 1910. g. wabarâ Donas ogkrattuſju ihpaſhneeki, lai nowehſtu konkurenzi ar nafteneekēm, projekteja dibinat naftas un ogkrattuſju ihpaſhneeku ſinditatu. Saprotams, ſinditats wehriſis ſawus uſbrukumus ari pret strahdneekēm.

Un tadehl — galwenais beedribu usdewums (1909. g.) nepa-
šaudet ari tos beedrus, kuri beedribu wehl naw atstahjušči . . .“

Tahdas pat balfis pazehlās zitu ruhpneezibas nošaru
strahdneeku arodn. beedribās, šewiškči metalruhpneezibā, kur
1908. gada kriše turpinajās eepreekšchejos apmehros. Fabriku
flehgščhana un darba algas pašeminaščhana bij nowehrojama it
wišos metalruhpneezibas zentros. Tā Peterburgas Newas kugu
buhwetawā, Butilowa, St. Gale un eerotiščhu fabrikās, wagonu
buhwetawā algas tifa pašeminatas par 5 proz. Pahris tuhlf-
stoschu strahdneeku ijjweeda uš celās. 1908. g. Peterburgas
metalruhp. strahdneeku arodn. beedriba registreja 1279 beš darba
ejojščus beedrus, kas istaiša 25 proz. no beedreem-malfatajeem.
Peħž beedribās (pawirščha) aprehkina 1908. gadā Peterburgas
metalruhpneezibā atraduščees beš darba 20.000 strahdneeku. Tas
pats šafams par Nikolajewas (atlaisti 2400 strahdneeki), Žefate-
rinošlawas (atlaisti — 1500), Radomas (atlaisti — 550) u. z.
metalruhpneezibas un ar wiau šainnrezijšči zeeščhi šaistiteem kaln-
ruhpneezibas rajoneem. Starp peħdejeem krišes ahrfahrtingus ap-
mehrus šasneedša Urala rajonā. Tuhfstoscheem strahdneeku mira
wahrdā teeščhā nošihmē aadā. Par wiau listeni bij runa pat
treščhā walšts domē. Bet — domes wairakums noklaušijās mi-
nistra „pašfaidrojumos“ un aišmriša Urala strahdneekus un wiau
badā mirstojščhās šewas un behrnus!

Pats par šewi šaprotams, pee iščahdeem apštahkleem metal-
ruhpneezibas štrahdneeku arpdn. beedribu štahwoklis newareja
buhšt deej' žif špihdoščs. 1908. gada 1. janwari Peterburgas
metalruhp. strahdneeku arodn. beedriba apweenoja 9338 strahd-
neekus, bet — 1908. gada 1. septembri 9494. Ašihmetā laika
šprihdi beedru šfaisš peeaudšis tifaš par 1,7 proz. (šamehr tai
paščhā laika 1907. g. apm. par 40 proz.). Un tas, neluhšojot
uš to, ka 1908. gada pirmajā pušē metalruhpneezibas štrahdneeku
arodn. beedribai peeweenojās lihdi tam laikam paštahwigās
elektrifšās apgajmoščhanas, dofu u. z. radneezifšo profesiju bee-
dribas. Ka beedru šfaita mašinaščhanās galwenais zehlonis bij
waldoščhais darba truhkums, peerahda tas, ka 1908. g. pirmajos
8 mehnejšhos par beedru naudas nešamafšajščhanu no metalruhp-

neezibas strahdneeku arodn. beedribas iſſlehdſa 942 beedrus, aiſ neſinameem eemeſleem bij iſſtaħjuſchees — 587 (pawiſam aiſ daſħadeem eemeſleem — 1747). 1908. g. pahrmainas ari beedribas iħdewumu rakſturs. 1907. g. (no 1. ĵuniĵa liħdſ 31. dez.) zaurmehrâ iſ mehneſi iħdewa: organiſatoriſkâm wajadſibam — 646 rbl. 59 ĵap.; kulturelâm wajadſibam — 446 rbl. 19 ĵap.; ſtreifotajeem un no loĵauta zeeuſħeem — 129 rbl. 93 ĵap.; pabalſtam beſ darba eſoſħeem beedreem — 116 rbl. 86 ĵap.; no repreſijam zeeuſħeem — 39 rbl. 30 ĵap. Bet 1908. g. (no 1. ĵanwara liħdſ 31. ĵunijam) zaurmehrâ iſ mehneſi iħdots organiſatoriſkâm wajadſibam — 594 rbl. 74 ĵap.; kulturelâm wajadſibam — 392 rbl. 60 ĵap.; ſtreifotajeem un no loĵauta zeeuſħeem — 222 rbl. 28 ĵap.; pabalſtam beſ darba eſoſħeem beedreem — 447 rbl. 99 ĵap.; no repreſijam zeeuſħeem — 102 rbl. 93 ĵap.*) Pehdejee ſkaiſli ſpilgtâs kraħjâs atteħlo to ĵaimneeziſto ſtaħwołli, ĵurâ bij eeſtiguſħi metalruhpneezibas ſtraħdneeki un ĵurſħ nomahza wiņu arodn. beedribu. Saimneeziſtâ kriſe, kapitals un waldbiba ĵaweenoĵâs ziħnâ ar ſtraħdneeku organiſaĵijam. Un tomehr 1908. gada 1. ĵulijâ Peterburgas metalruhpneezibas ſtraħdneeku arodneeziſtâs beedribas kaſe wæreĵa uſtraħdit weħl 17,500 rubtus. Taſ leezina par Peterburgas metalruhpneezibas ſtraħdneeku iſturibu, ſolidaritati un energiju.

Ne tiſ ſekmigu ziħau ſpeħĵa weſt prowinceſ metalruhpneezibas ſtraħdneeku arodneeziſtâs beedribas. Ir repreſiĵas tur bij leelakaſ, ir inteligento ſtraħdneeku truħkums tur bij wairaf ĵaĵuħtamſ. Šur tur weħl paſtaħwoſħâs beedribas galwenâm kaħriam zentâs ĵaturet kopâ ĵawus beedrus. Plaſħaka darbiba nebij eeſpeħĵama. To irauzeĵa weeteĵâ adminiſtraĵija. Riĵewas metalruhpn. ſtraħdn. beedriba tiſka ſleħgta (1908. g. nowembra beigâs) tadeħſ ka ta bij iſſneeguſe ſtreifotajeem pabalſtu! Ari Peterburgas kaħrtibas ĵargi dezembra beigâs apſtaigaja daſħuſ beedribu biroĵuſ, areſteĵa graħmataſ, beedrus un ſleħdſa ĵapul-

*) Wiſas uſ Peterburgas metalruhpneezibas ſtraħdneeku arodneeziſto beedribu attezoſħâs ſinaſ nemtaſ iſ graħmataſ: „Материалы объ эконом. полож. и проф. орг.ции Петербург. рабочих по металл.“

zes (peem., faleju, jeltkafu, wahgu taijtaju šapulzes). Prowinzē wišu to peekopa dubultigos apmehros. Bet jo fewiſchki zeeta amatneezibā un fiſkruhpneezibā nodarbinato ſtrahdneeku beedribas. Winas nedfiſhwoja, bet wahrgoja. Par to ſinoja no Wafu. Tas pats nowehrojams Kreewijas deenwidos un ſeemel-wafaros („Bunds“ lihds ar ſawam arodn. beedribam 1908. g. bij gandrihj pawijam noſudis), zentrā un austrumos. No ſchis kategorijas ſtrahdneeku beedribam tikai tipografiju ſtrahdneeku un kalpotaju beedribās bij nomanama daudz maſ moſchata darbiba. Bet darba truhkums noſpeeda ari winas; darba truhkumu tipografijās iſſauza no weenas puſes preſes ſpaidi, no otras — burtlizeju maſchinu eeweſchana Kreewijas drukatawās.

Pee ſchahdeem apſtahkteem 1907. gadā eejahkto organiſatorisko darbu turpinat nebij eeſpehjamš. Fra 1907. g. raditās organiſatoriskās ſaites: Otrā wiſkreewijas konferenzē (1906. g.) iſwehletā organiſatoriskā komiſija faktiſki beidja paſtahwet. Ari wiſkreewijas tipografiju ſtrahdneeku ſaweeniba iſbeidja 1908. g. ſawu darbibu; noſjuda no ſkatuwes ari metalruhpneezibas ſtrahdneeku, ſkroderu, buhwiſtrahdneeku un kalpotaju arodn. beedribu organiſatoriskās komiſijas, kurām atteezigās wiſkreewijas konferenzes uſdewa organiſet wiſkreewijas kongreſus. Wehl 1907. g. ſarihkoja wejelu wirtni gan apgabalu, gan wiſkreewijas konferentiſchu; arodneeziskās beedribas teezās apweenotees. 1908. g. ſuda pehdejās ſaites ſtarp atfewiſchkām arodn. beedribam. Weenigi ofizianti mehginaja ſaſaukt wiſkreewijas konferenzi. Bet ari ſchim weenigajam mehginajumam nebij ſeknju. Un lihds ar organiſatoriskām ſaitem 1908. g. ſuda pa daļai ari idejiſkās ſaites. Zeelako daļu arodneezijko organu 1908. g. ſlehdſa. Kā weenigee gaiſchee laukumini, ſchāi druhmajā ehnu walſti atdfihwojama ſtrahdneeku peedalifchšanās wiſkreewijas tautas iſglihtibas, koooperatoru un ſeeweſchu kongreſos. Strahdneeku preekſchſtahwibu uſſfati un noteiktiba atfiſhmetās ſaeimās leezinaja, ka ſtrahdneeku majas ſlehpj fewi potenzialu (pagaidam paſlehtu) ſpeſku, kurſch uſ laiku gan ir ſaireekts un iſklaidets, bet kurſch pē daudz maſ labakeem ſaimneezijkeem un politiſki-teeſijkeem apſtahkteem no jauna laufitees uſ ahru, kā dſihwinoſcha ſtrahwa . . .

1909. gadā Kreewijas strahdneeku arodneezijko beedribu dšihwē loti maš kas grošijās. Pat wairaf: leekās, ka regrešs turpinajas, jo beedru štaits pamafinajās un darbiba neatjaunojās. Sewiški tas šafams par 1909. g. pirmo puši. Tā peem., Maškawā gada šahkumā darbojās tikai kahdas 4—5 arodneezijas beedribas; pašahweja jau wehl daščas, bet wixās wišs bij pamiris. Pehz beedru škaita pirmo weetu eenehma „Pirmā tirgotawu kalpotaju beedriba“ ar 1200 beedreem-maškatajeem*); pašrejās beedribas apweenoja katra tikai 100—150 beedrus, bij pat beedribas ar 30—50 beedreem. Tikai wajaras šahkumā mitejās beedru atpluhdi, un no jauna eestahjās daudsi no beedreem, kas bij ištahjušchees. Sewišku dšihwibu eedweja Maškawas arodn. beedribam šagatawošchanās un peedaljšchanās I. wiskreewijas šabritu ahrstu, šabritantu un strahdn. arodn. beedribu kongrešā (Maškawā, 1.—6. aprilim 1909. g.) Julija mehneši Maškawā wareja šaštaitit jau kahdas 16 arodn. beedribas, kuru darbiba bij peeteekošhi mošha. Starp winām jo projam pirmo weetu eenehma jau minetā tirgotawu kalpotaju beedriba, turās beedru štaits bij pazehlees lihds 2,300. Tai laikā administrazija atštahja winu wehl meerā. Winai galwenām kahtam bij paščpalihdšibas raksturs: tai bij šaws kehkis un lašitawa, wina šariškoja lešzijas, kurlūs, organiseja mediziniško un juridiško paščpalihdšibu. Winas arodneezijkais raksturs pehdejā laikā išpaudās tikai uštraudšibā par darba dewejeem, lai wini nepahrkahptu 15. noembra (1906. g.) likumu. Beedriba išdewa ari šawu awiši „Tirgotawu kalpotajs“.

Otru weetu starp Maškawas strahdneeku arodn. beedribam eenehma wehturiskā un šenaf šiprā tipografiju strahdneeku beedriba. Arī winai bij šaws laikraštis „Русский Печатникъ“, kurlš atmēta beedribai pot peknu. Julija mehneši tipogr. strahdn. beedriba apweenoja apm. 700 beedrus. Tahtaf jeko šihkās beedribas — drehbneeku (350 beedri), ahdminu (250 b.), tekstilneeku (200 b.), kofštrahdneeku (200 b.), šeltkaleju (180 b.), tehjas išwehreju, pilšehtas metalštrahdneeku, kurlneeku, pawahru un šulainu.

*) Šhis, ka ari zitas šinas par 1909. g. nemtas ij „Проп. Вѣст.“, „Единение“ и. з.

Mafkawas metalruhpn. strahdn. beedriba jenaf apweenoja lihdj 6.000 strahdn. Bet wiau flehdiä un jawu darbibu wina wehl naw atjaunojuje. Tä tad arodn. beedribu lozekku fkaits ir loti neezigs, un tas patš nebuht neattihsta to energiju, kahda nepeezeešhama, lai iškaidetu mafu weenaldfibu un apatiiju. Tas patš fakams par beedribu weetejo šawstarpejo apweenibu. Wina gan paštahweja bet pa leelakai dalai tikai wahrda pehz. Un šcho pašču „paštahwešhanu“ trauzeja nemitigäs, daudškahrt teešchi uš arodneezifko kuftribu nemaš neatteezoščäs kildas par walšts domes f.-d. fraščijas atšauščhanu, par partijas likwideešhanu, par intelligenzes nodewibu“ u. t. t. Sawus teeščos ušdewumus — šaimneezifkäs zihnaš wadibu — arodn. beedribas beešchi peemirša. Mafkawas strahdn. arodn. beedribas itkä noštahjäs ahrpus zihnaš. Tä Prochorowa (6.000 strahdn.) un Kamenskajäs (7000 strahdn) manušaturu streifkos (auguštä) arodn. beedribas nemaš nepeedalijäs. Un tä gandrihš wijur. To atšihšt pat šabritu inšpektori, kuri šawos pahrškatos, uššwehrdami arodneezifko beedribu leelo nošihmi daščhadu konfliktu nowehršhanä, aišrahda, ka strahdneeku šaduršmäs ar šapitalu pehdejos gados ešot nowehrojams leetprateju strahdneeku wadonu truhkumš, un tadehl štrahdneeku prašibas daudškahrt ešot gluščhi nepamatotas, nenoteiktas, un pate zihna ešot neorganifeta un nešiftematifka.

Saprotams, par wišu to atbildiba naw uškraujama weenigi arodneezifkam beedribam. Ir apštahkli, pret kureem winaš naw špehjiigas teešchi karot. Bet ikweenam štrahdneeku ščkiras apšinigam lozeklim ir jawed neatlaidiga zihna ar daščhado apštaklu launajeem eešpaideem uš strahdneeku pšichifu; nekahdä finä naw peelaišhama padoščhanäs šcheem eešpaideem. Peem., ja adminiſtracija trauze arodneezifko beedribu peedalifchanos šaimneezifkä zihnä, tad arodneezifkäs beedribas nedrihšt tomehr atšazitees no täs, winäm jameklä un jaatrod fur un kã winä peedalitees. Bet deemišehl daudšas arodn. beedribas nenahza pee ſchi flehdšeena Winaš, kã peem., Mafkawas arodn. beedribu leelakä dala, aprobeščojäs ar kulturelo darbibu, leščiju ſarihkoščhanu, walšts domē eešneegto uš ſtrahdneeeem atteezoščho likumprojektu pahršpreeščhanu u. t. t. Arodneezifko beedribu darbiba kluwa wilaweidiga: ja

peem., uš deenas fahrtības bij ūtrahdneekus interešejošs lūmprojekts — beedribas darbība pazehlās; tad projekta īstīrijāšana nobeidjās — nobeidjās arī beedribas darbība.

Arī Peterburgas ūtrahdneeku arodn. beedribu ūtahwollis 1909. g. neko neūslabojās, lai gan ūalihdsinot ar Mašawas arodn. beedribam, wīnu darbība bij daudz moščaka. Bet wīspahrejais ūtahwollis arī galwas pilsehtā bij nošpeedošs. Ūtrahdneeki jo projām bareem tika īmesti uš eelas; algas ūarautas; darba laiks pagarinats. Pīretošānās gandrihs nebij eespehjama. Ar rajchoščānu fabrikanteem newajadsēja steigtees: peeprāšjumu nebij un tekoščos prāšjumu wīni daudzfahrt wareja apmeerinat ar agrakos gados ūarāščoteem krahjumeem. Tadehl itweenu ūtrahdneeku protektu (kā peem., Sidorenku fugu buhwetawā) fabrikanti īmantoja lai atšwabinatos no nepatīkameem, waj weentfahršči pee labakas algas peeraduščeeem ūtrahdneekem. Atlaisto ūtrahdneeku weetā peenehma zītus waj arī behrnus un ūeweetes, protams, par daudz ūemakam algam. Ūtrahdneeki paredsēja ūchādu fabrikantu rihzību, un tadehl truhka wajadsīgās drošmes un solidaritates, ko ūawukahrt fabrikanti īmantoja, lai nošītu algas arween ūemak un ūemak. Tā peem., tekstīlruhpneezībā algas 1909. g. pāšemināja par 25—50%. Deegu manufaktūrā ūtrahdneeki ūpehja nopelnit tikai 14—17 rbl. mehneši; tikpat daudz arī tekstīlruhpneezībā. Un tas, neūtatotees uš to, ka tekstīlruhpneezībā krihsetuwinājās beigam. Bjeļostokā agrako 150 rokos ūtektu weetā 1909. g. nadarbināja apmehram 600. Bjeļostokas ūtrahdneeki īleetoja ūcho apstāhli, lai ar ūreika palihdsību pazelto nošītās algas un pa daikai wīneem tas īdewās. Daščas ūihmes rahdija, ka arī Peterburgas tekstīlruhpneezībā kriše ībeidjās. Tā peem., wehl 1909. g. majā Peterburgas tekstīlruhp. ūtrahdn. arodn. beedriba īšneedja beš darba ešoščeeem beedreem 50 rbl. leelu pabalstu; bet jau augusta mehneši nebij wairs neweena peeprāšjuma pehž pabalsta, netika arī ūinots par atlaišānu no darba.

Metālruhpneezībā 1909. gadā apstāhli bij daudz = daudz launaki. Daudžas fabrikas pilnīgi apstāhjās. Zītās nodarbināja tikai daļu no agrākā ūtrahdneeku ūlāita waj ūtrahdāja tikai da-

ſčas deenas nedelā. Daudjas ſtrahdaja (gada beigās) pee pehdejeem apstellejumeem. Ari metalruhpnēzibā algas bij pamafinatas gandrihji uſ puſi; pat ſcheit wihreeſchu weetā fabrikanti ſteidja peenemt ſeeweetes; waj nedeku ſtrahdneeku weetā deenas ſtrahdneekus. Saprotams, kā ſeeweetes, tā ari deenas ſtrahdneeki tifa nodarbinati par puſalgu. 1909. g. otrā puſē daſchi fabrikanti eeweda deenas algas weetā ſtundu algu. Pehz fabriku inſpeſzijas ſinam to jau eeweduſchi. 18 Peterburgas fabrikanti; ſtundu alga pamafina ſtrahdneeku algas koſjumu apm. par 40%. Lihdji ar algas ſarautſchanu — darba laiku it wiſur pagarinaja: agrako 8—9 ſtundu weetā ſtrahdneekus nodarbinaja 10—11¹/₂, pat 13 ſtundas — kaut ari tikai daſčas deenas nedelā. 1905./6. g. iſſkauſtais wirſdarbs tifa tagad peekopts gandrihji wijās leelajās fabrikās, tā: Baltijas, Nēwas, patronu, Leſſnera, Bera, Fenikſa u. z. Pehz metalruhpn. ſtrahdn. arodn. beedribas ſinam, peem., Putilowa fabrikā kaſhdi 150 zilweki ſtrahdaja 3—5 ſtundas pahri par paraſto darba laiku; ſwehtku deenas bij jaſtrahdā no 7 rihtā lihdi plſft. 2 pehz puſdeenas. Dbučhowa fabrikā plaſchos apmehros tifa peekopti nafts darbi. Un paraſti algas bij tif neezigas, ka ſtrahdneeki, nenojauſdami wirſdarba launās ſekas (paraſtās algas taſtaku paſeminaſchanu un paraſtā darba laika pagarinaſchanu), paſchi peepraſija wirſdarbus. Bej darba palikuſchos metalistus tas nodſina wehl breeſmīgatā bejzeribu ſtahwokli. Arodneezijko beedribu proteſti pret wirſdarbeem waj ko lihdsjeja. Bads un truhtums, ſaweenots ar iſjamiſumu, beeschi ween lauja ſtrahdneeku diſziplinu . . .

Tas pats ſafams ari par amatneezibā nodarbinateem ſtrahdneekēem. Kurpneeku un ſtroderu darbnizās alga bij paſeminata par 30—40%; darba laiks pagarinats no 10 ſtundam (1906. g.) uſ 14—15 ſtundam. Wirſdarbus peekopa it wiſur; maizeklu nodarbināšana atgaſdinaja werdſibu. Un pilſehtu walſchu neſaudſiba pret ſtrahdneekēem un pelnas kaſtre nebuht neatſchlihtās no privatu un krona uſnehmeju pelnas kaſtres. Tas jo ſewiſchi iſpaudās Peterburgas pilſehtas waldes atteezibās pret tramwajneekēem, kuruſ pilſehta nodarbina lihdi 18

stundas deenā. Sunijā tramvajneeki ussahka streiku; bet seņņu streikam nebij . . .

Julija mehneši Peterburgā šlaitijās kahdas 16 strahdn. arodn. beedribas (drukatawu, metalruhpn., tekstilruhpn., muze-neefu, maijneefu, selt- un ģudrabkaleju strahdneefu, ahdmiņu, kōkstrahdneefu, konfektneefn, kartonašchu, marmora zirteju, drehb-neefu, farmazeitu, kustu taišitaju, sīhmetaju, wahgu taišitaju un buhwstrahdneefu), bet darbojās tikai daščas. Tipografiju strahdneefu beedriba, kura 1906./7. g. apweenoja apm. 8000 beedrus-mašfatajus, 1909. g. wareja šaškaitit tikai kahdus 1000 beedrus (1907. g. beedribu šlehdja; 1908. g. janwari wina no jauna legalisejās sem nošaufuma „Grafiskās maškšlas strahdneefu beedriba“). Wina apweenoja tikai kahdos 5⁰/₁₀ no šawa aroda strahdneefem (Peterburgā ir apm. 20.000 tipogr. strahdneefu); wiaas mehnešchu eenahkumi šwahrtijās no 300—400 rbl. Bet wehl wairak uļ leju nošlihdejuše tekstilruhpnenezibas strahdneefu arodneeziskā beedriba. 1908. g. wina apweenoja 4564 beedrus-mašfatajus; bet 1909. g. (pirmajā pušē) — 2912.

Peterburgas strahdneefu arodneezisko beedribu apstahklus mehš jo labat šapratišim, šalihdšinot astonu leelako arodn. beedribu stahwokli 1909. g. pirmajā pušē, ar winau stahwokļi 1908. g. pirmajā pušē. 1908. g. tās apweenoja $\frac{4}{6}$ no wiseem arodn. beedribu beedreem, t. i., 8070 beedrus, bet no šcheem apm. $\frac{1}{3}$ daļa nebij jau wejelu gadu ištahhijuse šawus beedru peenahkumus. Wini tapehž jausštata par ištahhjušamees. Un jaunu beedru eestahšchanaš bij neeziga: 1908. g. pirmajā pušē 8 leelakās arodn. beedr. eestahjās 2539 jauni beedri, 1909. g. tai paščā laikā tikai — 1211. Tas pats redšams no budščeta. 1908. g. pirmajā pušē beedribās eenahža — 21,657 rbl.; 1909. g. — 13,950 rbl. Bet ijdewumi tahdos apmehros nebuht nemasinajās. 1908. g. pirmajā pušē beedribas (8) daščadām wajadšibam ijdewa — 19,682 rbl.; 1909. g. — 15,272 rbl. 1908. g. ščai laikā bilanze nošlehgta ar 1,975 rubļu leelu atliškumu; 1909. g. — ar 1,322 rbl. leelu defizitu. Organizatoriškeem noluhšeem 1909. g. pirmā pušē ijdoti — 9,046 rbl.; 1908. g. — 8,012 rbl. Paščpalihdšibai 1909. g. pirmā pušē

ijdots — 3,504 rbl.; 1908. g. — 8,529 rbl. Samehrà labafos apstahfkos 1909. g. atradàs amatneezibas strahdneeku arodneezifkàs beedribas; jemijschi jelt- un jundrafkaleju beedribas. Ari maisneeku beedribà 1909. otrajā pusē nowehrojama beedru fkaita peeaugjchana. Tas pats nowehrojams ari metalruhpnreezibas strahdneeku arodn. beedribà. Gada otrā pusē beedru fkaitis bij pecaudfis: 1. augustà beedriba apweenoja 2.536 strahdneeku; gada beigàs — apm. 4.000, no fureem fahdi 3.000 fahrtigi iipildija jawaš mafjajchanaš. Beedribas materialais stahwoklis iipaudàs jefojschos fkaitkos*). 1909. g. pawifam eenahza — 16,490 rbl. (1908. g. — 25,953 rbl.). Jifneegti pabalsti: 1909. g. streikotajeem — 919 rbl. (1908. g. 2.242 rbl.); zeeujscheem no reprefijam — 338 rbl. (1908. g. — 892 rbl.); bej darba efojscheem — 2,450 rbl. (1908. g. — 3,506 rbl.); truhfuma zeetejeem — 714 rbl. (1908. g. — 335 rbl.). Pawifam 1909. g. ijdots — 17,931 rbl. (1908. g. — 21,228 rbl.). Metalstrahdn. arodn. beedriba ijdewa ari jawu organu — „Единство“ (administracija to fkehdsja 1910. g. pawafari), furà eeguldija — 3,732 rbl.

Drukatawu strahdneeku beedriba 1909. g. beigàs apweenoja tifai fahduš 900 beedruš. Bet jalihdsinot ar eepreekschejo gadu, beedru fkaitis, lai gan lehni, tomehr peeaug. No 1909. g. julija lihds septembrim katru mehnefi peerakftijuschees zaurmehrà 86 jauni beedri (1908. g. tajos pašchos mehnefschos — 39).

Tatfchu wišpahrejo stahwokli fchis nedaudšàs dšihwibas fihmes wehl loti maf groja. Pagurums un weenaldfiba nowehrojama tišlab Peterburgas, fà Maškawas un wehl wairaf prowinzes strahdn. arodn. beedribàs. Samehrà ar eepreekschejeem gadeem arodn. kuftiba kluhst dšihwaka tifai tajos apgabaloš, fur 1907./8. g. wina bij galigi nošpeesta, t. i., Polijà, seemel-reetrumoš, deenwidoš un Latwijà. Bet fchi dšihwiba ir loti wahja. Wišpehjakàs dšihwibas fihmes nowehrojamas Baku arodn. beedribàs. Bet ari teit, fà wišur, pahr winàm beedinojschi pazelta administratora roka. Wina nošpeesch ari tàs beedribas, furas strahdà wehl frifes neaiškertàs ruhpnreezibas

*) „Arodneekš“ Nr. 4; iš Peterburgas arodn. beedribu dšihmes.

nojerēs. Reprešijas ir wispahrigas, jo winaš cerošina, tā to apleezināja kahds waldbiās preekščstahwis walstis domē, pats administrazijas zentrs. Par eemešlu reprešijam teef ismantoti daschdaschadi fihti un nešwarigi gadijumi. Katrs administrators riškojas pehz šawas gaumes, pehz šaweem perjonigeem ušfa- teem; tikai mehrkis winaem wišeem weens: šrahdn. arodn. beedribu išputinašchana. Beewedišču tikai rasturigakos gadijumus. 1909. g. aprili Peterburgas pilšehtas preekščneeks aišrahdija metalruhpn. šrahdn. arodn. beedribai, ka wina nelikumigā fahrtā (ar pašča Stolipina atlanju!!) ejot peedalijusees Maškawas fabriku ahrstu kongrešā. Aišrahdijumam šekoja draudi šlehgt beedribu*). Interesanti: Maškawas u. z. pilšehtu „preekščneeki“ ščo „nelikumibu“ nepamanija. Tikai Rigas adminaštratori at- šaujās uš „Rigas Wišes“ aišrahdijumeem un juridiski lihdsigā gadijumā noprašija: uš kahda likuma pamata Rigas šrahdneeku arodn. beedribas peedalotees Statuwes beedribā? Igaunijas gubernators „nelikumibas“ bij atradis šchihreju teešu dibina- šchanā, lai gan 4. marta likumā ščaidri un noteikti ir šazits: arodnēeziško beedribu mehrkis (štarp zitu) ir: „atraft zetūs, lai nowehrstu — zaur išlihgšchanu waj šchihreju teešu (p. m.) — pahpratumuš, kas zehlušchees dehl lihguma nošaziju- meem štarp darba dewejeem un nehmejeem“. Bet Igaunijas gubernators, tāpat kā Rostowas polizimeištars, nepašihst un ne- grib pašihst 4. marta likumu, un tadehl šchihreju teešu lozekli tika wajati pa zētumeem. Pehz Peterburgas pilšehtas preekščneeka domam ari ta ešot nelikumiba, ka beedribas nodarbojotees ar šawa aroda šrahdneeku šanitaro apštahllu pehtišchanu. — 19. julišā (1909. g.) atteezige aišrahdijumi tika peesuhštiti tipografiju šrahd- neeku arodn. beedribai. Tai paščā laikā maižepeju un drehb- neeku arodn. beedribam Peterburgas pilšehtas preekščneeks pee- prasija waj winaš neiššneedšot pabalštus ari beš darba ešošcheem nebeedreem (1907. g. Peterburgas. tipografiju šrahdn. arodn. beedriba štarp zitu tika šlehgtā tadehl, ka wina ari nebeedreem

*) Tahdus pat draudus beedribai wajabjeja šanemt par to, ka wina augušta pilnā šapulžē bij pahrrunajuse no pašča pilšeht. preekšč- neeka par legaleem atšihštus šautajumus.

esot ijsneeguše pabalstus). Weidsot, Peterburgas pilš. preefschneeks pašinoja metalruhpn. strahdn. arodn. beedribai, ka wina nedrihštot pahrrunat jautajumus par šabeedriškeem darbeem. Naw sinams, tadehl pilšehtas preefschneeks atsina minetos jautajumus par nošeedšigeem. Warbuht tadehl, ka winus išspreest ir pilšehtas domes ušdewums un ka tadehl nodarbinat ar wineem strahdneeku prahtus ir leeki? Loti warbuht. To apstiprina zitu Kreewijas administratoru rihziba. Harkowas eedšihwotaji gribeja dibinat beedribu, lai pazeltu pilšehtas labeerihzibu. Administrazija neatwehleja: par pilšehtas labeerihzibu gahdat esot pilšehtas domes ušdewums; beedriba tapehz esot leeka. To pašču gribejušchi darit ari Zelijawetgradas pilšoni „bet ari wina wehlešchanos administrazija atsinuše par leeku“. Sošnowizas namu ihpašchneeki bij nodomajušchi dibinat beedribu, lai kopigeem špehkeem šastahditu pahršfatus par weetejām wajadšibam. Administrazija beedribu neregistreja: šastahdit minetos pahršfatus esot wal dibas eestahšču ušdewums; beedriba tapehz — leeka. Dibinataji ar weetejās administrazijas špreedumu nebij meerā un pahršudseja to šenatā. Bet 1909. g. dezembri šenats peeweenojās weetejās administrazijas špreedumam. Tadehl arodn. beedribam ir it pamatotas zeribas kahdā štaistā deenā šanemt rihkojumu: juhs esat leekas, jo par strahdneeku šahwofli ruhpejas barona Tiefenhausena komišija, Tiwotšewš un weetejā administrazija, ka apnehram tā šfatas administrazija uš arodn. beedribam, peerahda tas, ka daudzahrt pehdejās teef šlehgtas tišri beš eemešla; wišmaj šawos pašinojumos wina tahdus nemin. Tā 1909. g. rudeni beš eemešla šlehdja Peterburgas glahšneeku beedribu un I. Maškawas tirgotawu kalpotaju beedribu.*) Un zif beedribas tahdā fahriā naw tikuščas šlehgtas Kreewijas attahšafās pilšehtās un ruhpneezibas zentros!? No Saratowas, peem., šinoja, ka 16. augustā tur esot šlehgta pehdejā wehl palikušē arodn. beedriba — metalstrahdneeku beedriba. Beedriba ušškalita par nošeedšigu tadehl, ka kahda winas šapulze, taišni tai brihdi,

*) Beedriba tifa šlehgta 1909. g. 2. novembri. Beedribu leetu komišijas špreedumu walde pahršuhdseja šenatā. 1910. g. 18. matjā šenats atzehla komišijas špreedumu, jo komišijas šehde, kurā pahršpreestis jautajums par beedribas šlehgšanū, naw bijušchi ušaižinati beedribas preefššahwji.

kad eeradees polizistš, demonstratīvā kahtā pahtraufuše šawu darbibu; beš tam winas bibliotekas grahmatu jaštahws ešot bijis „t e n d e n z i o j š“ (atdsimst Plewes atšihmejumi!) Administra- zija nezeesč arodn. beedribu bibliotekas. Zwanowo-Wošnejenškā šlehdsja katuna drukataju beedribu, jo ari winā ešot atrastas „no- šeedšiga“ šatura grahmatas; beedribas preekšhneeks un šekretarš tifa apšuhdšeti par nošeedšigu propagandu (§§ 128, 129). Aiš lihdsigeem eemesleem Zwanowo-Wošnejenškā šlehgta ari audeju un wehrpeju arodneeziškās beedribas; winas šekretaru arešteja. Peterburgas štroderu beedribai nowembri tifa atnemtas kašdas 100 grahmatas. Šekaterinošlawā 18. dezembri šlehdsja metal- strahdneeku, maišzepeju, kantorištu, tramwajneeku, komiju, kok- strahdneeku un šarmažetu arodn. beedribas. Tikuščas nodaritas, lušt, kašdas „pretlišumibas“: tramwajneeki ešot glabajušči „ne- legalu“ (?) literaturu, šneegušči pabalstu bešdarba ešoščeem ne- beedreem un hoikotejušči tramwaja waldeš eerihfoto pretšchu wei- kalu.*) Komiji ešot nodibinajušči juridišku komišiju dašchadu šarešchigijumu nošahrtoščanai štarp ušnehmejeem un kalpotajeem; iššneegušči pabalstu bešdarba ešoščeem nebeedreem; turejušči bibliotekā aišleegtas grahmatas, ušlitušči wainagu uš sošialdemo- krata (?) šarawajewa šapa. Metalštrahdneeki pat tirgojušchees (!?) ar „nelegalu“ literaturu, iššneegušči pabalstus administra- tivi iššuhžiteem un kolektejušči pabalstu Wilkas štreikojoščeem šaru kahtrotajeem. Ari maišzepeji un kokštrahdneeki ešot peemai- šijušči milteem un škaidam „nelegalas“ leetas; beš tam pirmee špeedušči ušnehmejus peenemi pehdejeem nepatiškamus štrahd- neekus, un otree — šneegušči pabalstus štreikotajeem! Bet Pe- terburgā ministru durwju preekšhā štrahdā štreika šondi un glu- šči lišumigi uš šenata paškaidrojumia pamata . . .

Tā tad wišur, kā redšams, miššigu lomu pee beedribu šleh- gšanas špehlē beedribu atteezibas pret štreikotajeem un beedribu bibliotekas. Škweena brihwaka grahmata teeš atšihsta par „ten- denzioši“, ja pat — „ilegalu“. Šchaušmas ir japahrdšihwo

*) Patenteteē lišuma aišštahwi peemiršt, ka pat šreewijas lišums nolēedš peespeest štrahdneekus pirkt prezes darba deweja weikalā. Relitu- miga tā tad ir newiš štrahdneeku-tramwajneeku rišziba, bet gan beedribu leetu komišijas rišziba, kura aišštahw tramwaja waldeš nošee gumu.

beedribu darbineeetem. Wišur notect fratijšanas, arešti, trauze-
jumi, „reviſijas“ u. t. t., u. t. t. Galwenām kašrtam, teet
tramdiiti ſekretari. Un lihds ar ſekretareem (daškreiſ ari beš wi-
neem) panem beedribu grahmatas. Beedribu darbiba teet no-
ſproſtota un aptureta. To ko nepaweiza ſaimneezijſtā kriſe, darba
deweju barbariſkee „ziņas lihdselki“ (lofauti, melnās liſtes**),
iimeſhana uš eelas), to zentās paweikt politiſkā adminiſtrazija.
Arodneezijſto beedribu darbiba nenoweħriſhamā kašrtā ſašchauri-
najiās. 1909. g. winaš galwenām kašrtām nodarbojas ar kul-
turas darbibu. Meſtatotees uš wiſeem ſproſteem, Peterburgaš,
Maſkawas, tā ari provinzes ſtraħdn. arodn. beedribas uſtureja
ſawas beedribas un laſitawas. Peterburgaš arodn. beedribas
ſtaħjās ſakaros ar tautas un augiſtkolu beedribu, lai dabutu leſ-
torus uš weeglaſeem noſazijumeem. Sarihfoto leſziju ſkaitis ir
deefgan praħws: lihds julija mehneſcha widum kartonaſchu ſtraħdn.
arodn. beedriba bij paſpeħjuje ſariħtot 20 leſzijas, wahgu taiſi-
taju beedriba — 26, koſſtraħdneeku — 8. Maſjās beedribas ſa-
riħtoja leſzijas kopigi. Klaufitaja ſkaitis iħaħriſtijās ſtarp 50 un
200. Ļa leelakai datai tika laſiſis pa dabas un ſabeedriſtām
ſinatnem; kurjos paſneedſa ari ſpezieli techniſkas ſinaſchanaš.

Ļee kulturelās darbības japeeſkaita ari arodn. organu iſ-
doſchana. Peterburgā ſchahduš organuš iſdewa: tipograſiju
ſtraħdn. arodn. beedriba — „Печатное Дѣло“; metalruħpn.
ſtraħdn. arodn. beedriba — „Единство“; teſtilruħpn. ſtraħdn.
arodn. beedriba — „Фабричный Вѣстникъ“; aħdu ſabriku
ſtraħdn. arodn. beedriba — „Кожевникъ“ un Peterburgaš
ſtr. arodn. beedribu zentralais birojs — „Профессиональный
Вѣстникъ“. Maſkawā iħnaħza triħš arodneezijſki organi:
„Рабочее Дѣло“, „Русский Печатникъ“ un Торговый
Служащий“. Beš tam arodn. organi tika iſdoti: Baſū —
„Бакинский Профессиональный Вѣстникъ“ (ar 16 Ļr.
ſleħgtš) un „Трудовой Голосъ“; Ļijewā — „Кіевский
Печатникъ“; Ļigā — „Baltiſcher Bucharbeiter“ un „Arod-
neekš“. Waſchawā — tipograſiju ſtraħdneeku beedribas laiſ-

***) Teſtilneeku fabrikantu ſaweenibas ſaſtaħditā liſte bij atſihmeti
700 ſtraħdneeki, fureem ſaweenibas lozetki nedriħſt dot darbu; liſtes pa-
ſtaħwigi teet atjaunotās.

rafsis (poļu valodā) u. z.*) Saprotams šķeit atšihmetā darbiba nebuht wehl neattehlo wiņu to leelo kulturelo darbu, kuru paveiz arodn. beedribas, pazeldamas strahdneeku pašdarbību, šolidaritati, šķiras apšinu, weizinadamas teekšmi pehz iġlihtibas un labakas materialās dšihwes, atraudamas strahdneekus no šchuhpibas, ijdšihwes u. t. t. Štattlos šcho darbibu naw eespehjams ispaust. Bet šwinas lomu strahdneeku dšihwe ispratis itweens, kas buhs kaut ari tikai pawiršchi šalihdšinajis neorganizetu strahdneeku ar wezaku arodn. beedribas (waj partijas) lozegli.

Tahlat 1909. g. arodn. beedribas rošigi nodarbojās ar strahdneeku dšihwes ipehtišchanu; tifa šarihktas wairatas anketas. Wislabati šchis darbibas nošare bij nostahdita Peterburgas metal- un tekstilruhpniezibas un tipogrušiju strahdneeku arodn. beedribās. Metalruhpn. strahdn. arodn. beedriba wiņus lihds 1908. g. widum (1. julijam) šakrahtās šinas šawahšufe un apstrahdajuše grahmatā „Materiali par Peterburgas metalruhpn. strahdneeku šaimneeziško šahwofli un arodneeziško beedribu (iġd. 1909. g.). 1909. g. šwarigakās anketas apgaismoja šekoščus jautajumus: 1) par strahdneeku budšchetu; 2) par strahdneeku dšihwakleem; 3) darba šanitareem apstahklem; 4) par wrišdarbu Peterburgas metalruhpn. šabritās un 5) par metalruhpnieeku pabalsteem strahdneeka šašlimišchanas, nahwes u. t. t. gadījumos, kā ari bahrineem un atrainem.

Štahdneeki šahfa šaprašt anketu milšigo nošihmi. Anketās šawahštee materiali atšedša strahdneeku pateesos dšihwes apstahklus un nodereja (un šewišchi nahktone noderēs) par peeturas punktu pee prašibu uštahdišchanas ziņā ar darba dewejeem. Tagad arodn. beedribu peedališchanās šchai ziņā ir loti aprobešchota. Wismaj teekšchi winām naw eespehjams peedalitees. Un tadehl nenowehtšamā fahrtā arodn. beedribas peegreesa galweno wehribu šaweem blakus ušdewumeem — pašchalihdšibai. 1909. g. arodn. beedribas rošigi ween šehrās pee juridiškās un mediziniškās pašchalihdšibas organizišchanas. Winas žentās atweeglinat

*) Šeelakā dala no šķeit uštaititeem organeem 1910. g. pirmajā pušē tifa šlehgta.

jaweem beedreem mediziniškās un juridiskās palihdšības dabu-
ščanu, nošlehdiot lihgumus ar ahrsteem, apteekam, šlimnizam un
adwokateem. Lihgumus nošlehdija beedribas waj nu fatra par
šewi waj ari winu weetejā apweeniba — zentralee biroji (peem.,
Peterburgā, Bakū). Mediziniškā palihdšiba šewišči no šwara ir
amatneezibas un tirdšneezibas strahdneekem; darba deweji wi-
neem neišneedi itin nekahdus pabalstus. Bet ari leelruhpneezi-
bas strahdneekem wina ir no šwara; wismaš til ilgi kamehr
wehl naw eewesta wispahriga strahdneeku apdroščinaščana. Pe-
terburgas metalruhpn. strahdneeku arodn. beedriba eewahža šinas
par atšihmeto jautajumu 87 ušnehmumos. Un išrahdižās, ka $\frac{1}{3}$,
t. i., 36 ušnehmumos pabalstu šlimibas gadijumos strahdneekem
neišneedi; tee bij šihkee ušnehmumi, kuri nodarbina lihdi 500
šrahdn. katrs. No leelajem ušnehmumeem pabalstus neišneedi
tikai weens. Bet no ja weem lihdiškeem šabrikanti išneedi
pabalstus tikai $\frac{1}{10}$ ušnehmumos, pahrejos ušnehmumos pabalstus
išneedi no kajem, kurās stahdneeki bij eemakšajušči apn.
 $\frac{2}{3}$ no wiša kafes kapitala. Pabalstu augtums lihdišinajās puš-
deenās algai, tikai tšhetros gadijumos tas šajneedi pilnu dee-
nas algu. Pabalsta išneegščanos ilgums (šlimibas gad jumā)
bij 1 mehneši. Bahrineem išneedi 51 ušnehmums (no 81 uš-
nehmuma); gimenes kofektu behrem — 45% no wišiem ušnehmu-
meem; paraštais pabalsta leelums — 15 rbl. Tā tad pabalsti
ari leelruhpneezibā ir neezigi; šrahdneeki ir špeesti pašči gahdat
par šewi. Un winu beedribas to ari darija. Tikai winas ne-
drihšt aišmiršt, ka minetais ušdewums naw šrahdn. arodn.
beedribu, bet gan kapitalistu un walsits ušdewums. Paščpalih-
dšiba daudišahrt galigi ištufščo beedribu kafes un šaščaurina
beedribam eešpehju pabalstit štreifotajus un no lofauta zeetuščos.
Daiščas arodn. beedribas mehginaja nowehršt pabalsta išdewu-
mus, ušmeklejoj atlaištajeem beedreem darbu. Bet naw weegli
frijes laikā atrašt nodarboščanos. Un otrahrt, darba ušmekle-
ščanas biroji gan pašahweja pee ikweenas arodn. beedribas, bet
pa leelakai daikai tikai formeli: pee wineem negreežās (un negree-
žčas wehl tagad) ne šabrikanti (wini eerihko pašči šawus biro-
jus, lai guhtu eešpehju išlašt šewim patihšamus „kalpus“), ne —

strahdneeki. Pehdejee wehl naw peeraduschi pee teem un netiz biroju ipehjai atraft darbu...

Jau wairaf reijas usswehru, ka arodneezisko beedribu galwenais usdewums ir wadit strahdneeku zihau ar kapitalu; wisi ziti usdewumi ir titai tik tahku leetderigi, zit tahku wiini weizina pirmēja iipildischanu. To atfina un usswehra ari arodneeziskās beedribas un wiinu konferenzes. Bet deemischehl, Kreewijas arodneeziskās beedribas, gan zaur jaimneezisko krisi, gan zaur politiski-teesistajeem apstahkleem ir nobihditas tahdā stahwofli, ka taiini jaho jawu galweno usdewumu wiinām wismajat eespehjams iipildit. Sewischki tas bij nowehrojams pehdejos gados. Naw neweena streika par furu waretu jazit: luhk, to wadija arodneeziskā beedriba. Ir titai dajchi isnehmuma gadijumi. Tā, 1909. g. janwari un februari Waku naftas ruhpneezibā streikojā kahdi 1500 strahdneeki; streiki ilga apm. 33 deenas; wiinus wadija arodneeziskā beedriba. Arodneeziskās beedribas wadija ari Polijas un Leetawas ahdu fabriku un šaru kahrtotaju (birstu taišitaju) streiku, kurjch jekojā fabrikantu lokauteem. (Saru kahrtotaju strahdn. arodn. beedriba noorganisejās resp. atjaunojās — jem Bunda eespaida — titai pašchas zihnas laifā). No Peterburgas strahdn. arodn. beedribam titai weena usstahjās atklahti, ka streika waditaja; ta bij tekstilruhpn. strahdn. arodn. beedriba. Winas preekshtahwi peedalijās šarunās starp Leontjewas fabrikas strahdneekem un winas administraziju. Bet jcho 4. marta likumā atsihto „nošegumu“ Peterburgas administrazija nekahdā finā negribeja peelaišt; beedribas preekshtahwi tika aresteti. Wijos zitos leelakos streikos, kā jau minetos Peterburgas tramwajneeku, Prochorowas, Kamenškas marufakturu strahdneeku streikos arodn. beedribu lihdi daliba nemaš nebij manama. Tas pats šakams par Wodšas kokstrahdneeku streiku, ar furu strahdneeki atbildeja us kokruhneeku lokautu, ar kura palihdsību, tā pat kā ahdu fabrikanti un šaru kahrtotaju usnehmeji, kokruhneeki gribeja atgreestees no 8-stundu pee 10 stundu darba laifa un eewest deenas algas weetā aforda algu. Bet neskatotees us organizaziju wahjo lihdi dalibu, strahdneeki uswareja un peespeeda

fabrikantus paaugstinat darbs algu par 5—10%*). Saprotams, tas nepeerahda organijaziju newajadšibu, bet gan strahdneeku daščahrt ihsti pahrzilweziško isturibu un stingribu (šaru fahrtotaju lokauta-streikā strahdneeki turejās apm. 10 nedēļas un īstīta ar 75 kap. leclu pabalstu nedēļā). No 1909. g. streifeem, kuros arodn. beedriba nehma dalību, japeemin ari Ddesas tipogr. strahdn. šireikš (streiki turpinajās ari 1910. gadā). Ddesas tip. strahdneekēm bij jāwed zihna ar deenwidus šreenijas tipografu jāweenību, kura ar lokautu palihdšibu teežās eewest aforda darbus un pagarinat darba laiku.

Bet, atšihmejot šchos gadījumus, kuros arodn. beedribas teešči peedalijās šaimueezīškajā zihnā, — mums tomehr jāuššwer, ka atrauščanās no peedalīšanās ščkiru zihnā īššaidrojuma wairs aij arodn. beedribu prinzipielajeem ušskateem, bet gan weenigi aij no winām neatkarigeem politiški-teešīškajeem apšīahkleem. Tee ir tee pašči apšīahkli, kuri šreenijas arodn. beedribam leedš organijet ščhīhreju teešas, waj kaut kā zītadi nowehrst mašatūs konfliktūs starp darbu un kapitalu. Administrazija leedš arodn. beedribam šcho likuma atšīhto teešību, lai gan fabriku inšpektori no wišam malam wehsta par strahdn. arodn. beedribu „leelo un šwarigo lomu“ konfliktu nowehrščanā starp strahdneekēm un fabrikanteem. Bet ta ir muhju „apweenotās“ waldības nelaimē: weeni winās organi nesin, ko dara otree; katrs riškojas pehž šaweem eeskateem, un wišs šči apweenotā juzekla šmagums jānes nelaimigajai šreenijai . . . Un šchis šmagums ir tik breešmigs, ka daščahrt paščan nemanš to neapšīnotees šaleezas zeli un leekās, ka tas jau nu ir tas „normalais štahwoklis“. Tas šihmejas ari uš daščām arodneezīškām beedribam kuras šawā peemehroščanās politikā aišcet lihds wezajām paščpalihdšību kašem, išwairas no ščkiru zihnas un jāhš šapnot par dahrba truhkumu, t. i., kapitalištīškās šabeedribas dabīškā šaunuma uowehrščanu ar darba artelu palihdšību. Weenu šchahdu mehginajumu 1908. g. beigās un 1909. g. šahnumā išdarija šeterburgas šedlineeku arodn. beedriba; wiši winās beedri šastahjās arteli. Bet aprīli artelis

*) Ušwareja ari šaru fahrtotaji-strahdneeki. Bet pehž daščām nedēlam (oktobri) fabrikanti atjaunoja zihnu; un nošaušeteem strahdneekēm weenā, otrā jautajumā tagad wajadšeja peekahptees.

išwirta par weenfahriču atzionaru beedribu. Apmešram tahds pat likenis bij Peterburgas buhwišrahdneeku artelini, ar fura palihdšibu šahkumā buhwišrahdneeku arodn. beedriba gribeža eeweš 8-štundu darba laiku. Maštawas kurbneeku arodn. beedribas arteliš ištejeja pat nešašneedšis buršchuiškos augštumūs.

Wiša šahahda arodn. beedribu twehričanās pehž arteleem, žeribas ar winu palihdšibu ušlabot štrahdneeku štahwofli pa leelum leelakai dalai iškaidrojama ar pašču arodn. beedribu wahjumu un winu bešteestbu štahwofli. Ša arodn. beedribas buhtu štipras, winas eetu teešči, atmetot ilušoros šahželinaus, žihnā ar kapitalu. Bet arodn. beedribu nostiprinaščanos kawē administracija un šifums; wineem peeweenojās ilggadejā žaimneezištā krihe. Wehl 1907. g. paštahweja neween štipras atšewiščkas arodn. beedribas, bet ari šolidas apgabalu un pat wiškreewijas šaweeniabas. 1909. g. no winām nebij ue wehštš. Ša daudš, tad weenā otrā weetā paštahweja atšewiščku pilšehtu arodn. beedribu zentralēe biroji (Maštawā, Peterburgā, Baku, Riga Odešā). Plaščās delegatu padomes, furas žaištija beedribu ar wišeem atteežigā aroda waj nošares ušnehnumeem, fabriku komištijas, furas apweenoja ušnehnuma štrahdneekūs, paštahweja tikai nedaudžās weetās. Winas ištejeja pat Baku, kur šabritu komištijam bij pilniži ofižielš rakšturs un wehl 1908. g. šahkumā daščhado ušnehnumu delegati apweenojās t. š. „štrahdneeku parlamentā“, furu atjina pat pilšehtas preeščšneekš un nastas ruhpneeku šaweeniaba.

Wiškreewijas un apgabala konferenzes 1909. g. žanahža tikai loti nedaudžās. Kā eewehrojamašā jaatšihniē deenwiduš štrahdneeku konferenže Odešā. Winā peedalijās ari šaikrakštū lihdišštrahdneeki un iždewēji, un šeršonas, Bešarabijas, Šekaterinoflawas, Šaurijas un Šartowas gubernu drufatawu štrahdn. preeščššahwji. Konferenzes galwēnais ušdewumš bij iškširt žautajumu par šwehtideanu atpuhtu. Beš tam konferenže atšaunoja ari išturuščās žaites štarp deenwiduš drufatawu štrahdn. arodn. beedribam. Lihdišgius nošazijumus išdarija ari Polijas un Šeetawas ahdu šabritu štrahdneeki un šaru šahrtotaji pa lokanta laiku. Žihnas špeesti wini šašauza apgabala konferenži, fura išwehleša paštahwigu apgabalu organizijas eestahdi. Žunija šahkumā

notureja ņavas ņehdes grahmatweđeja kongreši (Maņkawà) un II. ņeldņcheru kongrejš (Kiewà). ņeldņcheri iņņazijàs par 8-stundu darba laiku un ņrahdneeku apdroņchinajņanas likuma atteezinajņanu ari uņ wineem. (ņai paņĉà laikà ņeterburgà notureja ņavas ņehdes pilņņetu ņkolotaju I. kongrejš). ņet tee ir ari weenigee mehĆinajumi atjaunot apĶabalu un un wiņkreewijas arodn. beedribàs.

ņet apĶabalu organizaciju truņkums nebuht wehl nenoiņmeja, ņa ņolidaritete ņrahdneeku ņtarpà buhtu jau ņuduje. ņina tiņai newar tiņ plaņĉos apmehros un tiņ labi iņpauņtees, ņà ņenat. ņet paņtahwet wina paņtahw, to apleezina arodn. beedribu iņtureiņanàs jau minetos ņolijas un ņeetawas lokautos. ņeterburgas ņrahdn. arodn. beedribàs noņuhtija aņdu ņabrikas ņrahdneekem — 730 rbl.; ņaru ņahrtotajeem — 200 rbl.; pehđejeem naĶza talkà ari ņigas ņrahdneekiar ņawàm artawam (129 rbl. 6ņ ņap.) ņawiņam ņreewijas ņrahdneeki un winu arodn. beedribàs no lokauta zeeuņņeem ņaru ņahrtotajeem noņuhtija — 2.224 rbl. 96 ņap. (aņņenmeeki — 545 rbl. 73 ņap.*) ņr to no jauna ņreewijas ņrahdneeki peerahdija, ņa winus weeno ņtipras iņņkiru ņolidaritates ņaites. ņagaidam winàm naw tiņai eeņpehĶams eeņhrptees organizatoriņkàs formàs.

ņa I. wiņkreewijas ņabriku ahrņtu kongreņa laiku bij nodomats ņariņkot wiņkreewijas arodn. beedribu konņerenzi. ņas neiņdewàs. Maņkawas adminiņtrazija uņzihtigi ņeņoja arodn. beedribu delegaņem un laupija wineem eeņpehĶu atņewiņĉki ņapulzettes. ņajadņeja aprobeņĉotees ar lehmumeem kuras arodn. beedribu delegazija („ņrahdneeku grupa“) taiņija atteezibà uņ kongreņà uņņtahbiteem jautajumeem. ņpezieli uņ arodn. beedribam atteezoņĉos jautajumus delrgazijai neiņdewàs apņpreest. 1909. gadà arodn. beedribam bij laupita eeņpehĶa ņagrupet ņawus nowehrojumus un peedņihwojumus, winàm bij laupita eeņpehĶa formulēt un iņpildit ņawus uņdewumus, apĶaiņmot ņawus mehrnus. 1910. gads gandrihĶ itin neņa naw groņijis. ņiņs palizis pa wezam.

ņinas, kuras ņneedĶ laiņkraņti, jo proĶam wehņta par ņliņtajeem ņaimneeziņkeem apņtahĶeem. ņalwenàs noņares wehl

*) PehĶ ņreikotaju zentralàs komiņijas heņtografetà pahņņata.

now atspirguščas. Āaln-metal- un tekstilruhpneezība wehl naw ušsahkuščas šawu normalu gaitu. Wehl wairaf! Leekas, ka kriše, peem., kalnruhpneezibā pat peenemtos. Par Uralu naw wehrtš ir runat: iur ruhpneeziskā djišwe galigi apstahjušees. Bet raktuweš ari šlehdš deenwidos. Strahdneeki šimteem teek ijmesti uš eelas; atlikušcheem pamafina darba algu un pagarina darba laiku. Daščas raktuweš strahda tifa iščetras deenas nedekā.

Stahwoklis neušlabojās ari tekstilruhpneezibā. Iwanowo-Woņneņškā daudšas manufakturas atlaišč strahdneekus, waj nodarbina winus 8—9 st. deenā un algu išmaksā pa štundam (Pokrowšta manufaktura). Par darba truhkumu Maščawas rajonā (un šewičški Maščawā) wehsta Maščawas pilšehtas darba ušmekleščanas kantora materiali. 1909. gadā kantori peeteizās 25,438 zilweki; nodarboščanos atrada — 4,500 (no darba dewejeem tifa eeņneegti peeprašijumi pehž 8,090 zilwekeem). Un darba truhkums šajuhštamš it wišās tautšaimneezibas nojarēs. Tā, peem., šchee paščhi materiali rahda, ka no inteligentajeem*) darba mekletajeem (1850) nodarboščanos atrada tifa 37% (68 peršonas); no pušinteligentajeem**) (513) — 83% (43); no amatneekeem (2,484) darbu atrada tifa 9% (212); no strahdneekeem un kalponem***) (20,691) — 13% (3,682). Un šchee škaitki nebušt neišpaušč wišā pilnibā darba truhkuma draudoščos apmehros. Peeprašijumi pehž strahdneekeem ir loti neezigi. Un šabrikanti išmanto šawā labā preekšč strahdneekeem nelabwehligos apstahklus, pawairo winu išmantoščanu, neruhpejas par aiššargu lihdsjekem, par šanitaro apstahku ušlabošchanu bet ušstahjas pret strahdneekeem wišā šowā bahrdjibā un godibā. Mgreesčas wezee laiki. Naw kōnfliktā, kura uš kapitala ušaižinajumu neejauktos adminištrazija, kura nešetotu kratišchanas, aresti un išjuhriščanas. Wišs pa wezam. . .

Kapitala ušwaras gahjeenam strahdneeki mehgina weenā otrā weetā stahtees zelā. Streiku kustiba nemitejas. Bet winai weens un tas pats raksturs — atgainsčanas raksturs, teekšme

*) Grahmatwedeji, kantoristi, tekniķi, šimmetaji, guwernantes, bones, šafereenes, komiji.

**) Monteeri, elektrotekniki, maščiništi, krahšuturi.

***) „Русское Слово“ № 126, 16. junišā 1910. g., Maščawā.

peepaturei lihdšchinejās poſizijas. Daſchoš 1910. g. pirmās puſes ſtreikōš pee ſchis atgainaſchanās peedalijās pat wairaki tuhſtſtoſchi ſtrahdneeku. Tā februara ſaſhumā deenwiduš kalu-
 raktumēs („Дубовая Балка“) ſtreiĶoĶa wairat, tā 2000 ſtrahdn.
 Ari taſhlajos Auſtrumos, pee Amuras dſelzela buhweš 30.
 maijā iſzehlās wiſpahrigš leeliſkš ſtreikš. Pret ſtreikotajeem tika iſſuhtitas tſchetras rotas ſaldatu paſcha Irkutſkās gen.-gub. un
 Amuras gubernatora pawadibā. Maſkawas raſinetā zukura
 fabrikas ſtrahdneeki (95 zilw.) ijmantoĶa zukura zenu zelſchanoš
 un februara ſtreikā iſkaroĶa algas paaugſtinaſchanu par zukura
 ſapaſchanu (par 1 kap. uſ puda) un ſwehtdeenāš darbu (no
 50 kap. uſ 70 kap.). Tai paſchā mehneſi Maſkawas tuwumā
 ſtreiĶoĶa Njabowa manuſakturas (Serpuchowa) ſtrahdneeki (1,077
 zilw., to ſtohrpā — 888 ſeeweetes). Tika peepraſita kaĶda
 meſtara atlaiſchana, jo wiņſch bij eeſitis kaĶdam ſtrahdneekam.
 Praſiba netika iſpildita. StreiĶu ſaudeĶa ari Sekiga un Meiera
 gumijas auſchamāš manuſakturas ſtrahdneeki, kuri uſſtaĶjās pret
 algas paĶeminaſchanu, un ſiĶda fabrikas „WiſkoĶa“ ſtrahdneeki
 (200), kuri praſija algas paaugſtinaſchanu par 10 kap. un
 „ſwehtku dahwanu“ eekſaitiſchanu algāš. Zermolajewa fabrikas
 ſtreikā (februari) ſtrahdneeki peeſpeeda fabrikantu iſjneegt dſiĶwoĶka
 naudū un garantet noteiĶtu darba algas minimuma. Tika iſpil-
 dita ari SchuſchĶowas fabrikas ſtrahdneeku (martā, Kolomenas
 apriņki) praſiba: adminiſtrazija atlaida ſtrahdneekeem nepatiſkamo
 meſtaru. Pa daĶai tika iſpilditas Muſſi ſiĶda fabrikas ſtrahd-
 neeku (881 ſtrahdn.; to ſtarpā — 589 ſeeweetes) praſibas deſt
 algas paaugſtinaſchanāš un dſiĶwoĶku naudāš iſjneegĶchanāš.
 Minza fabrikas (aditawas) ſtrahdneeku uſſtaĶſchanāš aiſkaweĶa
 algas paĶeminaſchanu.

Maſkawas metalruĶneezibā bij divi ſtreiĶi: pee Danhauera
 un Kaiſera. StreiĶš iſbeidſjās peĶz fabrikanta apſolijuma pa-
 augſtinat mahzeĶu algu. Turpretim Ķalentala fabrikas ſtrahd-
 neeku praſibāš (nepagarinat darba laiĶu ſwehtdeenāš preekſchwa-
 ſarā) netika iſpilditas.*)

*) StreiĶa waditajus areſteĶa, kaš bij par eemeſlu walſiš domeš kreiſo
 frazijas atteezigi interpelazijai (peepraſijumš waldbiĶai).

Rà redjams, wiñi ðhee streiki ir atgainaŝchanàs streiki, waj aijŝtahwejŝchanàs pret fabrikas administrazijas rupjibam. Un streiku leelafâ dalâ strahdneeki neguwa itin nefa waj guma loti maj. Pehz iŝfaidrojumem naw tahlu jameklê: ruhpnëezibas ŝastrehgums (teŝtilruhpnëezibâ, metalruhpnëezibâ) wehl turpinas un strahdn. organija. wehl naw atŝpirgufŝas. Nëweenâ no ŝheem streikeem naw nomanama arodn. b-bu lihðŝdaliba. Tadehl strahdn. uŝwaras ir nejauŝŝas un nowehrojamas tifa tajâs fabrikâs, turâm paŝchu laiku ir ŝteidŝami darbi waj ŝagaidami jauni paŝtellejumi. Tâ tas bij, peem., minetâ zukuru u. z. fabrikâs un Mitijŝtiŝchenas pagasta (Maŝkawas tuwumâ) keegeknizâs. Keegeknizu strahdneeki (no ŝeŝheem zepkeem, kopâ 1300 strahdn.) iŝmantoja keegeku zenu zelŝchanos (no 23 rbl. uŝ 34 rbl. par tuhŝftoti) un maja streikâ pazehla darba algu no 2 rbl. 50 kap. uŝ 2 rbl. 75 kap. par tuhŝftotu keegeku iŝgatawoŝchanu (keegeku zen. zehluŝŝas par 21,4%o, alga tifa par 10%o!*). Pee ŝheem daudŝ maj eewehrojameem streikeem wehl japeŝkaita Wladiwoŝtoŝas zinka raktuwju strahdneeku streiks (2 junijà). Gëmaijŝjâs polizija. Arefteja apm. 150 strahdneekus, Pa streika laiku pee pahrwaldneeka „iŝferroŝchanas“ grahmatwebis ŝaŝchuhwa 4 strahdneekus. Junijâ streikoja Tifliŝas tabakas fabrikas „Ntr“ strahdneeki. Pa streika laiku tifa peekauts fabrikas direktors. Ari ŝheit streiku iŝbeidja fabrikanta labâ polizijas eëmaijŝŝchanàs. Wairati irahdneeki tifa areŝteti. Pahrejee streiki, fâ: Maŝkawâ (Sablina drufatawâ), Odeŝas, Lohjas (ari drufatawu strahdn., janwari), Pleŝkawâ (9 martâ), Taŝŝentâ (ŝijënu pereklu iŝnihzinataji, 23 aprili), Kewelê, (oŝtas strahdneeki, 10. majâ), Beeloŝtoŝkâ un apfahrtne (audeji roku ŝtellem, junijà), Nikolajewâ tugubuhwetawas metalŝtrahdn., junijà), — wiñi ðhee streiki ir maŝkl ŝwarigi wini ilga nedaudŝas deenas un winos peedaliŝjâs tifa daŝchi deŝmiti ŝirahdneeku. Râ rakŝturiga parahdiba jaatŝihmê Tambowas Warwaritas baŝnizas dŝeëdataju streiks (8 aprili). Deewkalpoŝchanu wajadŝeja noturet bej dŝeëŝmam. Streika eëmeŝlis — algas neiŝmaŝŝaŝhana. Tahdâ fahrtâ baŝnizas fungi ŝëŝo fabriku un raktuwju fungeem, jo fâ redŝam, ari pehdejee iŝjouza streikus waj nu zaur algas paŝeminaŝchanu waj — winas aiftureŝchanu.

*) „Русск. Слово“. № 152. 4/VII 1910 г.

Streikeem tadeht bij tihri šaimneezifks raksturs; prasibas bij tihri šaimneezifkas un atteezās weenigi uš kapitalu un darbu. Bet leeta tā, ka kapitāls nekad nepalaujas uš ņaweeem špeheem. Gandrihš it wišos streikos šabrikanti mekleja atbalstu polizijā un karaspēhtā. Šaprotams tadeht ir štrahdneeku šašchutums un wiņu ašā išturedhanās pret pahrwaldneekeem un direktoreem. Šaprotams ir ari tas, ka blafus prasibam pehz algas pauugštinašchanas un darba laika šaišfinaišchauas štrahdneeki uštahdija prasibas atšwabinat arestetos beedrus, netrauzet šapulzes u. t. t. Pate administracija ar ņawu rihžibu mahza štrahdneekus, ka šaimneezifkā zihna ir nedalami šaištita ar politifko. Štrahdneekeem gribot negribot janahš pee šlehšseena. ka šefmiga šaimneezifkā zihna eespehjama tifai politifki břihwā walsti, kur štreika, šapulšchu, beedrošchanās u. z. břihwibas neteek trauzetas. Tagad, lai gan likums un ņenata pašaidrojumi atšihst štreika břihwibu un dod arodneezifkām beedribam teešibu dibinat štreika šondus un eejautes kapitala un darba šaduršmēs — neštatotees uš to, štrahdneeku arodn. beedribas teek uškatitas par „pretwaldneezifkām“, par nošeešigam un if uš šola wiņu darbiba teek trauzeta. Arodneezifkām beedribam naw eespehjamš wadit štrahdueeku šaimneezifko zihnu. Tadeht štreiki pa leelakai daļai ir nešistematišti, nepahrdomati, nešaušchi. Ari minetoš 1910. g. štreikos arodn. beedribas naw peedalijušchās, tifai weenā otrā gadijumā wiņu preekšchstihwi neofizieli waj šlepeni ir zentušchās ištildit šawus peenahkumus. Šalwenām šahriām 1910. g. arodneezifkās beedribas turpinaja 1909. g. eesahkto kulturelo darbu; minas šarihkoja ležijas, kursus eerihkoja bibliotekas un kašitawas; organišeja mediziniško ņuridiško u. t. t. pašchpalihšdšibu; ar anketu pašlihšdšibn minas eewahza šinas par štrahdneeku darba, dšihwes u. t. t. apštahkleem. Bet ari šchahda darbiba bij dadšis „atšaumotās šreewijas“ fungu (t. i., to pašchu wezo fungu) ažiš. Waldibas ažiš arodn. beedribas jo projam ir — „rewoluzionaru pereklis.“ 1910. g. šahkumā no walsts domes tribines to apleezinaja, zentralās waras preekšchstahws, šurlows. Tā bij atbilde uš š. d. peeprasijumu par štrahdn. arodn. beedtibu wajašchanam un reiše plifis šreewijas „likumibai“ un „konstituzionališmam“.

Cefšhleetu ministra beedrs, Kurlows, pašaidroja, ka pehz wal-
dibas ušskateem strahdn. arodn. beedribas weenmehr pahrwehr-
šchoteles par pretwaldbibas organijazijam, furas isdewiga brihdi
neatraušchotecs no politiska streika un pat no bruoatas šazelscha-
nās. Soz.=dem. deputati nebniht nenoleedja arodn. beedribu leelo
lomu politiska zihna, wini ašrahdija, ka politiska un šainneeziska
zihna naw dalamas, un ušwehra, ka waldbiba waija arodn.
beedribas ari par wiru kulturelo darbibu un šainneezisko zihnu.
So spilgts peerahdijums tam — waldbibas istureschanas pret de-
legateem, furas Peterburgas arodn. beedribas šuhija uš pretal-
koholistu kongreju (1910. g. piruajās deenās). Par to wehsta
ari neiškaitamās šinas ij beedribu dšihwes un — nahwes. Naw
eepeshjams uškaitit wišus aresta, kratišchanas ištihšchanas un
beedribu šlehgšchanas gadījumus. War uškaitit tikai raksturiga-
kos gadījumus, kuri apleezina š. d. wahrdu pareišibu. Un neween
to! Šeem. Petrokawas gub. beedribu leetu komišijas rižziba pec-
rahda, ka admiuistracija pat ušaižinajšanu eestahtees arodneezis-
kās beedribās atšihst par nošegumu. Wina šlehdja kašdu polu strahdn.
arodn. beedribu, kura bij nodrukajuje ušaufumu eestahtees beedribā.

Maškawā pa Gabkina drukatawas strahdneeku streika laitu
polizija arešteta tipogr. str. arodn. beedribas preekšchjedetaju un
wairakus waldes lozeklus. Marta mehneši Lodsā polizija kon-
fišzeja maišzepeju, kofštrahdneeku un dšelsruhpn. strahdn. arodn.
beedribu zrahmatas un korešpondenzi; tai pašā laikā tika šlehgta
Lodšes ebreju strahdn. tekstilneeku arodn. beedriba. Junijā are-
šteja Waršchawas mnhrneeku arodn. beedribas waldes 7 lozeklus.

22 martā polizija šlehdja uš Senata lehnuma dewikas
Neweles strahdneeku arodn. beedribas: metalstrahdneeku (400
beedri, *) kofštrahdneeku (250 b.), **) papira šabritu strahdn.

*) No šawa kapitāla — 1527 rubl. — 750 rublus beedriba nodewa
pišehtas waldes ušglabāšanā, ar to noteikumu. ka minetā šuma ušglaba-
jama 30 gadus. Za šajā laikā Newelē nedibinatos neweena metalruhpn.
strahdn. arodn. beedriba, pišehtas waldei nauda jāšleeto brihwbibliotekai
par labu, preteja gadījumā wina ar wišam procentem ištneedjama jaunajai
beedribai. Atlikušo kapitālu beedriba nowehleja daščam eestahdem. —
„Päemalehr“, pehz „Arodneeta“ Nr. 12.

**) No šawa kapitāla — 2.147 rubl. — 1824 rublus beedriba no-
dewa pilš. waldei ušglabāšanā ar noteikumu, ka 323 rubl. ištneedjami
Nawas nodalai, ja waldbiba to atkautu; bet atlikušo naudu pišehtas w.
janodod projektejamai kofštrahdneeku arodn. beedribai. — T. p.

(90 b.), krahjotaju (70 b.), ahdas ruhpneczigibas šrahdn. (15 b.), podneeku (50 b.), drehbneeku (40 b.), kalponu (60 b.) uu drufatawu šrahdneeku beedribu. Par šlehgšchanas eemešlu tika ušdotš tas, ka beedribu štatuti wairs nešafkanot ar ņenata 4. marta likuma „paštaidrojumeem“. Tagad Kewelē atpalikuše tīfai tirdšneezibas eestahšchu kalpotaju un fantoristu beedriba. Tai paščā laikā Mariupolē beedribu leetu komišija šlehšja grahmatwedeju un fantoristu, un labibas un ogļu ušnehmumu kalpotaju arodneezigšās beedribas. Ħarkowā — drukatawu šrahdn. arndn beedribu. Šlehgšchanas eemešli naw šinami.

Martā un aprīli Simbirškas gub. beedribu leetu komišija šlehšja tipografiju šrahdneeku, tirdin. = ruhpnecz. eestahšchu kalpotaju un kurlpneeku arodn. beedribu nodatās. Saratowā ir šlehgtas it wišas (17) arodn. beedribas un wina apweeniba — „Arodn. kustišas balstišchanas beedriba“. Astrahanā šlehšja muzineeku šaween. Ţšernigowā — šchuweju un šfroderu un metalšrahdn. arodn. beedribas. Ħersonā gubernators ušlika 500 rubļu leelu naudas šodu arodn. laikrakstam „Trud“ par šinas pašneegšchanu, ka šlehgta pošu tekstīlšrahdn. arod. šaweeniba. Odešā (28 martā) polizija un šchandarterija eelenza fantorištu un grahmatwedeju šaweenibas telpas; tika išlaustas durwis, škapi, konšizetas grahmatas un korespondenze. Wairakus beedribas darbineekus arešteja.*)

Ţekaterinoflawā Dnepras šrahdn. arodn. beedribā tika iškratita biblioteka. Polizija konšizēja (eegaumejat!) Ţširikowa, Gorkija, Andrejewa un Tolstoja (nefur wehl nekonsizetus) rakstus. 9. jūnijā iškratija metalšrahdn. arodn. beedribu; apzeetinaja waldeš sekretaru. Pežš šchahdas wehdinašchanas no daudšejām (51) Ţekaterinoflawas šrahdn. arodn. beedribam šchim brihšcham wehl nišfulo kahdas 13.

Peterburgā (jūnijā) baltmaišes zepeju un konditoreju arodn. beedribas telpās tika išdarita pamatiga kratišchana. Administracija konšizēja beedribas grahmatas, apšehgeleja waldeš un pilnas šapulzes protokolus, bibliotekas katalogu un apleezibu uš laikraksta „Baltmaišes zepeju un konditoreju Balšs“ išdošchanu.

*) „Arodneeks“ Nr. 11, pahrejās šinas pežš „Русское Слово“, „Seemeta“ u. z. laikraksteem.

Viņas šķis īnas paņķ weenu un to paņķu — repriķiķā nemiteķas, minas ir wiķpahreķas un teeķ wirķitās neween pret arodn. beedribu ķabeedriķo waj politiķo darbibu, bet ari pret wiau kulturelo darbibu un paņķpalihķsibu. Tadeķl naw ko brihņiteķs, ķa daudķas beedribas labprahtigi iķbeidķ ķawu darbibu. Ta peem. Iwanowo-Woķneķenķķā (marta meķu. ķaķķumā) ķawu darbibu liķwildeķa meķaniķo darbnizu strahķneeku ķaweeniba; ķawu kapitalu — wairak ķā 2000 rubķu — wina dahwaja paķehreteķu beedribai, diweem arodneķeķiķeem organeem un weeteķai ķaķtibas beedribai. Iwanowo-Woķneķenķķā (1910. g. wafarā pastaķweķa un niķķuloķa tiki diwas — ķatuna kraķķotaju un tirdķn.-ruķķn. eestahķķu ķalpotaju arodn. beedribas. Un tā wiķā Kreewiķā redķamas tiki arodneķeķiķo beedribu atleekas un ķķnas. Orlā un winas apķaimē 1910. g. ķaķķumā pastaķweķa tiki weena — tirdķn. eestahķķu ķalpotaju arodn. beedriba (10 beedru!). Pahreķām strahķneeku beedribam biķa tiķri paņķpalihķsibas rakķturs. Bet ari winas nefahķu darbibu neattihķtija. Wiķu beedribu loķķķu kopķķaitis tiki druķķu ķneedķas pahri par 100 (1906. g. — 450). Beedribas paniķķķķanas eemeķķis ķameķķe, ķā Orlas ruķķneķeķiķķas ķķiķweķ stahwoki, tā ari repriķi. ķāķ. Teit naw leelo uķķeķķummu, kuri iķaudķetu arodn. beedribu darbineekuķ. Pastaķw tiki neleelas iķķugunleetuweķ, meķaniķķķas, iķķauliķķu u. ķ. ķabriķas. Un eķoķķo darbineeku riķķibu irauķē poliķija. Beedru ķarakķta peepraķiķķana aiķbeedeķa weķl atpalikuķķos beedrus.

ķiķewā un ķiķewas gubernāķ, ķur 1906.—1908 g. g. pastaķweķa 26 strahķn. arodn. beedribas**), ķuras apweenoķa apm. 7.500 strahķneekuķ, ķķimbriķķķam pastaķw tiki ķaķķas — 6 1) „darba ķauķķu beedriba“, 2) ķukur ķabriķu ķalpotaju beedriba, 3) oķķientu un meķķelete iķķabu ķalpotaju beedr., 4) weķas maķgatawu strahķneeku un strahķne iķķu beedr., 5) ķaretu taiķķtaju beedr. un 6) farmazeitu beedr. i ķķiķ beedribas apweeno taģad ķaķķus 2000 strahķneekuķ un ķalpotajuķ. Weena no inteķreķantafām ķiķewas gub. arodn. beedribam ir „darba ķauķķu

**) 23 beedribas darboķas ķiķewā, 3 — apriķķu piķķeķķas un meeķķtos, 1906. g. nobiķinajās 11 beedribas, 1907. g. — 9, 1908. g. — 3.

beedriba", wina galwenām fahrtam apweenoja laukšaimneezibās nodarbinatās kalpotajus an štrahdneefus.*) (Senat wina apweenoja apm. 1600 lozekļus un winai bij wairak fā 60 nodalas; tagad winaš darbiba pamiruje). Otra atšihmetā beedriba (zukurfabriku kalpotaju beedriba) apweeno apm. 300 beedrus, galwenām fahrtām leelos eeredaus (ari fabriku direktorus). Fabriku štrahdneefu beedribu naw. Administrazija winaš ir šehguje. Un amatneezibā waj laukšaimneezibā nodarbinatē štrahdneefi wehl ir pahraf maš peeradušči pee beedribu dšihwes, lai špehtu tagadejā apatiju laikmetā eerošinat daudšmaj plajchaku darbibu. Un administrazija to ari nepeelaištu. Tadehš beedribas niškulo.

Charkowas arodn. beedribu štahwokli un winau attihstibas wirseenu 1906.—1910. g. attehlo šekoščā tabele: (Stat. tab. 115. l. p.)

Beedru štais pamasiņas. Weenigi komiju arodn. beedriba war ušrahdit jamehrā leelus panahšumus, lai gan ari winaš lozekļu štais jaraujas. Pee šchahdeem apšahkleem naw ko brihneetes, ja šhtakās pilšehtās štrahdneefu arodn. beedribas galigi nojuduščas, fā tas — neminot daudšās zitas wectas — ir, peem., Šaltā. 1905./6. g. g. šheit bij apm. 5000 arodn. beedribu lozekļu (krahšotaji, namdari, galdneefi, maiszepeji, štrodeki, kurneefi, tipografu štrahdneefi, komiji u. z.) — tagad atpalikuje tīfai weena weeniga beedriba (komiju beedriba) un ari tīfai uš papira. Winaš „darbiba“ eerobeshčota neleelās bibleotefas istabinā,

Tiflišā, kur beedribu dšihwe (pa dalai gan ilegala) wehl 1908. g. bij it rošiga, ta tagad galigi panihfuje. 1905./6. g. g. dibinatās beedribas, kuras 1906. g. apweenoja apm. 1800 beedrus, weena pehz otras aišgahja nebuhtibā. Un ari šheit behdigās parahdibas zehloni meklejami represijās. Soz.-dem. ilegalašām organizacijam (ja ween tās jau pašpehuščas atjaunotees)

*) Winai blakus pašahw „Deenwidus-Neetruma apgabala laukšaimneezibā un laukšaimneezifā ruhpneezibā nodarbinato kalpotaju beedriba“ [dib. 1906. g.], turā par beedreem war eestahtees ari nišehmeji; 1906./7. g. wina apweenoja wirak fā 5,600 lozekļus, tagad beedru štais pamasiņajees wismaš uš puši.

no jauna vajaga iespildit arodn. beedribu ufdewumus. Un tā pa wišu Kreewiju — reetrumos un austrumos, deenwidos un¹ feemetos. Beem., Wjatkā un Wjatkas gubernā pastašw tifa

Nr.	Weedribas nosaukums	Weedru fkaits					Peešmes
		1906 g.	1907 g.	1908 g.	1909 g.	1910 g.	
1	Konf.-str. arodn. beedr.	—	228	115	55	40	¹⁾ Beedribu flehbia tabehti ta 1908. g. februari wina ejot rihstojute apreešās šreitu un peelaiguše walbes sehdes šuejdas perfonas. ²⁾ Beedribu flehbia tabehti ta 1907. g. wina ejot ja= rihstojute septimēs šreitu, ³⁾ Beedriba iibeidja šawu darbišu u' pīntas šepulžes šehnuma aij beedru truhfuma.
2	Tabaku	—	32	112	15	10	
3	Drufatawii	—	—	—	470	319	
4	Škrod. u. šhuw. jeku	—	150	100	50	34	
5	Wahrišdšianu	—	—	39	78	23	
6	Komiju	2.170	1.597	1.243	1.701	1.465	
7	Šrahmatu. u. fautor.	—	189	170	202	199	
8	Šarnageitu kalpotaju	—	400 ¹⁾	—	—	—	
9	Waihižu	400 ²⁾	—	—	—	—	
10	Šepuru darbnizu štr.	60 ³⁾	20 ³⁾	—	—	—	
Arodn. bdr. beedru kopškaits		2.630	2.616	1.779	2.571	2.090	

kašdas peežas štrahdneeku un kalpotaju organizijas. Šawus galwenos ufdewumus winaš galigi aiimurjušas, nei ari winām eespehjamš tos iespildit. Winaš aprobešhojas ar pabalstu tifa

ineegſchanu ſlimibas un nahwes gadijumos, ar flubu, biblioteķu un laſitawu organizēſchanu; ar ſawu beedru darba un dſiſwes apſtahķu iſpehtišchanu. Un lai gan eewahētās ſinas atſedj breeſmi-gas leetas*), — darit neſa naw eeſpehjamš. „Atjaunotās Kree-wijas“ adminiſtrazija ne ar ſo neaſchēiras no Plewes eeredneem.

Kaſanā no 1906.—1909. g. nodibinātām arodn. beedri-bam (1910. g. wajarā paſtahweja tikai weena (tirđjn. eeſtahſchu kaſpotaju beedriba); wina apweenoja, apmehram 300 beedru. Adminiſtrazijas ſlehtgas waj darbineeku areſtu dehl un dabifkā nahwē (aij beedru waj inteligento ſpehķu ttuhkuma) mi-ruſchās beedribas paſtahweja tikai 1—3 mehneſchus; ſawā laikā winas apweenoja 3^{1/2}—4000 ſtrahdneekus.

Ufās gubernā naw neweenas ſtrahdn. arodn. beedribas. Paſtahw tikai kroma pabalſtitās kaſnraktumju ſtrahdneeku ſabee-dribas (pee Slatouſtas metalurgijkām un artilerijas ſabrikām); winas apweeno apm. 4000 ſtrahdn. un nodarbojas tikai ar paſchpalihdſibu**).

Tahdas ir ſarauſtitās, nepilnigās ſinas par ſtrahdn. arodn. beedribu ſtahwokli 1910. g. ſahkumā. Winas rakſturo admini-ſtrazijas iſtureſchanos pret ſtrahdneeku paſchdarbibu un attehlto poſiziju, kuru eenem waldbiba kapitāla un darba ſadurſmēs. It wiſur waldbiba noſtahjas kaſtaliſtu puſē, kā kulturelā darbībā, tā ſaimneeziſkā ziņā. Strahdneeku beedribu peedaliſchanās wiſpah-rejos kulturelos paſahkumos teeſ trauzeta un noleegta. Lai atzeramees tikai uſ pretalkoholiſtu kongreſu iſwehletu ſtrahdneeku delegatu areſteſchanu; uſ proſtituzijas apſarotaju kongreſu iſweh-letu ſtrahdneeku delegatu darbības trauzeſchanu, kaſ tos peeſpeeda 24. aprili atſtaht kongreſu u. t. t. Un kaſ atteezas uſ arodn. beedribu darbibu teeſchi ſtrahdneeku kulturelā lihmēna pazelſcha-

*) Luht, ko ſaſa „Wjattas amateezibā nodarbinato ſtrahdneeku paſchpalihdſibas beedribas“ walde ſawā 1909. g. oktobra mehneſcha gada ſapulzē nolaiſtā pahriſkātā: „Smagai, katorgai lihdiſigais darbs ilgſt 12, 14, 16 un 18 ſtundas deenā (gubernas ſemſtes ſlimnijas welas maſga-tawā); ar neezigo ubagu algu naw eeſpehjamš apmeerinat wiſnepeezeeſcha-matās wajadſibas; un pee ſchi katorgas darba jaſtrahdā ſchaurās, netihrās, mitrās, ſma igās telpās ſem rupju ſaimneeku waj wianu rokas puuſchu uſ-raudſibas.“

**) „Русское Слово“, NrNr. 59, 64, 69; Maſkawā, 1910. g.

labā, — par to i runat naw wehrts. Wina stahw jem stingras ušraudfibas. Administracija, leekas, par šawu galweno ušdewumu ušfata meklet eemeškus, kuri dotu tai eepēhju šlehgt beedribas, arešet un išjuhtit wiau darbincekus, išputinat wiau bibliotekas. 4. marta šifumu administracija wehl joprojam nepašihst; wišlabatā gadijumā wina atzeras tīfai tos šifuma paragrafus, kuri dod winai teešibas išbeigt beedribas darbibu. Un mušju „atjaunotās Kreewijas“ „konstituzionelee“ preekšstahwi nebuht nekautrejas no šawas atklahti partejiškas politikas. Gan prešē, gan šifumdošchanas eestahdēs, bet wišwai rak gan šabrikantu un kuptiču kongrešos un konferenzēs waldbas preekšstahwi paštahwigi uššwer šawu šolidaritati ar šabrikanteem un paštřiho (1910. g. konferenzē par šindikateem), ka wini atšihst šabrikantu dibinatos šindikatus un wiau darbibu par nepezeēšchamu, wajadšigu un pareiju un apšola šawu pabalstu un aiššardšibu.

Strahdneeku arodneeziškās beedribas no šchahda pabalsta pat šapnot nedrihst. Wiši walšis špehti teē wiršiti pret winām. Tagad 1911. gada šahfumā kapitalištu organs „Ruhpneeziba un Tirdšneezibo“ publižē šinas par strahdneeku arodneeziško beedribu šahwokli 1910. gadā. Štrahdas, ka pehz šchām loti nepilnigām šinam, 1910. gadā aiššlehgtas 82 beedribas; Peterburgas gubernā ween — 32. (Pehz strahdneeku prešēs šinam 1910. gadā pawijam šlehgtas — 120 beedribas.) Pēezu gadu laikā (no 1906. gada 4. marta lihdi 1911. gada pawašarai) pawijam šlehgtas 497 strahdneeku arrodneeziškās beedribas; registrazija leegta — 604 beedribam. Administracija tagad šajneegufe to, ka wešelos ruhpnēezibas rajonos un apgabalos naw newēenas strahdneeku arodn. beedribas. Tā, pēemehram, Maškawas rajonā, Kreewijas ruhpnēezibas galwenā zentrā, wehl paštahw (niškuko) tīfai: 1) tekštilruhpnēezibas un 2) ahdu šabriku strahdneeku beedribas. Winām hlakus darbojas kahdas šeptinas šihko amatneeku, tirdšneezibas kalpotaju un tipografiju strahdneeku arodn. beedribas. Tihri leekas, ka Maškawa nebuhtu wiš leelruhpnēezibas, bet amatneezibas zentrs! Pa dašai tas pats jašaka par Peterburgu, kaut gan teit arodneeziškās beedribās (šewiškē me-

talistos, burtlitčhos, tekstilneekos un maižpepejos) ijuhtama daudj leelaka dšihwiba.

Par strahdneeku arodneezijku beedribu ţkaitu 1910. gada beidās ţneedi nojautu ţekoţġa tabele:

Maţkawas	gubernā	bij	66	ţtrahdn.	un	kalpotaju	arodn.	beedr.
Taurijas	"	"	69	"	"	"	"	"
Petrofomas	"	"	43	"	"	"	"	"
Peterburgas	"	"	45	"	"	"	"	"
Ģherţonas	"	"	47	"	"	"	"	"
Warţġawas	"	"	37	"	"	"	"	"
Widţemes	"	"	35*)	"	"	"	"	"
Kijewas	"	"	32	"	"	"	"	"
Donas	apġabalā	"	30	"	"	"	"	"
Ģekaterinoţlawas	gub.	"	21	"	"	"	"	"
Pahreġās	gubernas	"	295	"	"	"	"	"

Pawisam bij 720 ţtrahdn. un kalpotaju arodn. beedr.

Par beedribu loġekku ţkaitu naw nekahdu ţinu. „Ruhpnee- ziba un Ģirdţneeziba“ 1908. gada beigās bij ţaţġaitiġuţe apm. 40,000; 1909. gada beigās — 14,000 beedru. Tas ir pahraf mġ. Bet ari tas peerahda, ka nekatoġees uġ uġ wiġeem nelab- wehligajeem gan ţaimneezijkeem, gan ari politiţki-teeţiţġajeem ap- ţtaġkeem, — arodneezijġās beedribas tomehr paţtahw, darboġas un weenā otrā ġadijumā peedalas ari ţtrahdneeku ţaimneezijġā zihnā. Strahdneeki peeron pee arodneezijġām beedribam; wini uġţkata tās par ţawām beedribam. Un ţġai repreţiju laiġ- metā ţtrahdneeki mahġas loti daudj; wini emanzipeġas; wini atţwabinas no blakus eeţpaideem, wini arweenu wairaf nahġ pee pahrleezibas, ka winu beedribam atleeġ palaiţtees we- nigi paţġām uġ ţaweem ipeġkeem. Winas neguġs atbalţtu nei „aiġaunotās Kreewijas“ kanzeleġās, nei winu apakţġkanzeleġā — tagadeġā walţts domē. Un ţtrahdneeki ir jau peerahdiġuţġi, ka nekatoġees uġ wiġeem nelabwehligajeem ţaimneezijġajeem un poli- tiţki-teeţiţġajeem apţtaġkeem, wini prot zeenit organiġeta ipeġġa noţihmi. Arodneezijġās beedribas naw wairš iġniġinamas. Aiġ-

*) Ģeţġaitot ari zunġtu ţekku un t. t. beedribas.

īlehgto beedribu weetā atkal un atkal dšimst jāmas un, lai gan lehni, tomehr winas attihstas, tomehr winas weļ atmenus un tahrto zeku proletariata tahtāfai gaitai. Arodneezijās beedribas ir kluwuſčas par Kreewijas ſabeedribas nepeezeēſchamo ſaſtahw-
daku. To ſaht atſiht neween inteligentās aprindas (fabriku ahrſtu kongrejs, 1909. g.), bet ari progrefiwakee kapitaliſti (oktobriſti III. walſts domē un tirdſn.-ruhpn. kongreſā) un, beidsot wiſmaj daſchi, waldibas organi (fabriku inſpekzija). Bet no normala attihstibas zela Kreewijas ſtrahdneeku arodn. beedribas atronas wehl loti tahtu. Domaju, ka mans pahrkats nepahrprotami pee-
rahda, ka Kreewija daudj kas wehl japahrgroja pamatu pamatos lai arodn. beedribas guhtu eeſpehju eenemt winām wehſturiki peekrihtojcho weetu un ſpehlet winām it dabiſti peemitojcho lomū Strahdneeku arodneezijko beedribu normala attihstiba buhs eeſpeh-
jama tikai tad, kad neween uļ papira, walſts pamatlikumos, bet ari dſihwē buhs nodroſchinata un iſweſta pateeſa perſonas neaiſ-
karamiba, ſapltſchu, runas, preſes, beedroſchanās, koaliziju, ſtreiku u. z. brihwibas, kad likumdoſchanas eeſtahjchu wehleſchanās buhs dota teeſiba peedalitees wiſeem walſts pilngadigeem pilſoneem un pilſonem kad iipildu wara buhs padota likumdeweju warai. Zihnā par ſkriu brihwibam un teeſibam, zihnā par ſtrahdneeku ſchiras atſwabinaſchānu no kapitaliſmā juhgā ahrdneezijkam beedribam jaeet (un winas jau eet) rofu rokās ar ſtrahdu. poli-
tiſko partiju — ſozialdemokratiju. Scho diwu pa ſt a h w i g o un l i h d ſ t e e ſ i g o proletariata organiziju ſolidaritāte galwo par ſtrahdneeku ſchiras uſwaru.

IV*)

Latwija, kā wiſur zitur Kreewija, ſtrahdneeku arodneezijās beedribas pehz Bakar-Ciropas parauga ſahta nodibinatees tikai 1905. gadā. Lihdj tam ſtrahdneekēm bij nolēegts dibinat orga-
nizajijas, kuru uſderums buhtu bijis apgaiſmot ſtrahdneeku ſaim-
neezijko ſtahwokli un weſt zihnu par darba apſtahtu un noſazi-
jumu uſlabojumeem. Lihdj 1905. g. walſts likums atſihna it-

*) Šchi nodala lihdi pahrkatam par 1909. g. ſem wirſakſta „Zi Latwijas ſtrahdn. arodn. beedribu wehſturs“ jau eewetots „Progresa“ Kalendarī 1910. g.

weenu strahdneeku paščdarbibas weidu par noseedšigu, walsts un ņabeedribas kařrtibu apdraudejořču. Ja daudj, tad strahdneekem tika atlauts dibinat dařchadas paščpalihdřibas beedribas, behru kafes u. t. t. Šchahda rakstura beedribas Baltijā, jau 1898. g. wareja řařkaitit opm. 200 (behru kafes ween bij — 113). Wiņas winas atradās ņem ņtingras administracijās uřraudřibas; wņām nebij nemařatās nořihmēs strahdneeku zihņā ar darba dewejeem. Sadurřmēs starp darbu un kapitalu winas dalibu nenehma. Winu attihřtiba un darbiba gařja řezen strahdneeku kuřtibai. Winas zentās tikai iřpalihdřet řameem par daudj řliktajos apřtařklos eetiģuģchajeem beedreem, kad kapitalš wiņu teem jau bij atnehmis; palihdřet bařreem un atraitnem, kad winu apgařdataji (tehwi un wihri) kapitala juģgā bij řalimuřchi; apbedit pehdejos, kad gruhtaš darbs teem nelaiķā bij aiřdariģis aģis. Pa li h d ř e t p a z e e ř t gruhtaš, řpedejořčos apřtařklus — tařds bij pālihdřibas un zitu kaģu uřdewums. Zihņu ar řcheem apřtařkleem winas nepařina . . .

Blakus řchim kaģem jaatřihmē dařchado zunřtigo řektu beedribas. Ari winām bij (un ir) paščpalihdřibu kaģu raksturs. Tikai tās druřku plařchati řkaitjās uģ paščpalihdřību. Šektu beedribas iřņeedja palihdřibu ari aiģzekoloģoģcheem beedreem, palihdřeja uģmeklet darbu u. t. t. Bet zihņā starp darbu un kapitalu ari winas neemaiřjās. Un pee tam řcho beedribu řařtařws bij pařrař řchaurš, winu tradizijas pařrař noweģojuģchās un darbiba aģroģeģchoģoģchās. Winas pařrwehrtās daudjřařrt par řchuhpu flubeem. Winas wehl mařat tika aiģfertas no leelās strahdneeku kuřtibas nekā plařchās paščpalihdřibas beedribas. Pehdejās wišmaģ apweenoja řewi it prařwas strahdneeku mařas un zentās tās peeradinat pee paščdarbibas un patřtařwibas. Winām bij jawa audřinoģcha nořihme. Ķ winu widus iģauga it prařws darbineeku řkaits, kuru nořihme strahdneeku kuřtibā ir nenobeidřama. Turpretim řektu beedribas noģķfirās no aģrpajaules ar iģřtu řineeřču walni un iģwehrtās par neleelu řliķu řapultģču wectam. Bet ne weenas, ne otras no řchim jau toreij no waldbibas zeeřtaģām organiřacijām neģpeģja buřt par strahdneeku zihņas waditaģam. Šchos uřdewumus, ķ wiřur zitur preeřčrewoluģijas

Kreewijā, nahzās ari pee mums ijpildit šlepenām strahdneeku organizacijam, šozialdemokrahtiskām grupam un pulzineem. Sa-protams, ne wišur tas winām isdemās apmeerinošchos apmehros. Šlepenajūs organizacijās gan kopejas wisdsihwafee un apšwiga-fee strahdneeki, bet pehdejo škaitš nebij leels. Mašas aij it ja-protameem eemesleem palika ahrpus šlepenajām organizacijam; idejiški winās gan grupejās ap pehdejām, bet organizatoriški nē. Organizā wadiba, kā mehš to redšejam raksta pirmajās datās. daščkahrt eeslihdeja „polizejiško šozialistu“ un wiau beedribu rokās. Latwijā „polizejiškais šozialisms“ neattihstijās. Teit šozialdemokratiškās organizācijas, zeešchi šaištitas ar strahdneeku mašam, prata paščas ušņemtees zihnas wadibu.

Lihdš 1905. g. rudenim ilegalā Latw. š. d. št. partija wadija kā strahdueeku šchiras politiško, tā ari winās šaimneeziško zihnu. Nebij šaduršmes, kurā š. d. organizācijas nebuhtu teeschi peedalijušchās ar šaweem aišrahdišumeem, padomeem, pat pabal-šteem. Wiau preekšchahwu lihdšdaliba šarunu wešchanā tika ofizieli atšihhta gan no šabrikanteem, direktoreem, gan pat no šab-riku inšpektoreem. Un nebij tahdas nošares, kuras strahdneeki šaduršmes gadijumā ar kapitaln nebuhtu greešušchees pehž aiš-rahdišumeem pee š. d. organizacijam. To darija neween leelo metal- un tekstilsfabriku strahdneeki, bet ari kapratschi, kalpones un eeredni.

Latw. š. d. št. partija wadija ir palitiško, ir šaimneeziško zihnu. Šchahdi weenibai bij milšigi labumi. Strahdneeku mašas nenoklihdā šihkajā tredjunimā. Sem š. d. wadibas winās mah-zijās išprast, ka itweens šolis strahdneeku zihnā šajaišta ar leelo strahdneeku šchiras zihnas mehrti, turšč laistas winpus kapi-tališma.

Bet agšchminetai weenibai bij ari šawi šaumumi. Se-wišchi tadeht, ka strahdneeku partiškā organizacija bij (un ir) špeesta west ilegalu dšihwi. Deeta ta, ka š. d. organizācijas ap-weeno tikai apšwiigos strahdneekus, tikai tos, kuri peenem š. d. partijās programu, peekriht winās taktikai (zihnas panehmeeneem) u. t. t., Wišs tas praša pamatigi išstrahdato apšwau. Tadeht nenowešchamā kahrtā ahrpus politiškās partijās paleef milšigas

strahdneeku majas, furas zihnas brihšchos gan jeko partijai un ušfata wina par šawu wadoni, bet organizatoriški ar to nefaištas. Bet ari šaimneeziški zihna praja šchais laifos, lai strahdneeki buhtu apweenoti. Šaimneeziškā zihna gan nepraja tiš daudš apšinas, kā politiškā zihna un zihna pret wišu tagadejo šabee-driško eefahrtu. Šaimneeziško zihnu išprast mahza ikweenu strahdneeku pate šabrifa. Tadehl wina war un winai wajag apweenot it wišus strahdneekus. Luht tadehl domaju, ka arodneeziškām beedribam jabuht wismaš tagad nepartejiškām. Tahdi winas warēs apweenot wisleelako strahdneeku škaitu.

Ari 1905. g. arodn. beedribu organizetaji ušwehra, ka arodneeziškām beedribam jabuht bespartejiškām. Šaprotams, ja tai laikā ari atlahti buhtu pašinots, ka arodneeziškās beedribas buhs tihri š-d-škas, ari tad majas buhtu traufuščās winās; tiš milšigs bij š-d-šjas eepaids un tiš milšiga bij mašu uštiziba pret winau; un politiške apstahki nedewa tobrihd mašam eemešla baiditees no šaitem ar š-d-šju. Bet Latwijas š. d. wehl ušstatija šchahdas šaites par pahragram un tadehl it wišas 1905. g. dibinatas arodn. beedribas škaitijās par bespartejiškām, lai gan idejiški winas zeešchi bij weenotas ar š. d.

Rā jau šaziju, ari Latwijā strahdneeku arodneeziško beedribu weštire šahās ar 1905. g. Oktobra „brihwibas deenas“ dewa eepēhju išwest dšihwē Wafar-Ciropas peedšihwojumu atšaišnoto darba darišchanu starp politiško partiju un strahdn. arodneeziškām beedribam. Š. š. d. str. p. išleetoja šcho eepēhjamibu. Oktobra 19. un 20. deenās Rigā noturetās maju šapulzēs strahdneeki tifa ušaižinati kopotees pehž ruhpnēezibas nošarem uu profēšjam. Mineto deenu šapulzēs runataji dewa wišpahrigus aišrahšijumus par arodneeziško beedribu nošihmi un lomu strahdneeku dšihwē un šcho beedribu atteefšmi pret š. d. partiju. Weenas, otras ruhpnēezibas nošares strahdneeki ari tuhlit šapulzēs weetā išwehleja komišijas, furām tifa ujdots išstrahdat statutus un uššahkt beedribas dibinašchanai nepeezeešchamos preekšdarbus. Arodn. beedribas išauga, kā uš burwoja mahjeena. Winās šastahjas tukšiošcheem strahdneeku. Rā galwenās jaatšihwē: metalštrahdneeku (wairaf tukštošchu beedru), tekštilštrahdneeku, buhwštrahd-

neeku, kimsistās ruhpnēezības strahdneeku, kalponu u. t. t. beedribas. Pirmee organizēšanas pašahkumi tika šperti wijsās darba no-
 jarēs, wijsos arodos, neisnemot ari eelu lukturu dedfinatajus,
 kapratšchus u. z. Tatšchu wairak wai majak stingri arodneezijās
 beedribas pašpehja uorganizētees tikai Rīgā; pa daikai ari Zel-
 gawā (38-bas). Zitur, tā peem. Leepajā, Wentspili u. daschās
 majakās pilšchtinās tika gan westa plašcha agitazija par arod-
 uezijkām beedribam, tika aistrahdis u wiņu ušdewumeem, bet —
 beedribas nodibinatees šcheit nepašpehja. Wiņu ušdewumus jo
 projam un šekmigi šcheit ištildija politiskā organizazija (naw ja-
 aišmirst, ka peem., Leepajā wehl 1908. g. j. d. organizazija ap-
 weenoja wairak, tā 3000 štrahdn.), kura šchai laikā faktiski ustu-
 rejās pilnigi atklasti.

Bet tur, kur arodneezijkās beedribas nodibinajās, winās
 drihši ween peenehma zeešchi noteiktus weidus un wišā plašchumā
 ušahka šawu darbibu. Wareja redjet, ka eepreekšchajā j. d. dar-
 biba bij išaudšinājuje wešelas strahdneeku grupas, kuras ištata
 arodneezijko beedribu ušdewumus un ka ari pašchās majas bij
 jau peeradušchās pee pašchdarbibas. Šaprotams, galweno lomu
 šchajās beedribās ištēleja štrahdneeki=šozialdemokrati. Ar ja-
 juhšnu wini ištēda dšihwē j. d. organizazijas aistrahdijumus.
 Un tā praktiki=padomdeweji (šewišchi organizaziju ištēhwe) ar
 wineem rofu rokās gahja beedri išttrahdneeku pašchpalihdšibu
 beedribam.

Tatšchu šcho pirmo Latwijas arodu. beedribu muhšchs ne-
 bij ilgs, jo „beedribas deenas“ ištēidjās drihši. Ušahkās kara
 gahšēns pret jauno Kreewiju un šmagi zeeta darba ruhti un
 wiņu organizazijas . . . Weena pehž otras oktobri=nowembri
 dšimušchās strahdneeku arodneezijkās beedribas ištēidja šawu dar-
 bibu un ar štubu šteidja likwidet šawas leetas. Arodu. b=bu
 kapitali tika nogulditi drošchakās naudas eestahdēs uš uštizamu
 ložeklu wahrdeem. Waldeš un rošigafee beedribu ložekli pa lee-
 laikai daikai bij ištēesti aijzetot. Pehdejās likwidazijas notika
 1906. g. janwari. Ar to ari ištēidjās pirmais Latwijas
 strahdneeku mehginajums atklasti organizētees plašchās arodnee-
 zijkās beedribās pehž Wafar=Širopas parauga.

1906. gada februārī, kā no eepreēkshejā to sinam, ſanahza otrā Kreewijas ſtrahdneeku arodn. beedribu konferenē. Ta bij ſihme, ka arodn. beedribu darbibu pamajam atfal atjaunojas. Bet Latwijas arodn. beedribu preeksheſtahwu konferenē nebij, jo Latwijā wehl 1906. gadā par arodn. beedribu atjaunoſchanu ir domat newareja. Scheit ſcho eeſpehju nedewa ari pirmās walſts domes neilgais muhſchs. Ari jauno 1906. gada 4. marta likumu Latwijā nebij wehl ne wiſmaſatās eeſpehjas iſmantot. Latwijū lihds ar zitām „maleenem“ pahrwaldija wairaf, kā pahrejo Kreewiju newis wiſpahreſee likumi un noteikumi, bet gan weetejo administratoru rihtojumi. Pee ſchahdeem apſtahklem jaunu fabriku ſtrahdneeku arodn. beedribu dibinaſchana nebij eeſpehjama. To darit gan atwehleja Kreewijas rakſtitā konſtituzija, bet faktiſkā konſtituzija to leedja . . . 1906. gadā tifa regiſtretā (Rigā) tīfai weena neleela arodn. beedriba — f o n d i t o r e j u p a l i h g u b e e d r i b a (8. majā). Bet ſtrahdneeku maſās nebija arodn. beedribu nepeezeeſchamibas apſina iſgaituſe. Tiklihds bij nowehrojama, kaut ari maſa, politiſko apſtahku groſiſchanaš, apſinigatee ſtrahdneeki no jauna tehrās pee reakcijas iſalrditā darba. Atteezigee ſoli tifa ſperti jau 1907. gada 8. majā regiſtreja Rigas kaleju beedribu; 4. juliajā — Rigas tirdſneezibas un ruhpnenezibas kalpotaju beedribu*) un 5. auguſtā (pirmo fabrikas ſtrahdneeku beedribu) — teſtilruhpnenezibas ſtrahdneeku arodn. beedribu. 1907. gadā darbojās ari tipografiju ſtrahdneeku, hurtlihtu un t. t. beedriba, kā ari maſchinistu un mekaniku beedriba.

Bet pehdejo triju beedribu muhſchs nebij ilgs: winas paſpehja ſtrahdat tīfai daſchus mehneſchus. Un tomehr, neſtatotees uſ iſho laifu, winas eeroſinaja it moſchu darbibu atteezigajos arodos. Sewiſchki teſtilruhpnenezibas ſtrahdneeku arodn. beedriba. Saprotams, ir no darba deweju, ir no zitas puſes tifa darits it wiſs, lai kawetu un ſajchaurinatu beedribas darbibu. Beedriba bij ſtarp zitu ſprauduſe ſew par mehrci teſtilruhpnenezibas

*) Šchi ir weenigā kalpotaju beedriba, turu war uſſtatit par ſtrahdneeku arodneeziſto beedribu. Winai blafus darbojās wehl trijas ſchā aroda beedribas: 1) Baltijas komiju beedriba; 2) Ruhpnenezibas eeſtahchu kalpotaju beedriba un 3) komiju beedriba „Merkurs“.

strahdneeku kultūrelā lihmēna pazēlchānu; walde iſwehleja ſe-
wiſchku rihzibas komiſiju, kurai wajađſeja gađdat par preekſchla-
ſijumeem. Bet adminiſtrazija atlahwa uſ preekſchlaſijumeem eera-
ſtees tiſai beedreem. Taſtaf beedriba gribeja iſpalihđſet beſ
darba palikuſcheem tekſtilruhpnēezibas ſtrahdneekēem un tai no-
luhka walde nodibinaja darba widutajibas biroju un poſinoja
par to wiſeem atteeziga aroda uſnehmejeem Bālija lihđ ar luh-
gumu paſinot birojam, ja ſtrahdneeki buhtu kaut kur wajađſigi.
Nēweens fabrikants uſ ſcheem ſinojumeem un luhgumeem neatbil-
deja. Weidſot, beedriba uſſtatija par ſawu peenahumu (taſ bij
aſiſhmetſ ſtatutoſ) uſſtahteet par widutaju ſtriħdoſ ſtarp darbu
un kapitalu. Ari ſchim noluhkam tiſa ſaſtaħdita ſewiſchka komi-
ſija — „konfliktu komiſija“, kurai wajađſeja ſtahteet darbā, lai
iſſchirtu ſtriħdu ſtarp Riġaſ „Telſtil“ fabrikas ſtrahdneekēem un
fabrikas walde. Bet peħdeja nepeenehma komiſijaſ ſtarpnēezibu.
Fabrika iħzehlāſ peħz tam ſtreiſk. Wainoja beedribu: wina eſot
ſtreiku ſariħtojuſe. Un — 1908. gada janwari adminiſtrazija
beedribu ſleħđja, jo wina apdraudot ſabeedribas meeru un dro-
ſchibu. Taſchū darboteet beedriba wehl paſpeħja lihđſ aprilim.
5. aprili tiſa paſinotſ, ka gubernatora noleħmumu aſſtiſprinajuſe
ari beedribu leetu komiſija. Wiſgruħtaſ bij laika ſpriħdiſ no
9. marta lihđſ 5. aprilim. Peħz 9. marta pilnaſ ſapulzeſ
adminiſtrazija noleedja ſapulzeteet tiſlab detegateem, ka ari pa-
ſchāi beedribas waldei, jo „beedribu eſot nodomata ſleħgt“.

Tā tad ſchi pirmā Latwijaſ fabriku ſtrahdneeku arodn.
beedriba legalāſ ſauliteſ ſiltumina paſpeħja atraſteet weſelūſ 8
mehneſchūſ. Beedribas eenaħtumi ſaſtaħdijāſ galwenā kaħrtā no
beedru eemaħtam un ſaſneedja jau 1907. gada nedauđſoſ mehne-
ſchūſ 540 rbl.; iđewumu tai paſchā laika bija paħri par 270
rbl. 9. marta ſapulze tiſa nolentſ uſſaħti iſmaħſat beedreem
darba truħkuma gadijumos pabalſtu: teem, kuri maħja 30 kap.
mehneſi (I. ſchkira) — 1½ rbl. nedelā; teem, kuri maħja 15
kap. (II. ſchkira) — 1 rbl. Scho palihđſibu, peħz ſapulzeſ leħ-
muma, wareja ſanemt beedri, kuri ſaudeja darbu ne aiſ paſchā
mainaſ, un ſaħfot no treſchāſ nedelāſ peħz atlaiħchanaſ lihđſ

darba atrašanās. Par pabalsteem šlimības gadījumos šopulz atstājja špreest waldei šasinā ar delegatu šapulzi; tāpat atteezibā uš ziteem pabalsteem (zeļa wajadsibam). Bet — par wišu toē beedriiba nepašpehja peenemt wajadsfigoš lehrumūs.

Otra arodn. beedriiba — „Riģas tirdšneezibas un ruhpneczibas eestahšchu kalpotaju beedriiba“ — bij mašaf nelaimiga. Gemestis — winaš flušā un meerigā darbiba. 1907. g. (4. julijā) wina apwenoja 338 atteezigo eestahšchu strahdneekūs un kalpotajūs*). Bet winaš darbiba bij gaušā; beedri isturejās weenaldfigi. Wina tadehš newareja zitu arodu strahdneekoš radit intereši pret arodn. kustibu. To darija tās strahdneeku grupas, kuras eedwehja dšhwibu pirmajām Latwijas arodn. beedribam. Winaš gaidija tikai uš pirmo eespehju. 1908. gads dewa šcho eespehju. Baltaiš terorš wismaš drušin bij norimis. Tadehš ari gandrihš wišas tās beedribas, kuras tagad pašahw un darbomas, ir registretas 1908. g. Šaprotamš, naw daudš to beedribu, kurām bijuše ta laime tikt registretām. Šoprojam wišš atkarajas no weetejo administratoru labās gribas. Peem., Kuršemes gub. beedribu leetu komišija wehš naw apštiprinajuše ne weenu strahdneeku arodn. beedribu, lai gan newar jazit, ka Kuršemes strahdneeki nezenštos ismantot 4. marta likumu. Dašchreiš šchi zentiiba un neatlaidiba teekšme šašneegt šawūs nodomūs ir apbrihnojama. Tā peem., weena no Wentšpils strahdneeku inziatoru grupam š reišes šuhtija uš Šelgamu šawu peedalitees gubernas beedribu leetu komišijas šehdēs**). Un wentšpilneeki to darija, nekšatotees uš leelajeem zeļa isdewumeem un uš to, ka Kuršemes gub. h=bu leetu komišija parasti nepeelaišch jawās šehdēs beedribas delegatu, bet pašino tikai tam šawu lehrumumu. Kreewijas rakšiščā konstituzija gan to ušškata par nelikumigu, bet pee mums likumus weido pehš jawa prahta weetejā administracija. Ša tas tā, to isjuta ari Šeepajas buhwhstrahdneeki. Uri wina eesneegtee štatuti netika apštiprinati, lai gan

*) 4. julija (1907. g.) beedribas fašē bij tihsš atlitums 253 r. 92 t.

***) 5. reije bij 1908. g. janwari. — Pehš 4. marta likuma h=baitura eesneedš štatutus registrešanai, ir teekšiba peedalitees ar delegatu šo, mišijas atteezigās šehdēs, lai dotu paššaidrojumūs, pahwgrošitu štatutus ja to praša komišija un ja tas ween eespehjamš.

apfinigee strahdneeki atrahwās no beedribam: wehl nebij aijmirsts 1905. g. arodneezifko b=bu listenis, wehl strahdneeku mājās waldija neustiziba pret legalajām beedribam.

Un ne tikai mājās: arī daudzi apfinīgi strahdneeki pilni šķaubu luhkojās uš jauno darba lauku. Un ne bej cemešla: tekstilruhpnēezibas strahdneeku beedribas listens rahdija, ka pee tagadejeem politiskeem apstahkleem arodneezifkās beedribas nešpehj daudj māš apmeerinojchi ispidit jawus ušdewunus. Wišam tam wehl peeweenojās šaimneezifkā krihše, kura bij pilnigi isnihzinajuše strahdneeku lihdsektus; wajadseja šaudet ifkatru kapeiku Rebij eešpehjams šawahkti pat eestahščanās naudu un mehnešchmajās. Wiš tas isškaidro, kadehl 1908. g. Rigas arodn. beedribas wareja ušrahdit tif masu beedru škaitu. Gada beigās buhwstrahdn. arodn. beedriba apweenoja — 430, fokstrahdneeku — 350, metalruhpn. strahdn. — ap 280, pahrejās — ap 130 beedru. Buhwstrahdneeku arodn. beedribas šamehrā leelais beedru škaits galwenām fahrtam isškaidrojams zaur to, ka šchāi darba nošarē jau 1908. g. waldija it mošcha rošiba, un winā nodarbinatee strahdneeki nešajuta šaimneezifkās krišes eešpaidu. Turpretim metalruhpnēezibā kriše bij pilnā špehkā. Rigas leelās metalruhpn. šabrikas strahdaja pa leelakai daļai tikai 3—4 deenas nedekā.

1909. g. augšchā uškaititām arodneezifkām beedribam jaunās nepeweenojās. Tika gan eešneegti tekstilruhpn. un pahrtikas weelu rašchotaju strahdneeku arodn. beedribu statuti. Bet beedribu leetu komišija, kā parasti, ar registraziju nesteidšās. Tatschu jau pastahwošcho beedribu lozeklu škaits peeauga: 1909. g. septembri Rigas buhwstr. arodn. beedriba apweenoja 785, metalstrahdn. — ap 600, fokstrahdn. — ap 450, oštās strahdneeku — pahri par 200, štroderu un šchuweju arodn. beedriba — ap 150 un maišzepeju — ap 120. Ša šchim beedribam peeweeno wehl zitas strahdn. arodn. beedribam tuwu štahwošchās organizazijas (komiju, konditoru palihgu, tipografiju strahdn.), tad israhdas, ka Rigas arodn. beedribas 1909. g. septembri apweenoja apm. 3000 strahdneekus.

Šchāi pašchā laikā palweno arodn. beedribu apgrošijumi

bij jefoſiſchi: 1) Rigaš metalruhpn. ſtrahdn. arodn. b-bai ſkaidra kapitala bij — 1240 rbl. Pawiſam metalruhpn. ſtrahdn. arodn. b-ba bij eenehmuſi ſawâ paſtahweſchanaš laikâ (13 mehn.) — ap 1809 rbl.*), no fureem lihbf auguſtam bij iſdots 485 rbl. Pabalſti wehl netifa iſſneegti. 2) Buhwſtrahdneeku arodn. beedribas ſkaidrais kapitalš ſeptembri ſaſtahweja iſ 1350 rbl. Wiſu eenahkumu kopſuma bij 2225 rbl., wiſu iſdewumu kopſuma — 838 rbl. No beedru eeſtaſchanaš maſjam bij eenahkuſchi — 785 rbl.; no mehneſchu maſjam 1128 rbl. Dahwinajumi — 170 rbl. (Beedru eeſtaſchanaš maſja ari te ir 1 rbl., mehn. maſja — 30 kap.). Buhwſtrahdn. arodn. beedriba 1909. g. nodibinaja ari ſawu biblioteku. 3) Koſſtrahdneeku arodn. beedr. ſkaidrais kapitalš 1909. g. ſeptembri bij — 525 rbl. 25 kap. Šahot ar registrozijas deenu winoš apgroſijumi bij ſaſneeguſchi 2100 rbl.; iſdewumi — apm. 800 rbl. Iſdewumi wiſpahrigi ſaſtahdijušchees galwenâm ſahriam par drukas darbeem, biblioteku, eemaſjam „Ampluſam“, „Kulturai“ un „Štatuwes beedribi“. Ari koſſtrahdn. beedribas eenahkumi ſaſtahdijušchees no beedru eeſtaſch. un mehneſchmaſjam (50 kap. eeſt. un 20 kap. mehn. maſja), dahwinatš ap 100 rbl., beſ tam bibliotekai — 123 rbl. Pabalſti iſſneegti wehl netifa. Biblioteka wehl nebij apſtiprinata. 4) Štroderu arodn. beedribai ſkaidrš kapitalš bij apm. 150 rbl.

Râ iſ peeweſteem ſkaitleem redſams, Rigaš ſirahdn. arodn. beedribas jau 1909. gadâ repreſenteja it eewehrojumu ſabeedriſku ſpehku. Bet par noſcheloſchana ſchiš ſpehks wiſâ pilnibâ wehl newarcja (un newar) roſitceš. Lai gan 4. maria likums paredſ arodn. beedribu lomū ari ſtrihdu iſtirſaſchanaš ſtarp darbu un kapitaļu, lai gan ſenatš 1906. g. 11. dezembri iſſkaidroja, ka arodn. beedribam ir teeſiba iſſneegt pabalſtuš ſireiſotajeem-beedreem, tomehr weetejee adminiſtratori ſawu riħzibu ſaſtao weenigi ar ſaweem perſonigeem eeſtateem un lihbf ſchim wehl neatſiħt beedribu eejautſchanaš teeſibas konſliktoš ſtarp ſtrahdneekem

*) Eenahkumi ſaſtahdijušchees tiſai no beedru eeſtaſch. naudam (1 rbl.) un mehn. maſjam (50 kap.); dahwinajumu biſiš tiſai par kaħbeem 40 rubleem.

nu darba dewejeem. Saimneeziškās ziņas teeschā wadiba un organizazija bij jaatstahj joprojam j. d. organizazijam. Arodū beedribam atlika tikai tai (ziņai) simpatiset un neofizieli to pabalstīt. Paščas arodū beedribas wingrinajās organizazijas un kultureloš darbos. Wiša 1908./9. g. darbiba aprobeščojās gandrīhj weenigi ar paščhorganiseščanos, lezizjam, debatu (teščas) wakareem, biblioteku eerihkoščanu, peedališčanos wispaħkulturelā darbā, weetu ušmekleščanu bej darba esoščeem strahdneekem un darba apstahklu un nojazijumu ispehtišchanu (siu biroju darbiba). Darbišč wehl sihts. Bet der pakawetees ari pee ta paščha.

Mušču arodneeziško beedribu 1908./9. g. galwenais darbs bij — paščhorganiseščanās. Un jau šchāi darbā iħredsams tas gars, kurušč wada jo projam Latwijās arodneeziškās beedribas. Winaš iħwaitas no ģhaurajām profesiju robescham un zenščas apweenot strahdneekus peħz darba nošarem. Un tas ir weenigi pareišais arodneeziško beedribu organizazijas prinzišs pee tagadejās raščoščhanas attihstibas pakahpes. Tagad daščdaščhadi amati ģatopotu weenā fabrikā, jem weena un ta paščha ţloga atronas, peemehram, Ģenikša waj Baltijas wagonu fabrikas kaļeji, atšleħdneeki, galbneeki un zitu arodu strahdneeki; tos weeno weenadee darba nojazijumi un apstahkli, teem weens un tas patš darba dewejš un fabrika. Ja weenas un tās paščas fabrikas daščhado arodu strahdneeki ģadalitos pa daščhadām beedribam, peħdejās ģaudetu iħ jeb kuru nošihmi; winaš newis apweenotu un stiprinatu strahdneeku iħpeħkus, bet gan tos ţkalditu un lihdi ar to wahģinatu. Peħdejais nowehrojams zunstigo jeklu ģaweenibās, kuras apweeno ģawa aroda strahdneekus, kaut āri wini atrastos daščhadās fabrikās un darba nošarēs. Šeklu ģaweenibas ģadala weenas un tās paščas fabrikas strahdneekus pa daščhadām ģaweenibam un tahdā kaħrtā weenotā kapitala preeščhā atstahj siħkas, ģaškalditas, daudškaħrt ģawstarpeji naidigas strahdneeku-jeklu grupas. Tagadejās jeklu ģaweenibas paščhām neapšinotees iħdara kapitalam patihkamū darbu. Tas tadehl, ka winaš nešpeħj atšazitees no ušģateem, kuri radās tai laikā, kad katrs amatsarods attihstijās ģawruħp, kad teeščham wajadjeja organizetees

rikai pehž arodeem. Bet tagad aroda weetā nostahjas ruhpnēzības darba nosares, kurās weenojas daščdasčadee arodi. To reds tagadejo fabriku strahdneeki, un ņawas organišazijas wiini peemehro pastahwoščai rasčosčšanas fahrtibai. Šahdas organišazijas atšinas išplatiščanos Kreemijas un Latwijas strahdneekos weizinaja ari tas apstahklis, ka muhsu arodn. beedribas attihstijās patstahwigi; winām naw nekahdu radneezišku ņaišču ar minetām zunstigo ņektu ņaweenibam. Un tagad ņčo atšiau neišgaisinās nekahdi preekščrafsli un noteikumi. Latwijas strahdneeku arodn. beedribas organišejās pehž darba nosareem: metalruhpnēzības strahdneeku arodn. beedriba apweeno wiņas ņčai ruhpnēzības nosarē ņakopotos arodus; buhwsstrahdneeku arodn. beedriba apweeno ir krahsotajus, ir muhrneekus, ir namdarus; to pašču dara kofstrahdneeku arodn. beedriba, kura zensčas peeweenot ņew ari kofku fabriku strahdneekus un t. t. Par wisšpilgtako peemehru, ka Latwijas strahdneeki atmetušči ņčaurō arodneeziško apweenoščanās prinzipu, war noderet mehginajums dibinat pahrtikas weelu rasčotaju strahdneeku arodneeziško beedribu.

Šahda zeesča peeturesčonās pee atšihmetā organišazijas prinzipa ir darijuše ņawu eespaidu ari uš teem strahdneekem, kuros aiš ņinameem apstahkleem ne tiš drihši išgaisi zunstu garš. Domaju ņčeit par tipografiju strahdneekem. Ari wiinu organišazija atmeta „arodneeziško“ prinzipu un zensčas apweenot it wiņa aroda strahdneekus un pehdejā laikā pat mahžekus, kuri teef nodarbinati grahmatu ruhpnēzībā.

Ta ir ņihme, ka mehš nedaudj gadōs ešam ņašneegušči to, par ko ahršemes strahdneekem wehl jawed ašas zihnas ar ņaweem zunstigā gara wangibā atrodōščamees darba beedreem. Bet ar to wehl naw ņazits, ka organišazijas jautajums pee mums jau buhtu galigi noskaidrots. Neduht nē. Išwedot dšihwē organišččanos pehž ruhpnēziņas nosarem, mehš lihds ar to ušstahdam jautajumu par daščado ņekziju un apakščņekziju nodibinašččanos arodn. beedribās. Weeta ta, ka daudščahrt daščadu arodu strahdneekem, lai gan wiini ir apweenoti weenā fabrikā, pee weena darba — ir tomehr ņawas. lai gan nedaudžas un

sihtas, speziifiskas interešes. Beedribai, kā wejelai weenibai, nav laika, ne arī leetderīgi pee nīnām kawetees. Un šadalitees šho sihko speziifisko šawadibu dehl atšewiščkās beedribās arī neatmaksajas; tas nahtu par launu tikai paščeem strahdneekem. Tadēhl arodn. beedribas teef tā organīsetas, ka wīnās īspauščas neween w i š u nošares strahdneeku kopejās interešes, bet arī atšewišču g r u p u wajadsības un interešes. Tam noluhkam beebribās parasti teef dibinatas daščadu arodu š e k z i j a s, grupas. Rīgas arodn. kusti bā jautajums par šekzijam pazehlās buhwstrahdneeku arodn. beedribā. Un ar laiku wīnu wajadsēs šchā waj tā īščkirt. To praša pate dšihwe. Scheit nekaweschos pee šchi spezielā jautajuma. Atšihmeschu tikai to, ka peesčkīrot šekzijam finamu autonomiju šawās eekšhejās darīščhanās un to jautajumu nošaidroščhanā, kuri spezieli uš wīnām atteezās — noteizeja wahrds jaatstahj tomehr kopotai beedribai. Pehdejās rokās jaatstahj galwenā pahrwalde, kaje, pehdejais wahrds par štreikeem, kā wīšā nošarē, tā arī atšewiščkos arodos un t. t. Ruhpneezibā walba zentralīfazija — šchahdu pat zentralīfaziju, tikai uš demokratišmu atbalstītu, japeekopj arī strahdneekem šawās organīfazijās.

Bet beedru šekzijas newajag šajaukts ar beedribu nodalam. Šekzija ir tahda beedribu daļa, kura apweeno beedribas weena un ta pašča aroda beedrus. Nodalā turpretim apweeno attah-laku apgabalu wīšus atteezīgās ruhpn. nošares strahdneekus, kuri šawufahrt war šadalitees nodalā pehz šekzijam. Nodalas teef dibinatas tikai tadēhl, ka zentralai beedribai naw eespehjams pahrraudsīt un šekot to strahdneeku dšihwei, kuri teef nodarbinati tahlu prom no beedribas darbības zentra un tur, kur paščeem weetejeem strahdneekem daščadu eemesln dehl naw eespehjams dibinat waj ušturet pastahwīgu beedribu. Tadēhl zentralām beedribam daudšfahrt ir japabalsta šawas nodalas gan materia-leem lihdšekleem, gan īsuhtot tām šawus špehjīgatos darbīneekus u. t. t. Tas nenowehršchmā fahrtā dota nodaku atkarīgu no zentralās beedribas. Bet wīnas atkarība ir daudš neezīgata, nekā šekzijas atkarība. Nodalā tatschu teef dibinata ar to noluhku, lai wīna organīsetu un wadītu zīhnā weetejā apwīda strahdnee-

kus. Tas praja sinamu un itplāschu patstahwibu ir pahrwaldes ir budscheta jautajumos. Tahdu winām ari japeešchir. Sapro-tams, ja šawā zihnā wina grib greestees pehz pabalsta pee zen-tralās beedribas, tad pehdejai japraša ari teefiba rumat lihdii pee zihnās noteifschanas un isbeigschanas. Tā tad ari šcheit at-teezibas naw til weenfahrschas. Bet pilnigi atrifinat winas šcheit naw eespehjams. Tatšchu weens ir škaidrs — nodalam jabuht pehz eespehjas patstahwigam.

Bet usmahzas wehl weens jautajums: waj pee tagadejeem pilitiſkeem apstahkeem ir leetderigi dibinat nōdalas? Leeta ta, ka tagad neweena beedriba newar buht drošča, ka jau rihtu pahr winu neswana kapa šwans. Un tad ari nodalam jabeidi darbotees. Tadehl pehz manām domam it wiſur tur, kur eespeh-jams, jazensčas dibinat patstahwigas beedribas, un nodalas ja-atwer tifai tad, ja nodibinat patstahwigu beedribu neiſdodas. Apmehtam pee ſchahdeem usskateem ari peeturejās muhſu bee-dribas.

Lai nobeigtu jautajumu par muhſu beedribu organiſeſcha-nos, jaatſihmē ari winu teefime uſturet paſtahwigus ſawſtarpejus ſakarus. Gruhti tas ir eespehjams, jo 4. marta likums noleedi beedribu apweenibu. Tadehl ſahkumā apweeniba tika iſweſta diſihwē neteeſchi: ſaſtahjotees tahdā beedribā, kuras ſtatuti pee-laiſch par beedreem ari beedribas. Bet tas ir tifai beedribu ap-weenibu ſurogats. Un beedribas maſ pamaſam nodibinaja kopeju zentralo biroju. Pehdejais zensčas kopot ap ſewi it wiſas arodn. beedribas.

Tahlak par ſcheit atſihmeto muhſu arodn. beedribu apwee-niba naw gahjuſe. Ir ſperti tifai pirmee ſoli lai ſaiſtitos ar zitu freewijas pilſehtu arodn. b-ham. Wiſs tas jadara neofizieli, uſ atſewiſchku beedru atbildibu un tadehl ſchahdām ſaitem koti maſa noſihme. Dandj maſ leelaks mehginajums ſaiſtitees ar pahrejās Kreewijas arodn. beedribam tika iſdariis va Kreewijas ſabriku ahrſtu kongreſa laiku (1.—7. apr. 1909. g.), kurā Rigas ſtrahdn. arodn. beedribas peedalijās ar 2 delegateem. Bet pehz kongreſa ſchis ſaites drihj ween iſgaiſa, nepaſpehjuſchas noſtipri-natees. Muhſu arodn. beedribas aprobeſchojas ar ſawu mahju

neeku un wina beedribu ujdewuns to pabalstī ir materieli, ir idejiski ar aistrādijumeem, eesuhrijumeem u. t. t.

Arodn. beedribas mekleja ari zitu ijeju uš kulturās darba lauku. Winaš gribeja zaur šastahšchanos šinamās kulturelās padarit winaš var šawas proletariškās kulturās zentrem. Pirmais no šchahdeem šoleem tika šperti atteezibā pret Statuwes beedribu. Tas bij pahrdroššs šolis. Statuwes beedribas darbiba praje daudj lihdsjeku un winā tagad wehl gruhti išpouš!proletariško kulturu. Naw mums dramatiško rašchojumu (išnemot weenu-otru), furā buhtu apgaišmotas tagadejās šabeedriškās un psihologiškās parahdibas proletariata mahzibas gaišmā — gaišmā, furā atšegtu tagadejās šabeedribas lihšautus un rahditu šabeedribas traušchanos pretim šozialistiškajām atteezibām. Statuwes beedribā strahneekeem nenowehršchamā šahrtā bij šopabalsta buršchujškee gara rašchojumi, kaut ari labakee no wineem. Ša gan, arstrahdneeka šalihdsjibu tahdi drihšak tika aprakts defadentiškais wirjeens un uš Rigas Šamā teatra štatuwes parahdijās labako rakšneeku derbi. Bet — tee tomehr pa leelakai dalai eet šezen proletariatu teekšmem un daudššahrt iškemo wina garigo pašauli un teekšmes . . . Tomehr negribu nopelt arodn. beedribu eestahšchanos štatuwes beedribā. Ša ir šaprotama. Statuwes beedribā bij pirmā, furas štatuti atwehleja beedribu eestahšchanos winā. Šradneeki to išmantoja. Wini zentās išleetot wina, šā šawu apweenojošchu zentru. Bet eestahjotees tai, wini nenowehršchamā šahrtā tika rauti lihdsi winaš teeschajā darbā (un gešigajās peršonigajās šildās), kas nebuht nesaeetas ar arodn. beedribu ujdewumeem. Otrā arodn. beedrida, furā šastahjās arodn. organišazijas bij — „Latweešchū Kulturās beedriba“. Ap wina tām šopeja šawus garigos špehtus un zentās padarit wina par Latwijas strahdneeku un winaš kulturelo zentru. Bet ijjuta škaištee nodomi. Weetejā adminaštrazija jau 1909. gadā appraijās uš šahda pamata arodn. beedribas peedalas Statuwes beedribā. Adminaštrazijai naw dalas gar to, šā 4. marta šikums atšihst arodn. beedribas par juridiskām peršonam un šā tahdām dod winām teesjibu peedalitees kongrešos, noguldit naudu bankās, šahštees weikaliskos šakaros ar beedribām, buht beedribās

par lihdibeedreem u. t. t. Bet weetejå (un ne ween weetejå) administrazija loti maju wehribu peegreesch lifumam. Ta peem., 1909. g. augustå pilnigi nelikumigi administrazija peeprafija beedru farastus. Beoribu preefchneefem wadjadseja tihri waj apfwehret, fa wiçi beedri teefcham efot atteezigi aroda strahdneefi. Bet pat ar to zentigee administratori neapmeerinajas: ta peem., polizija apftaigaja gandrihf wiçus maiçzepeju arodn. beedribas beedrus (daudfi fautti uf polizejas eezufni) u i apftatija, waj teefam winu dshwofkos pee feenas farajotces balts miltains fitels. Miltainais fitelis nodereja par pateefibas peerahdijumu. Tas wiçs teefot darits paßchu beedribu „labå“, lai ißahrgatu arodn. beedribas no fozialisteam. Deemfchehl zentigee gahdneefi aifmirfufchi fa fozialisti jau tagad wairs naw jamefle ftarp ne-strahdneefem! Tagad jautajums galigi ißchfirts: L. Kulturalas beedriba flehgta, un iß Ef. b-has administrazija strahdneefu beedribas ißfina. —

Runats par arodn. beedribu peedalißchanos zitås beedribås jaatfihmè ari winu peedalißchanus Baltijas tirdfn. un ruhpu. fa-beedribå „Amplus“. Strahdneefem (un titai strahdneefu) kooperazijås arodn. beedribam wadjag peedalitees. Rahds fwars ir fchahdai weenibai, to no jauna apftiprinaja 1909. g. grandiofais Sweedrijas strahdneefu streifs: kooperazijas atweegloja strahdneefu pahrtikas weelu eegußchanu. Bet „Amplus“ jau no paßcha fahuma bij noftahdits uf nepareifeem pamateem; winfch neapturami flihdēja pretim afzionaru jaweenibai. Tadehl arodn. beedribam jaißturas loti ufmanigi pret fchahdeem ufajzinajumeem un jafaitås titai ar tihru strahdneezifku foorperatiwu, fufch ar fawu darbibu jau peerahdijis fawu ißteno dabu. Bet wijadå finå arodn. beedribas jabeedina no weena: jawus kapitalus winos nedrihfst faißt, peem., noguldit fchahdu kooperaziju ufnehmumos (afzijås), fa tas bij pa datu pee „Ampluja“. Arodn. beedribu kapitaleem jabuht pastahwigi brihweem, lai lai wadjadfibas gadijumos tee buhtu pee rofas. Wiflabaki tos noguldit drofchås naudas eestahdès uf tefojchu rehfinu.

Tas ir wiçs, fo waretu fagit par latwijas strahdneefu arodn. beedribu darbibu 1908/9. g. g. Sawus teefchos ufde-

wumus winaš aij šavas winaš wehl ijpilbit newar. Ar pabalstus, peem., darba truhkuma gadijumos išneedja reto' no no beedribam. Sinaš par bej darbā ešošeem štrahdneekem gan tifa wahktas, tifa organišeti darba ušmekleššanas biroji, bet wiš tas wehl tikai pašahkums. Maš wehl bij darits ari darbu un nošazijumu išpehtiščanā, škroderu anketa gan bij nobeigta, bet išštrahdata wina tifa tikai 1910. g. šahkumā). Un galwenām fahrtam te jaiwaino ar weenu wehl ilgstošhās politiškās reprešijas, kuras lihdi pehdejam šašaurina un traužē štrahdneeku pašahdarbibu.

Špreešhot pehž 1909. g. pahršateem 1910. g. šahkumā Riģas štrahdneeku arodn. beedribas apweenoja apm. 3.500 štrahdn., bet pilnteešigu beedru bij apm. 3000; pahreje bij nofawejušči mehnešmaškas. Riģas arodn. beedribu gada eenahkumu (1909. g.) kopjuma šneedjās pee 10.000 rubl., išdewumu kopjuma — pee 6.000 rubl., beedribu mantu kopwehrtiba 1901. g. šahkumā šneedjās lihdi 8.500 rubl. Riģas arodn. beedribu rindā galweno weetu eenem — buhwištrahdn. arodn. beedriba ar 677 pilnteešigeem beedreem 1910. g. šahkumā un 773 pilnt. beedr. 1910. g. widū (1911 g. — 866); winaš mantiba šneedjās pahri diweem tuhštošheem. Dtro weetu eenem fokštrahdn. arodn. beedriba ar šaweem apm. 400 pilnt. beedreem; tad šeko metaliftu beedriba ar 346 beedr. (1909. g. šahkumā — 282 beedr.), tirdšju. oštas štrahdn. beedriba ar 264, grahmatruhpn. darbineeku beedriba*), tirdšneezibas eestrahjchu kalpotaju u. ž. beedribas.

*) Ta bij plašcha beedriba, kura pehdejā laikā bij šluwje par ištī štrahdn. arodn. organišaziju. Wina apweenoja it wišus Baltiģas tipogr. štrahdneekus; winaš bij nodakās Riģā, Leepajā, Želgawā, Pernawā, Kewelē, Žurjewā, Slotā un Žehšis. 1908. g. 31. dez. winaš bij tihrs kapitalš — 2,398 rbl. 46 kap.; 1909. g. 31. dez. — 4.118 rbl. 49 kap.; 1909. g. wina eenehma — 13,382 rbl. (beedru naudaš — 13,256 rbl. 85 kap.; šarp tam no Riģas uodakās beedreem — 9,675 rbl. 5 kap.) un 1909. gadā winaš išdewumi šašneedja 11,661 rbl. 98 kap. leelu šumu (šimo beedru pabalštam — 4,658 rbl. 82 kap.; to šarpā Riģas nod. beedreem — 3,635 rbl. 42 f.; honorari ahršteem — 1,411 rbl. 93 kap., to šarpā Riģā — 1.080 r. 93 f.; wišpahriģi meģiziniškā palihdšiba — 402 rbl. 55 kap.; apbehdiščanai — 550 rbl.; juriđiškai palihdšibai — 20 rbl. 94 kap.; iģlihtibas šuršeem — 442 rbl.; bibliotekai — 90 rbl.; šhurnalām („Balt. Bucharbeiter“) —

1910. gadā eepreefšchejām beedribam peemeenojās wehl daščas — Rīgas kurpju wiršu ūchuweju beedriba (registreta 1910. g. 29. maijā), Rīgas apatwu un kimiškās str. b.edribas. Pahrtikas weelu raščhotaju ūaweenības statutus beedribu leetu komisijs atraidija:

Daudj jauna beedribu dšihwē neeneja 1910./11. gadi. Jo projam, tā ūmags ūlogs, gu pahr beedribam politiškās reprefijas. Rūhpn. dšihwe jo projam rit gaušeem ūoleem. Spilgti to attehlto metalrūhpn. strahdn. arodn. beedribas ūariškotā anketā. Beħz eewahštām ūinam darbs mašinajeem taišni wisleelaškās fabrikās (17 fabrikās ar 7.931 str.); normals darbs un wina peeaugščhana 1910. gadā bij nowehrojama tikai tajās fabrikās, kuras apkalpo weetejo tirgu. Tas pats ūakams par koku fabrikam. Teit daudšmaj peeteekoščs darbs tikai nedaudšjeos wājaras mehneščos. Setoščha tabele attehlto darba trūškumu ūčhai nošarē;

janwari 1910. g. neštrahdaja 18 kofšahg. ar 2.860 štrahdn.

februari — darbus pahrttrauza 6 fabrik. ar 960 štrahdn.

martā — " " 6 " " 1070 "

janwari 1910. g. štrahdaja 18 kofšahg. ar 3.290 štrahdn.

februari — darbus eešahka 3 fabrik. " 740 "

martā — " " 6 " " 670 "

aprili — " " 16 " " 2.545 "

Tikai aprili eešahškās dāudj maj roščigata darbiba. Jo strahdneeki ūsmantoja, lai wešelā streiku wirknē ūkarotu labakus darba nošajijumus. Bet ne weenadi tas ūdbodas. Rūhpneezības stahwoflis kawē strahdneeku zihnu un weizina kapitalistu ūekmes zihnā ar strahdneekem. Darba laiks ļoti daudšās fabrikās ir garakš par likumā noteikto normu (11½ stundas). Pašatšais darba laiks — neeškaitot tagad plaščhi ūšplatitās wiršdarba stundas — paštahwigi ūneedšas lihdi 11 stundam.

496 rbl. 95 f.) Tā tad beedribas darbiba bij plaščha, bet galwenām fahrtām wina atteezās ūj paščpalihdšibn, lai gan beedriba it leelu wehribu peegreesa ari konfliktēem ar darba dewejeem; aištahweja strahdneeku interešes un wispahri wēda — zil tagadejos apstahkšos tas eešehjams — zihnu par darba apstahku ūslaboščhanu. Tas nepatika adminiūtrazijai un 1910. g. beigās beedriba ita ūleģtia un „Walt. Bucharbeiter“ apturets.

Bēhž metalistu anketaš Rīgas metalruhpn. fabrikās strahdā:

3	fabrikās	ar	3.580	strahdn.	63	stundas	nedelā.
1	"	"	450	"	63 ^{1/2}	"	"
6	"	"	1.590	"	64	"	"
26	"	"	5.444	"	65	"	"
1	"	"	120	"	65 ^{1/2}	"	"
1	"	"	555	"	68	"	"
2	"	"	102	"	29	"	"
1	"	"	63	"	71	"	"

Tā leelruhpneezibā. Par amatneezību nav wehrts ir runat. Štroderu un šhuweju, kā arī galbneeku arodn. beedribas anketa atšedja šhausmīgas leetas. Štrahdijās, ka amatneezības nosarēs strahdneeki un strahdneezes teef nodarbinatas 16—18 štundas deenā un šesonā — pat 20—24 št. no weetas štroderu amata. Un lihđj ar darba laika pagarinaššanu, darba alga it wišur ir šarukufe, neškatotees uš pahrtikas weelu šadahrđsinaschanoš.

Wišs tas ir atstahjis uš strahdneekteem nošpeedošču ešpaiđu. Šr šuduše šenakā tiziba uš šaweem špehteem, radušeš lihdeliba, istapiba un apatiija pret beedribam un wišpahri šabeedriško dšihwi. Arodneeziškām beedribam jaišleeto it wiši špehki, lai iģaišinatu raduščoš pagurumu un eedwehstu darba beedros špehku un energiju.

Gan jo projam reprešijas un administratoru patwala kawē arodn. beedribu darbibu un šašchaurina wiku. Daščahrt teef noleegtas pat beedru šapulzes, ja ir nodomā pahrrunat atteeziģās ruhpnēezības nosares štahwokli. Tā peem., adminiſtrazija pahrttrauza lešziju par Rīgas štroderu un šhuweju darba apstahkleem (25. janwari 1910. g.); noleedja (6. martā) fokštrahdneeku arodn. beedribas šapulzi, jo wina ešot bijis nodomā pahrrunat (af, nošegums!): 1) strahdneeku dšihwi fokū apštrahdaschanas fabrikās un darbnizās un 2) darba truhfumu un fokštrahdn. arodn. beedribas ušdewumus. Bet, neškatotees uš wišiem šprofsteem un daščadām melu šinam, furām peeweenojās pat „opofizionelais“ (laši: tumšji pelekais) „Dšimtenes Wehštnēšs“, arodn. beedribas nepagurft. Wīnas dewa pat it šajuhtamu zir:

teenu melno birgetu presei, iswedot wiau boifotu.*) Arodn. beedribas kluhst isweizigakas, energiskakas. Sawas pilnajās japulzēs winaš zensčas istirjat sawa aroda strahwolkli, dod aifrahddijumus beedreem, morališki pabalsta tos zihnā ar darba dewejeem un tahdā fahrtā, kaut ari neteeschi, peedalas jaimneeziskās zihnas wadibā. Kulturelā darbiba teef noleegta un trauzeta — un arodneeziskās beedribas ismanto saweem kultureleem noluhkeem weenu, otu no strahdneeku isglihtibas beedribam. Wislaunaki strahw ar bibliotekam. Rahdu laiziau pastahweja tifai buhwstr. un grahmatruhpnenezibas darbineeku beedr. bibliotekas. Tagad ari to naw. Un zitām beedribam wehl naw isdewees laust, kaut ari uš laiziau administratoru: „noleedsu!“

Blatus wispahrejai kulturelai darbibai arodn. beedribas 1910./11. g. kehras ari pee spezialeem kursēem: ftroderu un fchuweju arodn. beedriba farihko peegreeschanas un buhwstrahdneeku beedriba — buhwneezibas kursus. (Fehdeja gribeja dibinat pat kahdu progimnastiju (!).

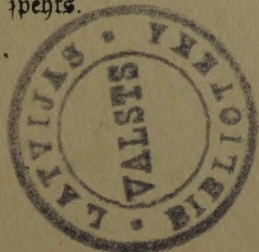
Zit jau nu ween eespehjams arodn. beedribas pabalsta ari arodn. presi, gahdā par lehteem ahrsteem, jahlem, flinnizam un adwokateem, bet tomehr — ar to wehl wiš naw padarits. Wehl daudš kas jadara, lai isgaisinatu tumšu, furā malbas strahdneeku masas. Arodu. beedribam jazenšchas ar strahdn. kulturelo beedribu peepalihdsibu farihkot klubus, lafitawas, wakara kursus un lezijas; janostiprina un jaisplata strahdneeku apvindrās arodneeziskā preje un literatura. Gruhti winām paweift fchos wisai nepeezeeschamos darbus: kawē gan administratiwās reprefijas, gan likuma nepilnibas, gan beidsot ari paschu nespehks. Fehz grahmatu ruhpnenezibas darbineeku beedribas flehgschanas arodneeziskās beedribās apweenoto strahdneeku skaits tagad faruzis uš 3.500. Tas ir loti maj — majak, kà 5⁰/₀ no wiseem Rigas strahdneekeem. Bet jaewehro wehl tas, ka daudsi beedri nenomassā sawas mehnejchu naudas. Atfewijschās beedribās neatkarigo beedru skaits fastahda apm. puši un pat wairaf

*) Welte „Dj. Wehjt.“ „liberaki“ ustrauzas par fcho strahdn. beedr. joli un nosauz wiau par antidemokratisku. Tas ir weenigais lihdsjellis atswabinatees no ofschtere, kuri nahf strahdn. beedr. etehrpuichēes prefes preekschahwu swinigās rogās,

no wiſeem beedribas lozekkeem. Beedru nekahrtigà iſtureſchanàs pret organiſazijam iſpauſčas ari pilno ſapultſchu wahjà apmekleſchanà. Stundam ilgi jagaida uſ ſtatutos noteikto beedru ſkaitu; beeſchi ween ſapulzes jaatleef beedru neeraſchanàs deht un beedribam jazeeſch leeki ſaudejumi.

Bet noſkatotees uſ ſaweem maſajeem apmehreem, arodneeziſkàs beedribas jau eeguwoſchas ſinamu autoritati ſtrahdneeku aprindàs; ſtrahdneeki ſeto beedribu aijrahdiſumeem un paraſti eewehro wiaw lehnumus. Arodneeziſko beedribu kulturelais un organiſejoſchais eſpaids uſ ſtrahdneekem ir nenoleedsams. Un neteeſchi (daſchreiſ pat teeſchi) arodn. beedribas iſpilda ſawu galweno uſdewumu — uſnemas ſtrahdneeku ſamneeziſkàs zihnas wadibu, konfliktu iſſchkirſchanu un darba algas un laika nofahrtoſchanu. Un jo leelaks kluhs beedribu lozeku ſkaitis, jotſchu labaki un ſekmigaki winas ſpehs paweikt ſchos uſdewumus. Lihds ar ſpehka peeaugſchanu ſudis ari nenoteiktiba un darba deweju ſaunà iſtureſchanàs pret ſtrahdneekem. Jau tagad peem., apawu ruhpneeziſas ſtrahdneeku beedriba ſino, ka darba deweji wajadſibas gadijumos greeſchoeets pee winas pehz ſtrahdneekem. To buhs ſpeefti darit ari ziti darba deweji. Spehks loka wiſu un wiſus . . . Wajaga weizinat arodneeziſko beedribu noſtiprinaſchanas un beedru ſkaita peeaugſchanu. Tas ir apſinigo ſtrahdneeku galwenais uſdewums. Tagadejos apſtahkos tas ir gruhis uſdewums. Bet weizamais darbs ir wajadſigs un nepeezeeschams. Dewajaga pagurt.

Schiras weenibà — ſtrahdneeku ſpehks.

Drukas kluhda.

27. l. p. ſem ſtriſpas naw jabuht: ſkatees Gajona wehſturisko uſſaukuma peelikumà.

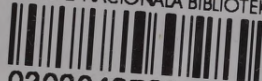

TUTAS
BIBLIOTEKA

10.70)

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0303049788

